

Razstava / Exhibition

EVROPSKI
ETNOGRAFSKI
MUZEJI V SEM

2. december 2004 - december 2005

EUROPEAN
ETHNOGRAPHIC
MUSEUMS IN SEM

2 December 2004 - December 2005

Slovenski etnografski muzej / Slovene Ethnographic Museum

Zahvala / Acknowledgement

Ministrstvo za kulturo RS /
Ministry of Culture of Republic of Slovenia

Mobitel

Izdal in založil / Published by:

Slovenski etnografski muzej / Slovene Ethnographic Museum,
zanj / for it: Inja Smerdel, direktorica / Director

Avtorica zasnove razstave / Concept of the exhibition: Inja Smerdel

Koordinacija razstave / Exhibition coordination:

Nina Zdravič Polič, Slovenski etnografski muzej / Slovene Ethnographic Museum

Urednica kataloga / Editor: Nina Zdravič Polič

Oblikovanje / Design: Mojca Turk

Prevod: Franc Smrke

Lektura / Proofreading: Maja Cerar, Bojana Rogelj Škafar, David Limon

Naklada / Circulation: 600

Tiskarna / Printed by: Medium Radovljica, 2004

CIP - Kataložni zapis o publikaciji
Narodna in univerzitetna knjižnica, Ljubljana

069(4):39(064)

EVROPSKI etnografski muzeji v SEM : gostujoča razstava, 2. december-
15. marec 2005 = European ethnographic museums in SEM :
itinerant exhibition, 2 December 2004-December 2004 / [urednica
kataloga Nina Zdravič Polič]. - Ljubljana : Slovenski etnografski
muzej = Slovene Ethnographic Museum, 2004

ISBN 961-6388-06-1
1. Vzp. stv. nasl. 2. Zdravič Polič, Nina
215272448

Vsebina / Contents

●	Uvod: Slovenski etnografski muzej, Ljubljana Introduction: Slovene Ethnographic Museum, Ljubljana	4
●	Österreichische Museum für Volkskunde, Wien / Avstrijski etnološki muzej, Dunaj / The Austrian Museum of Folk Life and Folk Art, Vienna	8
●	Регионален Бургаски Музей / Pokrajinski muzej Burgas / Regional Burgas Museum	12
●	Etnografický ústav Moravského zemského muzea Brno / Etnografski inštitut Moravskega muzeja Brno / Ethnographic Institute of Moravian Museum Brno	16
●	Suomen käsityön museo, Jyväskylä / Finski muzej obrti, Jyväskylä / The Craft Museum of Finland, Jyväskylä	20
●	Etnografski Muzej Istre, Pazin / Istrski etnografski muzej, Pazin / The Ethnographic Museum of Istria, Pazin	24
●	Etnografski muzej, Zagreb / Etnografski muzej, Zagreb / Ethnographic Museum, Zagreb	28
●	Osclaíodh Ard-Mhúsaem na hÉireann / Narodni muzej Irske / The National Museum of Ireland	30
●	Museo degli Usi e Costumi della Gente Trentina, Trento / Etnografski muzej Trentina, Trento / Trentino Folklife Museum, Trento	32
●	Néprajzi Múzeum, Budapest / Etnografski muzej, Budimpešta / Museum of Ethnography, Budapest	36
●	Muzej na Makedonija, Skopje / Muzej Makedonije, Skopje / Museum of Macedonia, Skopje	40
●	Bayerisches Nationalmuseum, München / Bavarski narodni muzej, München / Bavarian National Museum, Munich	44
●	Państwowe Muzeum Etnograficzne w Warszawie / Državni etnografski muzej v Varšavi / State Ethnographical Museum in Warsaw	48
●	Slovenské národné múzeum v Martine / Slovaški narodni muzej v Martinu / The Slovak National Museum in Martin	52

● Krst nove slovenske in evropske etnomuzejske hiše - praznik starega in novega, podobnega in različnega ... / ● Christening a New Slovene and European Ethnographic Museum Building - Celebrating the Old and the New, the Similar and the Different ...

Gorenjka, Blejka v praznji noši, sredina 19. stoletja /

Woman from Bled, Gorenjska, in a festive costume, mid 19th century

Foto / Photo: Arhiv SEM / SEM Archives

Atletinja Merlene Ottey v slovenski narodni noši / The athlete Merlene Ottey in the Slovene national costume

Foto / Photo: B. Jurčič, 2002, Arhiv SEM / SEM Archives

● **Nekega dne** ob koncu junija 2002, opoldne sredi slastnega kosila v očarljivi francoski podeželski gostilnici »Pri gurmanski mački«, za dolgim, živahnim omizjem udeležencev mednarodne konference v La Ferté-sous-Jouarre (o mlinih, žrmljah, mlinarjih in izdelovanju mlinskih kamnov), sem sedela nasproti vznemirljivega sogovornika: Američana Edwarda Hawesa, enega izmed pomembnejših odbornikov AIMA-e (International Association of Agricultural Museums), Mednarodne zveze kmetijskih muzejev. Med pogovorom o tem in onem je beseda stekla tudi o evropskih - še posebej o srednjeevropskih etnografskih muzejih, ki naj bi jih bil Hawes v preteklih letih pogosto obiskoval in kar dodobra spoznal. Ob tem je prišel do osebne ugotovitve, kako zelo da so si podobne njihove stalne razstave in celo na njih razstavljeni predmeti. Med njimi je kot posebej izpostavljene in ustrezno predstavljene najbolj pogrešal tiste, ki so se v posameznih pokrajinah ali v posameznih deželah vrasli v zavest kot predmetni nosilci regionalne ali nacionalne istovetnosti. In njegovim besedam je takoj sledilo vprašanje, kaj mu lahko v tem pogledu povem o Sloveniji ter kako bi se s tem spopadla kot muzealka.

Mislim, da sem mu tedaj, po prvem premisleku, omenila poseben slovenski odnos do lipe, kot tako »našega« drevesa, pa do kozolcev, teh slovenskih »znaničev domovine«, in mu nanizala nekaj izmed tistih predmetov v zbirkah našega muzeja, ki jih je mogoče označiti kot nosilce slovenske istovetnosti; najsibo da so bili kot takšni umetno ustvarjeni in potem med ljudmi sprejeti in posvojeni (na primer narodna noša) najsibo da so bili kot takšni prepoznani v strokovnih krogih oziroma zaradi svojega zadevnega pomena med ljudmi (npr. panjske končnice, kurenti, čipke, ...). Če se ne motim, sem Hawesu ob tem komentirala tudi njegovo ugotovitev o podobnostih materialne kulture v Srednji Evropi; prav to skupno gnezdišče treh temeljnih evropskih kulturnih svetov - germanskega, romanskega in slovanskega - je morda najbolj prepoznaven dedič evropske civilizacije »pšenice in trave« (poljedelstva in živinoreje), kot jo je utemeljil Braudel, in v kakršni je poleg posebnosti in bogate kulturne raznolikosti mogoče odkrivati tudi sorodnosti in številne podobnosti ...

Moj pogovor z Edwardom Hawesom je imel potem v naslednjih tednih prav otipljive posledice: muzejskim kolegicam in kolegom sem po vrnitvi zastavila »domačo nalogo«, naj napišejo vsak svoj izbor predmetnih nosilcev slovenske istovetnosti iz naših zbirk in temu pripišejo tudi sodobne oblike pojavnosti izbranih kulturnih - sestavin najsi gre za poskuse ponavljanja tradicij, takšne in drugačne interpretacije, manipulacije, ... Zbrani zapisi so se v izboru povečini ujemali. V njih so se ponavljali: avba, čipka, pisanice, korant, trniči in pisave za trniče, panjske končnice, bloške smuči in poljšji lov oziroma polšje pasti. In iz tega je potem prav kmalu zrasla razstava, z naslovom *Med zgodovinsko stvarno starosvetnostjo in sodobno etno-istovetnostjo* (spremljala jo je zloženska z osmimi vsebinsko ustrezno ubranimi besedili), ki je v osmih vitrinah, z osmimi izbranimi predmeti iz naših zbirk in njihovimi sodobnimi variacijami, dražljivo načenjala zadevni dialog. V letu, ko smo postajali vedno večje gradbišče in je začenjala rasti naša razstavna hiša ...

● **Some time** in late June 2002, at a delicious lunch in the charming French countryside inn "The Gourmand's Cat", at a long table filled with lively participants from an international conference at La Ferté-sous-Jouarre (on mills, querns, millers and the making of millstones), I was sitting opposite an exciting interlocutor: the American Edward Hawes, one of the more important committee members of AIMA (International Association of Agricultural Museums). During our wide-ranging conversation on various topics, we also touched upon European, or more specifically Central European ethnographic museums, which he had evidently visited frequently and knew well. He was thus able to make the personal observation that their permanent exhibitions and even the items exhibited were very similar. What struck him most forcibly was the absence of suitable displays of those things that had come to represent regional or national identity in particular regions or countries. This led to the question as to what I could tell him about Slovenia in this regard and how I could deal with this issue as a museologist.

I seem to recall that, after brief consideration, I mentioned to him the affinity that Slovenes feel towards the linden tree, somehow regarding it as the "Slovene" tree, and to the *kozolci* (hayricks) that mark our countryside; I also enumerated some of the items in our collection that could be described as bearers of Slovene identity, some of which were in a sense artificially created and then widely accepted and adopted (such as national dress), and some of which were cited as such in specialist circles due to the importance they held for ordinary people (such as painted beehive panels, *kurenti*, lace and so on). If I'm not mistaken, I also commented on Edward Hawes's observation on the similarity of Central Europe's material culture: this nesting place of three cultural spheres - Germanic, Romance and Slav - is perhaps the best recognised heir to what Braudel describes as the European civilisation of "wheat and grass" (arable and livestock farming) and, in addition to unique features and rich cultural diversity, contains both affinities and similarities.

This conversation also had tangible consequences over the following weeks: upon my return home I gave my colleagues at the museum some "homework" to do. The task was to write down their choice of item from our collection that best represented Slovene identity and also to record contemporary manifestations of the selected cultural element - involving attempts to repeat tradition, interpretations of different kinds, manipulations, and so on. The collected proposals agreed with each other to a very large extent. The same items kept reappearing: traditional bonnets (*avba*), lace, decorated eggs, *koranti*, markers for *trniči* cheeses, painted beehive panels, skis from Bloke and dormouse traps. From this developed the exhibition *Between historical objective antiquity and contemporary ethnic identity* (accompanied by a brochure containing eight appropriate texts), featuring, in eight display cases, eight selected items from our collections and their contemporary variants, which set in motion a relevant debate - and this in the year when our museum became ever more of a building site, as our new exhibition spaces started to take shape...

Korant, poštna znamka, Pošta Slovenije /
Korant, stamp, Post of Slovenia

Koranti, Markovci pri Ptuj, sredina 20. stoletja /
Korants, Markovci near Ptuj, mid 20th century

Foto / Photo: V. Vodusek, 1963, Arhiv SEM / SEM Archives

Ob premišljanju o slavnostnem odprtju te, ne le nove slovenske, temveč tudi evropske etnomuzejske hiše - v tej naši Evropi, ki deklarativno temelji na bogastvu kulturne raznolikosti in v kateri so istovetnosti v žarišču pozornosti (na primer nedavna razstava *15+10 European Identities* v Avstrijskem etnografskem muzeju na Dunaju, spomladi 2004) -, sem gornjo zgodbo, skoraj enako, še enkrat ponovila. Kolegom in prijateljem iz etnografskih in drugih sorodnih evropskih muzejev, s katerimi smo se v preteklih letih srečevali in sodelovali v okviru različnih strokovnih pobud in projektov (NET - Evropske mreže etnografskih in družbeno zgodovinskih muzejev / European network of ethnographical and social history museums; projektov v okviru programa Raphael, *Platno v mreži / Linen on Net* in *Virtualne evropske tekstilne poti / Virtual European Textile Routes* in podobnih), sem v maju leta 2003 poslala pismo, povabilo, iz katerega navajam naslednji odlomek:

“ V Ljubljani iz meseca v mesec raste nova razstavna hiša Slovenskega etnografskega muzeja. Vsa gradbena in obrtniška dela bodo dokončana v decembru tega leta in v primeru morebitne zamude mesec ali dva kasneje, odprtje za javnost pa stvarno načrtujemo ob koncu leta 2004, 3. decembra, na slovenski praznik kulture (oziroma na njegov predvečer, 2. decembra).

Verjetno ni zelo zmotna moja misel, da bo ta tako dolgo čakani in tako prazničen dan našega muzeja v določenem obsegu tudi praznik etnologije europaea; še posebej za tiste izmed vas, ki ste pred leti, v začetku devetdesetih, podprli naša prizadevanja (in prepričevanja slovenskih kulturnih politikov) za samostojno razstavno hišo - za dostopnost etnološke dediščine iz zbirke našega nacionalnega muzeja - v okviru nastajajočega NET-a, Mreže evropskih etnografskih in družbeno zgodovinskih muzejev. In verjetno se tudi ne motim, da bi se v decembru 2004 večina izmed vas nedvomno odzvala na naše povabilo in bi z veseljem pripotovala na slavnostno odprtje novega razstavnega objekta Slovenskega etnografskega muzeja.

Ob teh dveh predpostavkah se mi je porodila naslednja ideja: Zakaj bi ne praznovali skupaj? Zakaj bi ne bilo odprtje naše razstavne hiše svojevrsten festival prijateljskih evropskih etnografskih in sorodnih muzejev? Namesto ob znanstvenem srečanju, kakršna so sicer v navadi ob obletnicah naših ustanov in podobnem, bi se tokrat zbrali ob duhovitih predstavitev posameznih muzejev (vizualnih predstavitev vaših zgodovin, stavb, razstavnih konceptov, temeljnih idej, ...), ki bi spremljale manjšo razstavo vsakega izmed vas, ubrano na skupno temo.

Prostora za tovrsten skupni dogodek bo v decembru leta 2004 nedvomno še dovolj. Razstavno hišo bomo namreč odprli le z delom naše stalne razstave, ki bo obsegal 888 m²; enako velika razstavna površina (celo nadstropje) pa bo na voljo za predlagano predstavitev vseh vas, in sicer po 50 m² za posamezen muzej.

Kot enoten vsebinski imenovalec za vaše razstave ne predlagam znanih možnih skupnih evropskih tem, kakršne so na primer: rojstvo, smrt, otroštvo, ... ipd., temveč vsakokratne razstavne zgodbe o izbranem (identifikacijskem) simbolnem predmetu francoske, italijanske, avstrijske, švicarske, madžarske, ... in druge etno-dediščine (kakršni so na

When reflecting on the ceremonial opening of this Slovene-European museum building, in a Europe that is overtly grounded in rich cultural diversity and in which identity is at the centre of our attention (for example, the exhibition *15+10 European Identities* at the Austrian Ethnographic Museum in Vienna in the spring of 2004), I recounted the above anecdote in almost the same way. In May 2003 I sent a letter, an invitation, to colleagues and friends from ethnographic and other kindred European museums whom we have met in the past and with whom we have collaborated on various initiatives and projects (NET - the European network of ethnographical and social history museums; Raphael projects such as *Linen on Net* and *Virtual European Textile Routes* and similar), from which I quote the following:

“The Slovene Ethnographic Museum’s new exhibition building in Ljubljana is growing month by month. All the building and fitting work will be finished by December of this year, or at the latest a month or so into the new year, and we have firm plans to open the building to the public on 3rd December 2004 on Slovenia’s national Day of Culture (or on the evening before, 2nd December).

I am sure no-one would disagree with me when I say that such a long-awaited and festive occasion for our museum is also a red letter day for etnologia europaea. This is especially true for those who, in the early nineties, supported our efforts (which included changing Slovene cultural policy) towards an independent exhibition building, providing access to the ethnological heritage and the collections of our national museum, within the framework of the developing NET - or network of European ethnographic and socio-historic museums. And I am also sure that in December of next year the majority of you will gladly respond to our invitation and travel to take part in the official opening.

These two assumptions led me to the following idea: Why not celebrate together? Why could the opening of our new exhibition spaces not be a kind of festival for European ethnographic and related museums linked in friendship? Instead of the kind of academic meeting usually held on the anniversaries of our institutions and other bodies, why not on this occasion gather in a spirit of joyful presentation of individual museums (visual presentations of your history, buildings, exhibition concepts, fundamental ideas, and so on), which would be accompanied by a small exhibition by every one of you, harmonising on a single theme?

There will undoubtedly be sufficient space for such a joint event in December 2004, as only 888 square metres of the new exhibition building will initially be taken up with part of our standing exhibition, while the same amount of space (a whole floor) will be available for the proposed presentations - 50 square metres for each museum.

As the unified thematic denominator for your presentations I do not recommend the familiar European themes such as birth, childhood and death, but rather specific exhibition stories on selected (identificatory) symbolic objects of French, Italian, Austrian, Swiss, Hungarian and other ethnic heritages (such as Dutch clogs and wind-mills, Hungarian shepherds coats).

primer za Nizozemce coklji, mlin na veter, ...; za Madžare pastirski plašč, ...), ki bi bil predstavljen v razponu med nekdanjo rabo v stvarnih kontekstih tradicijske kulture in sodobnimi pojavnimi oblikami; med novodobno rabo in izrabo; med etno-mitom o nacionalni izjemnosti posamezne kulturne sestavine in zadevnimi znanstveno utemeljenimi potrditvami ali primerjalno dognanimi drugačnimi spoznanji. Ne dvomim, da bi nabrali izbran šopek evropske kulturne raznolikosti, pa tudi skupnih oziroma sorodnih kulturnih potez ...”

Odziv med kolegi in prijatelji je bil čudovit. Kar sedemnajst muzejev je sprva potrdilo svojo udeležbo. Drug za drugim so mi odgovarjali: češki Moravské zemské muzeum (iz Brna), hrvaški Etnografski muzej Istre (iz Pazina), italijanski Museo degli Usi e Costumi della Gente Trentina (iz San Michele all'Adige/Trento), Muzej na Makedonija (iz Skopja), poljski Panstwowe museum etnograficzne (iz Varšave), Università' degli Studi di Udine, Dipartimento di economia, società' e territorio (iz Vidma), francoski Musée National des Arts et Traditions Populaires (iz Pariza), nemški Bayerisches National Museum (iz Münchna), madžarski Néprajzi Múzeum (iz Budimpešte), hrvaški Etnografski muzej (iz Zagreba), francoski Musée Dauphinois (iz Grenobla), bolgarski Regional Burgas Museum (iz Burgasa), irski National Museum of Ireland - Museum of Country Life (iz Castlebara), slovaški Slovenské narodné museum (iz Martina), finski Suomen käsityön museo (iz Jyväskylän), avstrijski Österreichisches Museum für Volkskunde (z Dunaja) in estonski Estonian National Museum (iz Tartuja). Le trije izmed povabljenih - portugalski Museu Nacional do Traje (iz Lisbone), nemški Museum Europäischer Kulturen (iz Berlina) in nizozemski Openluchtmuseum (iz Arnhem) - so kljub navdušenju nad idejo sporočili, da zaradi različnih razlogov, najsibo delovne ali finančne narave, ne morejo sodelovati. A pozneje so zaradi lastnih stisk in težav sodelovanje odpovedale še štiri ustanove: Estonski narodni muzej, Oddelek Univerze v Vidmu in oba francoska muzeja. Kljub védenju, sredi kako zahtevnega muzeološkega projekta (preselitve in snovanja novega muzeja) je na primer trenutno pariški ATP, bomo francosko prisotnost še posebej pogrešali; brez nje bo mediteranska Evropa bolj tiho zvenela v razstavni ogrlici evropskih etnografskih muzejev v SEM. (A je imel kolega Michel Colardelle, po svoji »prvi analizi«, tako dober predlog v mislih: razstavno zgodbo, ki bi se sukala okrog oljke in kozarca ...)

Z nami - ob krstu nove evropske etnomuzejske hiše, prazniku starega in novega, podobnega in drugačnega - je tako zdaj trinajst evropskih etnografskih muzejev; in trinajst nikakor ni nesrečna številka ... V Slovenijo, v Ljubljano, so pripeljali pisano paleta evropske kulturne raznolikosti; preišljen izbor simbolnih nosilcev nacionalnih istovetnosti, kakršni so na primer: avstrijska »Kmečka soba«, sanje o podeželskem življenju; bolgarske *martenitse* in *sourvakane*; irski čoln *curach*; finska materializacija pomena gozda; italijanski »žig«, model izjemnih mer za oblikovanje masla; hrvaške *tamburice*; istrski *kažuni* in *sopele*; poljske papirnate izrezanke; slovaški potujoči kositrarji; madžarsko sedlo in drugi.

Pomnik prihodu prijateljskih muzejev v Ljubljano ter našemu skupnemu praznovanju ob rojstvu nove evropske etnomuzejske hiše je tale publikacija. Upam, da nam bo vsem v veselje in v ponos. Takšna, kakršna je - brez uredniških posegov v posamezna besedila. Vsak muzej (in njegova zgodba o izbranem predmetu ali predmetih, ideji, pomembnih zbirkah) je v njej prisoten tako, kot je sam želel. Tudi v tem naj se (če se) razkriva naša raznolikost ...

V Ljubljani, 8. septembra 2004

Mag. Inja Smerdel,
direktorica SEM

These would be displayed in relation to both former use in actual traditional cultural contexts and modern manifestations, to contemporary use and contemporary exploitation, to ethnic myths on the national specificity of individual cultural ingredients and relevant academically-verified assertions or other conclusions arrived at through comparison. I have no doubt that an attractive bouquet of European cultural variation would result, as well as of common or related cultural traits ...”

The response was wonderful. As many as seventeen museums confirmed their participation: the Czech Moravské zemské muzeum (Brno), the Croatian Etnografski muzej Istre (Pazin), the Italian Museo degli Usi e Costumi della Gente Trentina (San Michele all'Adige/Trento), the Macedonian Muzej na Makedonija (Skopje), the Polish Panstwowe museum etnograficzne (Warsaw), the Italian Università' degli Studi di Udine, Dipartimento di economia, società' e territorio (Udine), the French Musée National des Arts et Traditions Populaires (Paris), the German Bayerisches National Museum (Munich), the Hungarian Néprajzi Múzeum (Budapest), the Croatian Etnografski muzej (Zagreb), the French Musée Dauphinois (Grenoble), the Bulgarian Regional Burgas Museum (Burgas), the National Museum of Ireland - Museum of Country Life (Castlebar), the Slovak Slovenské narodné museum (Martin), the Finnish Suomen käsityön museo (Jyväskylä), the Austrian Österreichisches Museum für Volkskunde (Vienna) and the Estonian National Museum (Tartu). Only three of those invited - the Portuguese Museu Nacional do Traje (Lisbon), the German Museum Europäischer Kulturen (Berlin) and the Netherland's Openluchtmuseum (Arnhem) - responded that, in spite of their enthusiasm at the idea, due to reasons connected either with work or finance, they would be unable to take part. Later, four other institutions withdrew because of difficulties they had encountered: the Estonian National Museum, the university department from Udine and both French museums. In spite of our awareness that, for instance, the Parisian ATP is in the middle of an especially demanding project (relocating and setting up a new museum), we shall particularly miss the French presence; without it, Mediterranean Europe will be less brightly represented in the 'necklace' of European ethnographic museums exhibiting at SEM. (And Michel Colardelle, following his "initial analysis", had such a good proposal in mind: an exhibition narrative centred around olives and glasses.)

At the christening of a new European ethnographic museum building, celebrating the old and the new, the similar and the different, there will be present thirteen ethnographic museums, but thirteen is not an unlucky number. They will bring to Slovenia, to Ljubljana, a colourful palette of European cultural diversity - carefully selected symbols of national identity, such as: Austria's "farmhouse parlour", a dream of rural life; Bulgarian *martenitse* and *sourvakane*; the Irish boat, the *curach*; the Finnish realisation of the meaning of woodlands; the Italian great butter mould *malga venigial*; Croatian *tamburice*; Istrian *kažuni* and *sopele*; Polish paper cut-outs; Slovakian tinkers; and Hungarian saddles.

This publication is a reminder of this visit to Ljubljana by museums we regard as friends and of our joint celebration of the birth of a new European ethnographic museum building. I hope that we shall all feel both pleased with and proud of it - as it stands, without any editorial intervention into individual texts. Each museum (and its story about the selected item or items, its fundamental ideas, its important collections) appears here as it wished to be presented. Let us recognise (if possible) our diversity even in this...

Bloški smučarji, 1932 /

Bloke skiers, 1932

Foto / Photo: M. Badjura, arhiv SEM /
SEM archives

● Österreichische Museum für Volkskunde, Wien / ● Avstrijski etnološki muzej, Dunaj / ● The Austrian Museum of Folk Life and Folk Art, Vienna

● **Das 1895** durch Michael Haberlandt und Wilhelm Hein gegründete Österreichische Museum für Volkskunde zählt neben den Museen in Budapest, Stockholm, Oslo, Paris und Berlin zu den ältesten ethnographischen Museen in Europa. Es ist in dem nach Plänen von Lukas von Hildebrandt Anfang des 18. Jahrhunderts errichteten barocken Gartenpalais Schönborn im 8. Wiener Gemeindebezirk untergebracht und beherbergt vorwiegend Sammlungen zur historischen Volkskultur und Volkskunst Österreichs und seiner Nachbarländer.

Thema der ständigen Schausammlung im Erdgeschoß ist der Mensch in seinem Verhältnis zu Natur und Umwelt, zum Wirtschaften, zum kollektiven Gedächtnis und zur sozialen Ordnung. Auswahl und Zusammenstellung der Exponate sowie die Gestaltung der Schauräume lenken den Blick auf die lebensgeschichtlichen Zusammenhänge der Dinge. Objekte populären Schaffens größtenteils aus dem 17. bis 19. Jahrhundert erzählen von der Kultur des Alltags, vom Bauen und Wohnen, von den Dingen des täglichen Bedarfs, von Arbeit und Glauben, von Armut und ländlichem Stolz.

Die Sonderausstellungen des Museums basieren auf einem heterogenen Programm-Mix, der sich zwischen Tradition und Moderne bewegt und ein breit gestreutes inhaltliches Spektrum umfaßt. Es reflektiert sowohl Vielfalt als auch Spezifik des Faches Volkskunde/Europäische Ethnologie und ist einem zeitgenössischen ethnographisch-kulturanthropologischen Forschungsansatz verpflichtet. Viele Ausstellungen sind interdisziplinär angelegt und werden in internationaler Kooperation erarbeitet. Speziell Bedacht genommen wird auf die Feinabstimmung zwischen inhaltlichen Konzepten und künstlerischer Ausstellungsgestaltung.

Das Österreichische Museum für Volkskunde beschäftigt sich in seinen Forschungsprojekten mit der Erfindung der sog. „Volkskultur“ in der Moderne, mit ihren heutigen Erscheinungsformen und mit den damit verbundenen Konstruktionen einer neuen Ästhetik und wechselnder Identitäten. Es setzt sich mit historischen und gegenwärtigen Lebensstilen und kulturellen Äußerungen

● **Avstrijski** etnološki muzej, ki sta ga leta 1895 ustanovila Michael Haberlandt in Wilhelm Hein, je ob sorodnih muzejih v Budimpešti, Stockholmu, Oslu, Parizu in Berlinu eden najstarejših etnografskih muzejev v Evropi. Muzej domuje v baročni palači Schönborn v 8. dunajskem okraju, zgrajeni v 18. stoletju po načrtih Lukasa von Hildebrandta. Muzej hrani v glavnem zbirke tradicionalne ljudske kulture in umetnosti iz Avstrije in sosednjih držav.

Namen stalne razstave v muzejskem pritličju je pokazati ljudi v razmerju do okolja, gospodarstva, zgodovine in družbe in ponazarjati, kako razmišljajo o svojem mestu na tem svetu. Izbor in postavitev predmetov ter ureditev posameznih prostorov v muzeju naj bi usmerjali obiskovalčev pogled v tisto, kar je (skrito) za predmeti, in mu omogočali, da razmišlja o povezavah med predmeti in zgodbo življenja. Izdelki ljudske umetnosti, ki izvirajo večinoma iz obdobja med 17. in 19. stoletjem, pričajo o vsakdanjem življenju in potrebah, ljudskem stavbarstvu, delu in veri ter o revščini in ponosu podeželja.

Posebne razstave v muzeju temeljijo na heterogeni programski zasnovi, ki se giblje med modernim in tradicionalnim in ki s svojimi vsebinami predstavljajo širok spekter tem. Te razstave odražajo pestrost in posebnost evropske etnologije in so zavezane sodobni kulturni in antropološki raziskovalni metodi. Mnoge razstave so interdisciplinarne in oblikovane z mednarodnim sodelovanjem. Posebna pozornost je posvečena natančnemu usklajevanju konceptov v smislu vsebine in umetniškega oblikovanja razstave.

Raziskovalni projekti Avstrijskega etnološkega muzeja se ukvarjajo s temo "izuma" ljudske kulture v moderni, z njenimi sodobnimi pojavi, z oblikovanjem nove estetike in s spreminjajočimi identitetami, ki se v tem kontekstu porajajo. Muzej tako preučuje zgodovinske in sodobne načine življenja, kakor tudi kulturno identiteto etničnih in družbenih skupin, pri čemer se v glavnem posveča evropski etnologiji. V skladu z razširjenim konceptom kulture je strategija novih zbirk namenjena dokumentiranju pojavov vsakdanje kulture in vodilnih sodobnih predmetov, ki jih analiziramo glede na njihove emblematične in simbolične lastnosti.

● **The Austrian** Museum of Folk Life and Folk Art, founded in 1895 by Michael Haberlandt and Wilhelm Hein, along with the ethnographic museums in Budapest, Stockholm, Oslo, Paris and Berlin, is one of the oldest ethnographic museums in Europe. It is housed in the baroque Schönborn Garden Palace in Vienna's 8th District, built in the 18th century in accordance with the plans of Lukas von Hildebrandt. It contains mainly collections of traditional folk culture and folk art from Austria and neighbouring countries.

The intent of the museum's permanent collection on the ground floor is to show people in their relation to the environment and the economy, to history and to society, as well as to illustrate how they think about their place in the world. The selection and display, as well as the arrangement of the individual rooms in the museum, are meant to direct the view to what lies behind the objects, and to allow visitors to reflect on the connections between objects and life history. Folk-created objects, dating largely from the 17th to 19th centuries, speak of everyday life and everyday needs, of vernacular architecture, of work and faith, or of poverty and rural pride.

The museum's special exhibits are based on a heterogeneous programme-mix, which moves between modernity and tradition and offers a broad spectrum of content. These special exhibits reflect the diversity and specificity of the discipline of European Ethnology and are committed to a contemporary cultural-anthropological research method. Many exhibits are interdisciplinary and are designed through international co-operation. Special care is taken in fine-tuning the concepts as regards content and exhibition design.

The Austrian Museum of Folk Life and Folk Art's research projects deal with the invention of "Folk Culture" in modernity, its contemporary manifestations, the constructions of a new aesthetic and with varying identities that arise in this context. The museum deals with historical and contemporary lifestyles as well as cultural expressions of ethnic and social groups, thereby focusing mainly on Europe. In combination with an extended concept of culture, many new collection strategies aim at document-

Schausamlungsraum

“Mensch und Geschichte” /

Glavni razstavni prostor:

“Človek in zgodovina” /

Main Exhibition Room “Man and History”

Photo / Foto / Photo:

Architekturbüro Elsa Prochazka, 1994

sozialer und ethnischer Gruppierungen vorwiegend im europäischen Raum auseinander. Im Zusammenhang mit einem erweiterten Kulturbegriff zielen neue Sammlungsstrategien auf alltagskulturelle Manifestationen und zeitgenössische Leitobjekte, welche auf ihre Zeichenhaftigkeit und Symbolik hin untersucht werden.

Bestehende internationale Kontakte zu Fachkollegen und Kulturinstitutionen prädestinieren das Museum als einen Ort des wissenschaftlichen und kulturellen Dialogs in einem sich politisch und gesellschaftlich neu formierenden Europa. Eine wichtige Position nimmt dabei das dem Österreichischen Museum für Volkskunde affiliierte, im nördlichen Burgenland gelegene Ethnographische Museum Schloß Kittsee ein, das die ost- und südosteuropäischen Sammlungen des Wiener Museums beherbergt.

Margot Schindler

Gartenpalais Schönborn,

Innenhof /

Letni dvorec Schönborn,

notranje

dvorišče /

The Schönborn Garden Palace,

Courtyard

Photo / Foto / Photo:

ÖMV / Kathrin Pallestrang, 2001

ing the manifestations of everyday culture and contemporary leading objects, which are analysed with regard for their emblematic and symbolic qualities.

Existing international contacts with professional colleagues and cultural institutions predestine the museum as a place of scientific and cultural dialogue in a Europe that is being reshaped politically and socially. An important position is also taken by the Ethnographic Museum in the castle of Kittsee in the province of Burgenland, which is affiliated with the Austrian Museum of Folk Life and Folk Art and houses the museum's east- and south-eastern European collections.

Österreichisches Museum für Volkskunde im Gartenpalais Schönborn, Fassade zur Laudongasse /

Avstrijski etnološki muzej v letnem dvorcu Schönborn, Fasada ob Laudongasse /

Austrian Museum of Folk Life and Folk Art in Schönborn Garden Palace, View from Laudongasse

Photo/ Foto/ Photo:
ÖMV/Lukas Beck, 2000

● Die Bauernstube - der Traum vom Landleben / ● Kmečka izba - sen o življenju na deželi / ● The farmhouse parlour - a dream of country life

● **Bereits** bei der ersten Aufstellung der Sammlungsgegenstände des Museums für österreichische Volkskunde finden wir das Interieur in sogenannten „Bauernstuben“ angeordnet. Michael Haberlandt, der Gründer des Museums, schreibt dazu 1897 im Katalog des Museums:

„In einer fachlich geordneten Sammlung, welche in ihrer Gesamtheit die Hauskultur der dargestellten Völkerschaften repräsentiert, darf die Wohnungseinrichtung selbst am allerwenigsten fehlen. Das bäuerliche Meublement muss da ebenso gut gezeigt werden, als die Tracht oder das Geschirr. Es geht aber nicht wohl an, den Hausrath losgelöst von seinem Platze und seiner Verwendung zu zeigen; er muss, um zu wirken, in seinem factischen Gebrauche, an seiner richtigen Stelle erscheinen. Aus dieser Erwägung zunächst sind die Bauernstuben und - Küchen unseres Museums hervorgegangen.“ Auch um dem „ethnographischen Prinzip“ zu genügen boten die Bauernstuben von selbst den natürlichen Rahmen.

Die Zusammenstellung von „Bauernstuben“ in ethnographischen Museen haben ihre Vorläufer in den Kunstgewerbemuseen. Hier dienten die Zimmer („Stuben“) zur Veranschaulichung der verschiedenen Kunstepochen. Die Schauräume waren bestückt mit ausgesuchten Objekten, die zusammen Musterkollektionen der jeweiligen Stilrichtung ergaben. Die Art der Präsentation war zwar sehr problematisch, doch ungemein anregend. Kunstgewerbe und Handwerk nahmen die Originale als Vorlagen für eine Erneuerung des Interieurs im Stil des Historismus. Unter der Bezeichnung „Altdeutsche Möbel“ avancierten die schweren, überladenen, der Renaissance nachempfundenen Möbel zur vorherrschenden Mode des Großbürgertums.

Parallel zu den historisierenden Möbeln begannen Architekten und Kunstgewerber auch Möbel im „Heimatstil“ zu entwerfen. Diese rustikalen Möbel stellen eine Stilvariante des Historismus dar. Schon Jahrzehnte zuvor waren in den ethnographischen Dörfern der Weltausstellungen aber auch bei den großen Landes- und Gewerbeausstellungen vielfach „Bauernzimmer“ dargeboten worden, die nach traditionellen Vorbildern gestaltet waren. Sie verkörperten das neu erwachte Interesse an Volkskunst, das neben dem Antiquitätenhandel auch die Volkskundemuseen auf den Plan rief, die zu Sammelstätten der Volkskunst werden. Die Anmutungsqualität der „alten“ Volkskunst, die Interpretation von Bauernmöbeln als Beispiel für bodenständige, traditionelle Handwerkskunst machte das ländliche Mobiliar für bürgerliche Einrichtungen der

● **Že v prvem** popisu predmetov v fondu Avstrijskega etnološkega muzeja najdemo interierje, ki so urejeni kot „kmečke izbe“. Michael Haberlandt, ustanovitelj muzeja, je o tej temi v muzejskem katalogu leta 1897 napisal naslednje:

“V strokovno urejeni zbirki, ki celovito predstavlja stanovanjsko kulturo upodobljenih ljudi, ne sme manjkati notranja oprema. Kmečko notranjo opremo moramo pokazati ravno tako kot noše in kuhinjsko posodo. Vendar osebnih stvari ne smemo prikazati ločeno od njihovega mesta in uporabe. Da lahko učinkujejo, jih moramo prikazati pri dejanski uporabi in na pravem mestu. Na osnovi teh razmišljanj smo za naš muzej uredili te izbe in kuhinje.“ Nadaljuje, da so se „... izbe pokazale kot najbolj naravno okolje...“, ki spoštuje „etnografsko načelo.“

Kompozicije kmečkih izb v etnografskih muzejih imajo svoje korenine v muzejih, ki so razstavljali umetnostne obrti. V njih so te sobe (*Stuben*) služile predstavitvi različnih umetnostnih obdobj. Razstavniki prostori so bili opremljeni z izbranimi predmeti, ki so tako tvorili vzorčno zbirko nekega sloga. Čeprav je bil ta način predstavitve zelo problematičen, je bil izredno spodbuden. Umetnostne obrti so lahko črpale navdih iz izvirnih predmetov in ustvarjale prepore interierjev v historičnem slogu. Oznaka „staronemško pohištvo“ pomeni težko, preobloženo pohištvo, izhajajoče iz renesančnega, ki je med meščanstvom kmalu postalo vodilna moda.

Vzporedno z oblikovanjem pohištva na osnovi historicizma so arhitekti in obrtniki začeli proizvajati pohištvo v „ruralnem“ slogu. Ti rustikalni kosi so predstavljali slogovno inačico historicizma. Desetletja pred tem so v etnografskih vaseh na svetovnih razstavah in na velikih pokrajinskih razstavah obrti že predstavili kmečke izbe, ki so bile vse oblikovane v skladu s tradicionalnimi standardi. Predstavljale so prebujeno zanimanje za ljudsko umetnost, ki je pritegnila pozornost ne samo antikvarjev, ampak tudi etnografskih muzejev, ki so začeli zbirati številne tovrstne predmete. Izredna kakovost „stare“ ljudske umetnosti in interpretacija kmečkega pohištva kot primer stvarne tradicionalne obrti sta kmečko pohištvo povzdignili v nadvse priljubljeno opremo meščanskih interierjev ob prelomu stoletja. To pohištvo je ustrezalo hrepenenju po preprostem življenju na deželi, po izvoru in identiteti. Hkrati je bilo oživljanje kmečkega pohištva način, kako se izogniti odtujevanju.

Povečano povpraševanje po rustikalnem pohištvu, ki ga je meščanstvo spodbujalo z uporabo v mestnih stanovanjih in hišah na deželi, je ustvarjalo trg za pohištvo v podeželskem stilu, na katerem so se odlično znašla industrijska in mizarska podjetja. Veleblagovnice so začele

● **Even** during the first itemization of objects for the Austrian Museum of Folk Life and Folk Art collection, we find interiors organized into “farmhouse parlours”. Michael Haberlandt, the founder of the Museum, wrote the following on this subject in the museum 1897 catalogue:

“In a professionally sorted collection, which in its entirety represents the living culture of the peoples depicted, house interiors cannot be left out. Rural furnishings must be shown just as traditional costumes and crockery are. Personal chattels, however, should not be shown detached from their location and use. Drawing on this consideration, we developed these farmhouse parlours and kitchens for our museum.” Also, “farmhouse parlours presented the most natural setting” to uphold the “ethnographic principle.”

The assembly of farmhouse parlours in ethnographic museums has its roots in museums displaying arts and crafts. There, the rooms (“Stuben”) served the purpose of illustrating the different periods of art. The show rooms were fitted with select objects, which became a sample collection of a particular style. Although this form of presentation was very problematic, it was extremely stimulating. Arts and crafts took inspiration from the originals as templates and created a renewal of interiors in the style of historicism. Labelled as “old German furniture”, this heavy, overloaded style based on Renaissance furniture soon became the prevalent fashion among the bourgeoisie.

Parallel to designing furniture based on historicism, architects and artisans began producing furniture in the “country” style. These rustic pieces represented a stylistic variant of historicism. Decades earlier, farmhouse parlours had been presented in the ethnographic villages of the world exposition and at large provincial and craft exhibits - all designed according to traditional standards. They represented the newly awakened interest in folk art, which attracted the attention of not only antique dealers but also ethnographic museums, which began to accumulate many objects of folk art. The impressive quality of “old” folk art, the interpretation of country furniture as an example of down-to-earth, traditional craft made rural furniture very attractive for bourgeois interiors at the turn of the century. This furniture corresponded to the yearning for the simple country life, for the pristine and for identity. At the same time, the revitalisation of country furniture was a means of avoiding alienation.

The increased demand for rustic furniture, originating among the bourgeoisie for use in their city apartments and country houses, created a market for furniture in the country style, of which those working in industry and

Jahrhundertwende attraktiv. Es entsprach der Sehnsucht nach dem einfachen Landleben, nach Ursprünglichkeit und Identität. Die Revitalisierung der Bauernmöbel war gleichzeitig ein Mittel, die Entfremdung hintan zu halten.

Die gesteigerte Nachfrage nach rustikalen Möbeln einer zunächst bürgerlichen Schicht für deren Stadtwohnungen und Landhäuser schuf einen Markt für Möbel im Bauernstil, den sich die Industrie und das Tischlergewerbe zunutze machten. Die großen Kaufhäuser boten in ihrem Warensortiment neben Stilmöbeln des Historismus nun auch rustikale Möbel und Ensembles an. Es handelte sich um Neuschöpfungen, die unter der Bezeichnung „Bauernstube“ firmierten. Zur Ausstattung, die sich anhand der Kataloge selbst zusammenstellen ließ, gehörten eine Kredenz mit den typischen Butzenscheiben und den beschnitzten Türen, ein Pfostentisch, klobige Brettstühle mit dem Herz als Handgriff, eine Eckbank oder eine Kistenbank, dazu noch Borde, Karniesen, ein hölzerner Luster mit gedrehten Lampenfassungen und geschnitzten Figuren und ein Kreuz für den Herrgottswinkel. Charakteristisch war die Verwendung von Lärchenholz.

Durch die Verfügbarkeit und finanzielle Leistbarkeit avancierte die sogenannte „Bauernstube“ nach und nach auch zu einem beliebten Wohnungsinterieur der Arbeiter in der Stadt, ja selbst auf dem Land wurde die „Bauernstube“ modern, um schlussendlich ihrem Namen gerecht zu werden.

Franz Grieshofer

prodajati ne samo pohištva v historičnem slogu, ampak tudi rustikalno podeželsko pohištvo in garniture. To so bile nove stvaritve v stilu, ki so mu rekli “ kmečka izba”. Osnovna oprema, ki je bila na voljo v katalogu, je ponavadi vključevala kredenco z značilnimi vitrinami iz kronskega stekla in izrezljanimi vrati, mizo, robustne lesene stole z izrezom v obliki srca v hrbtnem naslonjalu, sedežni kot ali klop s shrambo, police, drog za zavese, lesen svečnik s struženimi armaturami in izrezljanimi figurami ter razpelo za bogkov kot. Značilna je bila tudi uporaba macesna.

Zaradi svoje uporabnosti in dostopnosti je kmečka izba postopno postala eden najbolj priljubljenih stilov opreme tudi za mestne delavce. In na koncu je “kmečka izba” postala modna celo na deželi, kjer je končno dobila imenu ustrezno vlogo.

„Bauernstube“, Lärchenholz, um 1930, bestehend aus Kredenz, Tisch, 2 Stühlen, Kistentruhe, Deckenleuchte, Kreuz, Uhr, Vorhangstange. Ankauf aus einem Wiener Gemeindebau im 12. Bezirk. Inv.-Nr. 77.245-77.252 /

Kmečka izba, macesen, okrog leta 1930, v naslednji sestavi: kredenca, miza, 2 stola, sedežna klop, stropno svetilo, razpelo, ura, drog za zavese. Odkupljena iz občinskega stanovanja v 12. dunajskem okraju. Inv. št. 77.245-77.252 /

Farmhouse parlour, larch wood, around 1930, consisting of credenza, table, 2 chairs, sitting chest, ceiling lamp, cross, clock, curtain rail. Bought from a council flat in Vienna's 12th district. Inv.-Nr. 77.245-77.252

carpentry soon learned to take advantage. Large department stores began carrying not only furniture in the historic style, but also rustic country furniture and ensembles. These were new creations in a style known as “farmhouse parlour”. The basic accoutrement, which could be chosen from a catalogue, usually consisted of a credenza with typical crown glass windows and carved doors, a frame-leg table, chunky wood chairs with a cut-out heart shape in the back as a handhold, a corner seat or box seat, shelves, curtain rails, a wooden chandelier with turned light fittings and carved figures and a crucifix for the family corner altar. The use of larch wood was characteristic.

Due to its availability and affordability, the farmhouse parlour gradually advanced to become one of the most popular styles of furnishing for the city labourer. Finally, the “farmhouse parlour” even became fashionable in the countryside, where it finally lived up to its name.

● Регионален Бургаски Музей / ● Pokrajinski muzej Burgas / ● Regional Burgas Museum

● **Регионалният** музей в Бургас е един от най-големите музеи в България, в който се представя цялостната история, културно и природно наследство на Югоизточна България, включително Южното Черноморие. Създаден през 1912г. Регионален Бургаски музей включва четири тематични експозиции, разположени в отделни сгради - архитектурни паметници на културата от XIXв., които са съхранени в техния оригинален вид и среда. Близостта им в центъра на града дава възможност за една вълнуваща разходка в миналото.

В Археологическата експозиция се показват колекции от археологически уникали, свързани с праисторическите селища в региона от 4-5 хил. пр.Хр. и античните градове от епохата на Древна Тракия, гръцката колонизация на Черно море и от времето на Римската империя. С уникални експонати е представена най-ранната история на корабоплаването по Черно море още в средата на 2 хил. пр.Хр. и развитието на цветущите южночерноморски пристанища на Средновековната Българска държава до XV век.

Етнографската Експозиция е разположена в красива къща от средата на XIXв., непосредствено до катедралния храм "Св.Св.Кирил и Методий". Тук се намира най-атрактивната колекция от български традиционни костюми от всички етнографски групи в региона, в това число и на българи - преселници от териториите на днешна Гърция и Турция. Представени са и уникални ритуални костюми, свързани с обредни практики и народни празници: нестинарка, кукер, Еньова буля, лазарка, българска сватба. Целогодишно тук се представят традиционни български обичаи в автентичния им вид. От м. Юни до м. Септември в Етнографския комплекс работи школа за деца и възрастни, в която те се обучават на български занаяти, музика и танци.

В Историческата експозиция е представена най-новата история на Бургаския регион, национално-освободителните борби през XIX до Освобождението на България през 1878г., икономическото и обществено

● **Pokrajinski** muzej Burgas je eden največjih muzejev v Bolgariji in predstavlja splošno zgodovinsko, kulturno in naravno dediščino jugovzhodne Bolgarije in južne obale Črnega morja. Muzej je bil ustanovljen leta 1912. Ponuja štiri tematske razstave v ločenih stavbah, ki so arhitekturni kulturni spomeniki iz 19. stoletja in so ohranjeni v prvotni obliki in okolici. Ker so zelo blizu mestnemu središču, obiskovalce vabijo na vznemirljiv sprehod po preteklosti.

Arheološka razstava predstavlja zbirke edinstvenih arheoloških predmetov, ki so povezani s prazgodovinskimi naselbinami na tem območju iz 4. in 5. tisočletja p. n. š., starodavna mesta antične Trakije, grško kolonizacijo južne obale Črnega morja in obdobje rimskega imperija. Najstarejšo zgodovino pomorstva na Črnem morju sredi 2. tisočletja p. n. š. in razvoj cvetočih пристаниšč na južni obali Črnega morja v srednjeveški Bolgariji do 15. stoletja predstavljajo edinstveni eksponati.

Etnografska razstava je postavljena v čudoviti hiši iz srede 19. stoletja zraven stolnice Cirila in Metoda.

Najbolj privlačno zbirko tvorijo bolgarske narodne noše vseh etničnih skupin s tega območja, ki jih dopolnjujejo noše bolgarskih prebivalcev z ozemelj v današnji Grčiji in Turčiji. Med njimi so edinstvene noše, ki so povezane s šegami in ljudskimi prazniki: plesalec nad ognjem, maska *Kukeri*, Enjova Bulja (kresna nevesta), Lazarka (Lazarjevo dekle) in bolgarske poročne noše.

Skozi vse leto so predstavljene tradicionalne bolgarske šege v avtentični obliki. Od junija do septembra v etnografskem kompleksu deluje šola za otroke in odrasle, z delavnicami bolgarskih obrti, glasbe in plesa.

Zgodovinska razstava predstavlja sodobno zgodovino pokrajine Burgas, narodnoosvobodilno gibanje v 19. stoletju do osvoboditve Bolgarije leta 1878 ter gospodarski in družbeni razvoj do zadnje četrtine 20. stoletja. Med drugim je razstavljen dragocena zbirka bolgarskih krščanskih spomenikov: ikon, cerkvenih

● **Regional** Burgas Museum is one of the biggest museums in Bulgaria and presents the overall history, cultural and natural heritage of southeast Bulgaria, including the south Black Sea coast. It was established in 1912. The museum includes four thematic expositions situated in separate buildings - architectural monuments from the 19th century, preserved in their original form and environment. Their proximity to the town centre affords an easy opportunity for an exciting walk into the past.

The Archaeological exhibition includes collections of unique archaeological findings connected with the prehistoric settlements in the region from the 4th - 5th millennia B.C. and the ancient towns of the age of Ancient Thrace, Greek colonization of the Black Sea Coast and of the time of Roman Empire. Exhibits also show the earliest history of shipping in the Black Sea in the 2nd millennium B.C. and the development of the flourishing south Black Sea ports of Medieval Bulgaria until the 15th century A.D.

The Ethnographic exhibition is situated in a beautiful mid-19th century building next door to St. Cyril and Methodius Cathedral. It houses an attractive collection of Bulgarian traditional costumes of all the ethnographic groups of the region, including those of Bulgarian settlers from the territories of today's Greece and Turkey. There are also exhibits of costumes connected with rituals and folk holidays: a fire-dancer, a mummer, Enyova Bulya (Midsummer Day's Bride), Lazarka (St. Lazar's Day's maid) and Bulgarian wedding costumes. Throughout the year there are presentations of traditional Bulgarian customs in their authentic form. From June to September there is a school in which both children and adults they can learn Bulgarian crafts, music and dances.

The Historical exhibition presents the more recent history of the Burgas Region, the national liberation movement in the 19th century up to the Liberation of Bulgaria in 1878, as well as economic and social development until the last quarter of the 20th century. There is also a valuable collection of Bulgarian Christian monuments: icons, church

развитие до последната четвърт на XX-ти век. Тук се представя ценна колекция от български християнски паметници: икони, църковна утвар и старопечатна църковнославянска литература от XVIII и XIX век.

Природо-научната експозиция е единствена по Южното Черноморско крайбрежие. Тя представя геоисторическото развитие и съвременното биоразнообразие на югоизточна България, като акцентира върху защитата на уникалната природа.

Tsonya Drageva

krožnikov in starih tiskov slovanske cerkvene literature iz 18. in 19. stoletja.

Naravoslovna razstava je edina na južni obali Črnega morja. Predstavlja geološki in zgodovinski razvoj in današnje biološko raznovrstnost jugovzhodne Bolgarije s poudarkom na varovanju edinstvene narave.

plate and early printed Slavic church literature of the 18th and 19th centuries.

The Natural history exhibition is the only one along south Black Sea coast. It presents the geo-historical development and contemporary bio-diversity of southeast Bulgaria with an emphasis on protection of the unique natural heritage.

Рисувана кана от античното селище "Сладки кладенци" - кв. Победа, Бургас /

Poslikan vrč iz antične naselbine "Sladki vrelci" - okrožje Pobeda, Burgas /

Drawn jug from the ancient settlement "Sweet wells" - Pobeda residential district, Burgas

● Кичене с мартеница / ● Okraševanje z Martenicami / ● Dorning with Martenitsas

Български народен обичай
"Марта". Закичване дърветата с
мартеници /
Bolgarska ljudska šega Marta.
Okraševanje dreves z
martenicami /
Bulgarian folk custom Marta.
Decorating trees with Martenitsas

Български народен обичай
"Марта". Закичване децата с
мартеници за здраве /
Bolgarska ljudska šega Marta.
Okraševanje otrok z Martenicami
za zdravje /
Bulgarian folk custom Marta.
Decorating children with
Martenitsas for health

● **Мартеницата** е обредна украса от усукани вълнени конци с червен и бял цвят, която се приготвя на Първи март и се носи за здраве. Това е символа, по който може да се разпознае всеки българин, където и да се намира по света в първия ден на пролетта, наричан "**Баба Марта**". Според древната българска традиция тя предпазва от уроки и лоши магии, затова в усуканите конци се поставят: сребърни парички, медни халки, скилидки чесън и сини мъниста. Според традицията, мартениците във всяко семейство се приготвят от най-възрастната жена в навечерието на празника. Мартениците се връзват първо на китките на децата, по плитките на момите и на пояса на младите мъже за плодovitost, на домашните животни и плодните дръвчета.

Мартеницата се носи докато се види първата лястовица, щъркел или се чуе първото кукване на куковицата. Тогава се сваля и се поставя под камък или се връзва на цъфнало дърво. Ритуалът, свързан с изработването и носенето на мартеницата като своеобразен амулет за здраве и плодородие е свързан с далечната история на създаването на Българската държава. Легендата гласи, че майката на първия български владетел и основател на Българската държава през 681г. Аспарух, изработила амулет от бял и червен конец, който му изпратила по първата лястовица, за да го предпазва в битките и му носи късмет.

И днес от сутрин до вечер на Първи март всички българи си подаряват мартеници и се поздравяват с думите: "Честита Баба Марта! Да си жив и здрав, бял и червен като цветовете на мартеницата". За да съхрани тази традиция Регионалният бургаски музей организира всяка година детски школи, конкурси и изложби за изработване на традиционни мартеници.

● **Martenica** je tradicionalni okras iz prepletenih volnenih nitk rdeče in bele barve, ki jih izdelajo prvega marca in jih Bolgari nosijo za zdravje. Je simbol, po katerem bi na prvi pomladni dan, ki mu pravijo babica Marec, prepoznali Bolgara kjerkoli na svetu. Po starodavnem bolgarskem izročilu varuje pred zlim očesom in črno magijo in zaradi tega v prepletene niti vstavijo srebrne kovance, bakrene prstane, česnove stroke in modre steklene bisere. Po tradiciji najstarejša ženska v družini izdeluje martenice na predvečer praznika. *Martenice* privežejo otrokom okrog zapestja, dekletom jih vpletejo v kite, samskim in mladim moškim jih zavežejo pod pas za plodnost. Privežejo jih tudi na domače živali in sadna drevesa.

Martenice nosijo, dokler ne zagledajo prve lastovice ali štokrlje ali slišijo prve kukavice. Potem jih snamejo in položijo pod kamen ali jih privežejo na cvetoče drevo. Po tem, kar se v naslednjih dneh najde pod kamnom, se prerokuje prihodnost: kako plodno bo leto in s kom se bodo dekleta poročila. Rdeča volnena nit je najbolj razširjeni apotropejski predmet v bolgarski ljudski kulturi, ki ima magično moč, da odganja bolezni. Zato je tudi običaj, da ljudje prvega marca nosijo rdeča oblačila, s čimer naj bi pomirili babico Marec: ženske na primer predpasnik, moški pas za plodnost, ki se sname na verandi pred hišo.

Šege, ki so pomembne pri izdelovanju in nošenju *martenic* kot posebnih amuletov za zdravje in plodnost, so edine bolgarske šege, ki so pomenljivo povezane z zgodovino nastanka Bolgarije. Po legendi je mati prvemu bolgarskemu kralju in ustanovitelju Bolgarije Asparuhu leta 681 s prvo lastovko poslala iz belih in rdečih nitk narejen amulet, ki naj bi ga ščitil v boju in mu prinašal srečo. Zgodba prikazuje magično moč materine želje.

Tudi dandanes si vsi Bolgari prvega marca od jutra to večera podarjajo martenice in se pozdravljajo z besedami: "Srečna babica Marec! Božji blagoslov! Bodi bel in rdeč kot barvi *martenice*." Mestne ulice se spremenijo v razstave ročno izdelanih martenic na prostem. Zaradi ohranjanja tradicije Pokrajinski muzej Burgas vsako leto organizira otroške delavnice izdelovanja tradicionalnih martenic, tekmovanja in razstave.

● **The Martenitsa** is a ritual decoration of twisted red and white woollen threads which is prepared on 1st March and is worn for health. It is the symbol by which every Bulgarian can be distinguished wherever in the world they are on the first day of spring called '*Grandma March*'. According to the ancient Bulgarian tradition it protects from the evil eye, and bad magic. Silver coins, copper rings, garlic cloves and blue beads are put in the twisted threads. According to tradition, *martenitsas* are made by the eldest woman in the family on the eve of the holiday. *Martenitsas* are tied first on the wrists of children, on girls' plaits, and below the belt of bachelors or young men for fertility. They are also tied on domestic animals and fruit trees.

The *martenitsa* is worn until the first swallow or stork is seen, or the first call of the cuckoo is heard. Then it is taken off and put under a stone or it is tied to a flowering tree. From what is found under the stone over the next few days the fruitfulness of the year is divined or who are the girls going to marry. The red woollen thread is the most widespread *apotropaicos* in Bulgarian folk culture, which has the magic strength to ward off diseases. There is thus a custom on 1st March for red clothes - an apron as a gift for placating Grandma March and a men's belt for ensuring fertilization - to be taken out on the veranda at the front of the house. Rituals relevant to making and wearing of *martenitsa* as an amulet for health and fruitfulness is a unique custom, relevant to the history of the establishment of Bulgaria. A legend tells that the mother of Asparuh, the first Bulgarian king and founder of Bulgaria in 681 A.D., made an amulet of white and red thread, which she sent to him by the first swallow to protect him in battles and bring him luck. The story shows the magic strength of a mother's wish.

Even today, from morning till night on 1st March, all Bulgarians give each other *martenitsas* and greet one another saying: "Happy Grandma March! God bless you! Be white and red as the colours of the *martenitsa*." The streets of the towns turn into open-air exhibitions of a variety of hand-made *martenitsas*. To preserve this tradition, every year the Regional Bourgas Museum organizes children's workshops, competitions and exhibitions for the making of the traditional *martenitsas*.

● Сурвакане / ● Survakane / ● Sourvakane

Български народен обичай
 "Сурвакане" /
Bolgarska ljudska šega
Survakane /
Bulgarian folk custom
Sourvakane

● **На първия ден** от Новата година в българската традиция се изпълнява обичая **Сурвакане** - обредно осигуряване на здраве чрез ритуално удряне с дрянова пръчка. Сурвакарите са деца до 12 години, които се събират на групи и обхождат домовете на своите роднини и съседи с празнични дрехи. Те носят свежо отрязана дрянова пръчка, украсена по специален начин и с нея удрят - сурвакат" хора и животни. В българската митология дрянът е символ на младост и здраве, защото е най-якото дърво и цъфти най-рано. При изработване формата на сурвачката, клонките се завъртат като обръчи и се украсяват с вълнени разноцветни конци, пискюли, нанизани от пуканки, сушени плодове, люти чушки, бобени зърна, житни класове, малки кравайчета, сребърна или златна монета и бяла кърпа. Цялостният образ на сурвачката символизира дървото на живота. При сурвакането, децата започват от най-възрастния в дома и при потупването изричат или припяват следното пожелание:

Сурва, сурва година, весела година.
 Зелен клас на нива, голям грозд на лозе,
 жълт мамул на леса, червена ябълка в градина,
 пълна къща с коприна.
 Живо-здрavo догодина, догодина до амина!

След сурвакането всеки слага в торбичката на сурвакарите дарове. На другия ден след празника сурвачката, която вече е изпълнила своята магическа роля се унищожава.

Сурвакането с украсена дрянова пръчка се спазва и днес в българските семейства с оригиналните наричания и песни. Всяка година в Бургаския музей се организира фестивал на сурвакарите.

● **Na prvi dan** novega leta v Bolgariji po tradiciji izvajajo šego, ki se imenuje *survakane* in ki je namenjena zagotavljanju zdravja z obrednim tepežem z drenovo palico. *Survakarji* so otroci stari do 12 let, ki se zberejo v skupine in v prazničnih oblekah obiskujejo domove sorodnikov in sosedov. S sabo nosijo na poseben način okrašeno sveže odsekano drenovo palico, s katero tepejo *survak* ljudi. V bolgarski mitologiji je dren simbol mladosti in zdravja, ker je najtrše drevo, ki kot prvo cveti. Ko oblikujejo palico *survačko*, vejice upognejo tako, da nastanejo obroči, in jih krasijo z volnenimi nitmi različnih barv, s čopki, z nanizanimi koruznimi zrni, s suhim sadjem, feferoni, fižolom, pšeničnimi klasi, z drobnim okroglim pecivom, s srebrnikom ali zlatnikom in z belim robcem. Skupna podoba *survačke* simbolizira drevo življenja.

Otroci začnejo s *survakanejem* pri najstarejšem članu družine, ki je doma, in medtem ko ga tepejo s palico, recitirajo ali pojejo naslednje želje:

*Surva, surva leto, srečno novo leto.
 Zeleno klasje na polju, velik грозd v vinogradu,
 rumeni lešniki na leski, rdeče jabolko na vrtu
 in hiša polna svile.
 Srečno novo leto, srečno novo leto do amena!*

Po končanem *survakaneju* vsak da nekaj dobrot v vreče *survakarjev*. Dan po prazniku se *survačka*, ki je opravila svojo čarodejno vlogo, zdrobi.

Survakane z okrašeno drenovo palico izvajajo še dandanes v bolgarskih družinah z izvirnim besedilom in pesmijo. V muzeju v Burgasu vsako leto prirejajo festival *survakarjev*.

● **On New Year's Day** in Bulgarian tradition the custom of *Sourvakane* is implemented, which is a ritual insurance of health through striking with a cornel stick. *Sourvakars* are children up to twelve years old who gather in groups, then visit the homes of their relatives and neighbours, in holiday garments. They carry a fresh-cut cornel stick decorated in a special way and with it they strike - *sourvak* people and animals. In Bulgarian mythology the cornel-tree is a symbol of youth and health because it is the strongest tree and the first to flower. When making the *sourvachka*, the twigs are turned like hoops and decorated with woollen threads of different colours, tassels, strings of popcorn, dried fruit, chilies, beans, wheat ears, small ring-shaped buns, a silver or golden coin, and a white kerchief. The overall image of the *sourvachka* symbolizes the tree of life.

When carrying out *Sourvakane*, children start with the eldest one at home and when striking with the stick they say or sing the following:

*Sourva, sourva year, a happy year.
 A green ear in the field,
 a big bunch of grapes in the vineyard,
 a yellow corn on the hazelbush, a red apple in the garden,
 a house full of silk.
 Good luck in the New Year, in the New Year till amen!*

After *Sourvakane* everyone puts gifts in the *Sourvakars'* bags. On the day after the holiday, the *Sourvachka* which has already carried out its magic role is crushed.

Sourvakane with a decorated cornel stick is observed even to this day in Bulgarian families with the original sayings and songs. Every year in Burgas museum a festival of *Sourvakars* is organized.

Български народен обичай
 "Коледуване" /
Bolgarska ljudska šega
 Koledovanje /
Bulgarian folk custom
 Koledouvanе

● Etnografický ústav Moravského zemského muzea Brno / ● Etnografski inštitut Moravskega muzeja Brno / ● Ethnographic Institute of Moravian Museum Brno

● Rok založení

- 1818 Františkovo museum, Brno
 1893 vydělení speciálního Etnografického oddělení, Brno
 1961 založení Etnografického ústavu, sídlo v Paláci šlechtičen, Koblížná 1, Brno

Výzkumná a sbírková oblast:

Morava, pro srovnání materiál ze sousedních území

Počet sbírkových předmětů: 120 000 kusů

Struktura fondu

Textil

Lidové umění

keramika, malba, malba na skle, plastika, ceroplastika

Zemědělství

Řemeslo

Nábytek

Zvykosloví

kraslice, betlémy, masky, ostatní

Hudební nástroje

Hračky

Fotoarchiv

Filmový archiv

Grafika

Knihovna: 20 000 svazků

Časopis:

Ethnographica (1959 - 1985),

Folia Ethnographica

(1986 - trvá)

Personální obsazení

15 osob: 6 kurátorů, 3 konzervátoři, 1 fotograf,

1 knihovník

● Letnice ustanovitve

- 1818 ustanovitev "Museum Franciscum", današnji Moravski muzej
 1893 ustanovitev oddelka za ljudsko kulturo
 1961 ustanovitev Etnografskega inštituta s sedežem v Palači plemenitih gospa, Koblížná 1, Brno

Območje raziskovanja in pridobivanja gradiva:

Moravska in mejna območja zaradi primerjave

Število muzejskih predmetov: 120.000

Posamezne zbirke

Tekstil

Ljudska umetnost

keramika, slikarstvo, slike na steklu, plastika, voščena plastika

Kmetijstvo

Rokodelstvo in obrt

Notranja oprema

Šege

pirhi, zibelke, maske, drugo

Glasbila

Igrače

Fototeka

Filmoteka

Grafike

Knjižnica: 20.000 enot

Periodika:

Ethnographica (1959 - 1985)

Folia Ethnographica

(od 1986)

15 zaposlenih :

od tega 6 kustosov, 3 konzervatorji, 1 fotograf, 1 knjižničar

● Date of establishment

- 1818 Museum Franciscum, the present Moravian Museum
 1893 the folk culture department established
 1961 the Ethnographic Institute established, at the Palace of Noble Ladies, Koblížná 1, Brno

Area for research and acquisition:

Moravia, and for comparison the material of neighbouring regions

Number of collection items: 120,000

Structure of the collection

Textiles

Folk art

Ceramic, Painting, Painting on glass, Plastics, Wax plastics

Agriculture

Furniture

Handicraft

Customs

Easter eggs, Cribs, Masks, Other

Musical instruments

Toys

Photographs

Film archive

Graphics

Library: 20,000 volumes

Periodicals

Ethnographica (1959 -1985)

Folia Ethnographica (from 1986)

Staff:

15 people, including 6 curators, 3 conservators,

1 photograph, 1 librarian

● **Barokní** budova bývalého Ústavu šlechtičen, postavená na konci 17.století stavitelem Janem Křtitelem Ernou, slouží od roku 1961 Etnografickému ústavu Moravského zemského muzea. Jeho sbírkový fond se svými zhruba 107 000 kusy patří k nejbohatším národopisným kolekcím ve střední Evropě. V počátečním období původního Františkova muzea (nynějšího MZM), založeného roku 1818, byl kladen důraz především na přírodovědné obory, navíc německé vedení nemělo příliš zájem na prosazování dokumentace svěbytné kultury českého obyvatelstva. Výraznější obrat nastal teprve koncem osmdesátých let 19.století, kdy se aktivizovalo národopisné hnutí na Moravě. Nově vzniklé oddělení lidovědy se zaměřilo na sběr krojů a dalších dokladů lidové kultury, včetně budování fotoarchivu, který tak obsahuje unikátní skleněné negativy s národopisnou tematikou. V duchu dobových názorů převažovalo při budování sbírek estetické hledisko, předměty denní spotřeby stály poněkud stranou zájmu. Systematické vytváření a zpracovávání sbírkových fondů nastalo až po roce 1945.

Nejrozsáhlejší kolekci představuje lidový textil (55 000 kusů). Jsou v ní zastoupeny všechny národopisné oblasti

Moravy, přičemž základ vytvořil brněnský ženský vzdělávací spolek *Vesna* svými sběry výšivek, krajek i celých krojových kompletů. Svě zástupce zde mají i národnostní menšiny (Němci, Moravští Charváti).

Druhou nejpočetnější sbírkou se stal soubor keramiky (6500), náležející k nejrozsáhlejší a nejstarší v České republice. Nalezneme v něm doklady fajánsové produkce (např. habánské), ale také hrnciny nebo tovární produkce měkké kameniny a porcelánu pro široké vrstvy.

Významná kolekce obrázků na skle (800) dokumentuje tvorbu všech důležitých středisek na Moravě a ve Slezsku i na sousedních územích. Podobně je tomu také v případě plastik a dalších artefaktů lidového výtvarného umění.

Pozornost zasluhuje rovněž sbírka zvykoslovných předmětů, v níž na zhruba 6000 kraslicích můžeme sledovat vývoj dekoru i rozmanitých výzdobných technik.

● **Etnografski** inštitut Moravskega muzeja domuje v baročni Palači plemenitih gospa, ki jo je 1691 zgradil J. K. Erna, od 1961. Muzejski fond inštituta, okrog 110.000 predmetov, je med najpomembnejšimi etnografskimi zbirkami Srednje Evrope. Na začetku delovanja *Museum Franciscum*, ustanovljenega 1818 (današnji Moravski muzej), je bil poudarek predvsem na naravoslovnih vedah in manj pozornosti je bilo posvečeno humanistiki. Poleg tega nemškimi upraviteljem ni bilo zares do tega, da bi dokumentirali in predstavili samobitno narodno kulturo. Do pomembnega premika je prišlo šele proti koncu 80-ih let 19. stoletja, ko so etnografske težnje na Moravskem postale izrazitejše. Oddelek za narodoslovje, ki so ga takrat ustanovili, se je osredotočil na zbiranje narodnih noš in drugega gradiva ljudske kulture, vključno s fotografskim gradivom; zaradi tega se fototeka muzeja danes ponosa z edinstvenimi negativi na steklu z etnografskimi motivi. V skladu s pristopom tistega časa je zbiranje temeljilo predvsem na estetskem načelu, medtem ko so zbiralci dokaj zanemarjali predmete vsakdanje rabe. Načrtne raziskave in dopolnjevanje zbirk se je začelo šele po letu 1945.

Ljudski tekstil tvori najbogatejšo zbirko v fondu (55.000 predmetov). Predstavlja vsa etnografska območja Moravske; temelj zbirke je ustvarilo žensko izobraževalno društvo *Vesna* in njegova zbirka vzorin in čipk. V zbirki so predstavljene tudi razne etnične skupine, med njimi Nemci in moravski Hrvati.

Druga največja zbirka v muzejskem fondu je zbirka keramike (6.500 predmetov), ena najboljšežnejših in najstarejših v Češki republiki. V zbirki so predmeti, ki kažejo na dela prekrščevalcev in tudi izdelki, ki so jih moravski in slovaški lončarji naredili po njihovem navdihu.

Zbirka slik na steklu (800 predmetov), ki je hkrati pomembna in privlačna za obiskovalce, predstavlja izdelke vseh večjih proizvodnih središč na Moravskem in v Šleziji, kar velja tudi za zbirke plastike in druge izdelke ljudske umetnosti.

Druga izredna kategorija je vrsta predmetov povezanih s šegami: na okrog 6.000 okrašenih pirhah je mogoče raziskovati razvoj okrasja in tehnik krašenja.

● **The Baroque** Palace of the Noble Ladies, built in 1691 by J. K. Erna, has since 1961 housed the Ethnographic Institute of the Moravian Museum. The Institute's collections, representing some 110,000 items, is among the most important Central-European ethnographic collections. In the *Museum Franciscum* established in 1818 (the present *Moravian Museum*), the natural sciences were stressed, while the humanities remained in the background. Moreover, the German administrators were not eager to create any documentation or subsequent presentation of the specific national culture. A significant change occurred only towards the late 1880s, when ethnographic trends in Moravia became more active. The then established department of folk science focused on collecting traditional costumes and other evidence of folk culture, including photographic material - thanks to that, the photographic archive has unique glass negatives with ethnographic themes. According to the approach used at that time, the collection was built on the aesthetic principle, while objects of everyday use were somewhat neglected. Systematic research and complementation of the collections begun only after 1945.

Folk textiles constitute the most extensive part of the collection (55,000 items). They represent all the ethnographic areas of Moravia; their base was created by the *Vesna* women's educational association, and its collection of embroideries and laces. Various ethnic groups are represented in the collection, such as Germans or Moravian Croats.

The second biggest part of the collection is formed by ceramics and pottery (6,500 items), one of the most extensive and oldest collections in the Czech Republic.

There is evidence here of the work of the New Baptists, as well as by the Moravian and Slovak jug-makers they inspired.

The important and attractive collection of painting on glass (800 items) represents the work of all major production centers in Moravia and Silesia, as do sculptures and other artifacts of folk art.

Another remarkable category is the series of objects related to popular traditions: on some 6,000 decorated Easter eggs, the development of ornamentation and various decorative techniques may be studied.

Palác šlechtičen, sídlo Etnografického ústavu Moravského zemského muzea v Brně / **Palača** plemenitih gospa, sedež Etnografskega inštituta v Brnu / **The Palace** of Nobel Woman, the Seat of Ethnographic Institute Brno

Vánoční věnec. Vracov, jihovýchodní Morava, cca 1820 / **Božiční venec,** Vracov, jugovzhodna Moravska, okrog 1820 / **Christmas** "wreath", Vracov, Southeast Moravia, cca 1820

Jádro obsahem i množstvím předmětů početného souboru dokládajícího zaměstnání lidu (5800) tvoří ojedinělá kolekce pluhů, umožňující sestavení vývojové řady tohoto zemědělského nářadí. Sběrka hudebních nástrojů zaujme některými unikátními kusy.

Pozornost zaslouží rovněž ukázky vybavení lidového interiéru s malovaným nábytkem (500). Jeho část je vystavena ve studijním depozitáři MZM na zámku v Jevišovicích u Znojma. Mimořádnou dokumentární hodnotou se vyznačuje také ikonografická sbírka (fotografie, kresby, filmové záznamy), s jejíž tvorbou se započalo již na konci 19. století.

V současné době se rozvíjí sbírkotvorná i expoziční činnost Etnografického ústavu MZM, který náleží k předním etnografickým pracovištím na českém území, v přímé návaznosti na odbornou a vědeckovýzkumnou činnost jejich pracovníků, kteří publikují výsledky své práce v ročenice *Folia Ethnographica* (původně *Ethnographica*), vycházející od roku 1956.

V posledních letech věnuje evropská etnologie velkou pozornost národním mýtům a symbolům a procesu jejich utváření a fungování. Také náš vědní obor nemalou měrou přispěl k utváření a popularizaci národních symbolů některé artefakty tradiční kultury jsou totiž srozumitelné opravdu každému.

Naše výstava odkazuje ke kořenům tohoto procesu: využívajíc bohatství našich depozitářů poukazuje na rozdíly tradiční kultury, které podporují proces utváření národní a regionální identity v evropském prostoru. Otázku "Co si představujete pod pojmem Morava?" se pokusíme zodpovědět hned v úvodu panenka v lidovém kroji, CD s lidovou hudbou, talíř s koláčky, láhev s vínem a slivovicí náleží k předmětům, které si v souvislosti s Moravou vybaví každý turista.

Bohatá regionální diferenciací tradičního oděvu, determinovaná především charakterem krajiny, je předvedena kolekcí sukní a zástěr. Dvanáct typů tradičního oděvu z nížin i horských oblastí ukazuje různé textilní techniky, výšivky a krajky typické pro ten který region. Keramika a plastika doplňuje obraz materiálního i duchovního života minulých generací a dokumentuje

Temelj zbirke, ki predstavlja gospodarske dejavnosti (5.800 predmetov), je edinstvena zbirka plugov, ki prikazuje celotni zgodovinski in oblikovni razvoj teh naprav. Za strokovnjake je gotovo zanimiva glasbena zbirka z edinstvenimi glasbili.

Z vidika umetnosti so zelo zanimivi predmeti ljudske notranje opreme, razstavljeni v gradu Jevišovice pri Znojmu in med njimi predvsem poslikano pohišstvo (500 predmetov). Slikovna zbirka (fotografije, risbe, filmi), ki so jo pričeli razvijati ob koncu 19. stoletja, je visoke dokumentarne vrednosti.

V Etnografskem inštitutu smo zelo aktivni pri zbiranju, razstavnih dejavnosti in terenskih raziskavah. Inštitut objavlja svoje znanstvene izsledke v letnem glasilu *Folia Ethnographica* (od 1956 z imenom *Ethnographica*).

V zadnjih letih je evropska etnologija posvečala veliko pozornosti nacionalnim mitom, simbolom in predvsem procesu njihovega nastanka. Naša stroka je prispevala k ustvarjanju in popularizaciji nacionalnih simbolov in nekateri predmeti tradicionalne kulture so celo postali simboli, ker je njihovo sporočilo vsem razumljivo.

Predmeti ljudske kulture na Moravskem so klasični primer tega pristopa. Naša razstava skuša prikazati korenine tega razvoja z bogatimi zbirkami predmetov tradicionalne kulture, ki jih hranimo v depojih Etnografskega inštituta Moravskega muzeja v Brnu. Na osnovi predmetnih prič želimo pokazati svojskost ljudske kulture na Moravskem in s poudarjanjem lastne kulture podpirati varovanje nacionalnih in regionalnih identitet v razširjenem evropskem prostoru. Na vprašanje: "Kaj vam pomeni pojem Moravska?" naj bi obiskovalec našel odgovor v uvodnem delu razstave: lutka v narodni noši, zgoščena z ljudsko glasbo, pladenj s tradicionalnim pecivom, steklenice vina in slivovke so med tipičnimi predmeti, ki si jih turisti največkrat predstavljajo v tem kontekstu.

Bogate pokrajinske razlike med ljudskimi nošami lahko spoznamo v zbirki kril in predpasnikov, ki v simbolični krajšavi prikazujejo pestrost moravskih ljudskih noš, na katero so odločilno vplivale naravne danosti pokrajine. Razstavljenih je dvanajst tipov noš z ravninskih in gorskih predelov, dopolnjenih z raznimi kroji, tekstilnimi

The basis of the collection relating to occupations (5,800 items) is formed by a unique collection of ploughs, allowing us to trace the whole evolution and morphological line of that implement. Specialists will certainly be interested in the music section, with its unique instruments.

Of great interest from an artistic point of view are objects relating to folk interior design, mainly painted furniture (500 items) exhibited at the Castle at Jevišovice near Znojmo. The iconographic collection (photographs, drawings, films) that has been developed since the end of the 19th century is of great documentary value.

Acquisition activities by the specialist staff of the Ethnographic Institute are well-developed, as are their archive and field research. The results are published in the annual review *Folia Ethnographica* (since 1956 as *Ethnographica*).

In recent years, European ethnology has paid a great attention to national myths, symbols and to the process of their constitution. Our discipline has contributed to the creation and following popularization of national symbols - some items of traditional culture has even been promoted to symbols because their message is understandable to everybody.

Items of the traditional culture in Moravia are a classical example of this approach. Our exhibition shows the roots of these processes - the rich collections of items of traditional culture kept in the storerooms of the Ethnographic Institute of the Moravian Museum Brno. Based on these material witnesses, we would like to show the distinctness of the traditional culture in Moravia, by stressing our own culture to support the process of maintaining the national and regional identity in the European space. The question "What do you imagine under the notion of Moravia?" is to be answered in the introduction of the exhibition: a doll in folk costume, a CD with folk music, a plate with national cakes, wine and plum brandy bottles belong to the typical items that tourists usually see in this context.

The rich regional differences in folk costumes can be seen on the collection of skirts and aprons, showing in brief the variety of Moravian folk dress, determined mainly by the character of the landscape. Twelve types of costumes from

Cechovní džbán. Morava, cca 1850 /

Cehovski vrč, Moravsko, okrog 1850 /

Guild Jug. Moravia, cca 1850

Džbán, fajáns. Vyškov, střední Morava, 1810-1820 /

Fajančni vrč, osrednja Moravska, 1910-1820 /

Fayance Jug. Vyškov, Central Moravia, 1810-1820

estetické cítění a originální umělecký výraz. Především upozorňujeme na produkci habánských keramických dílen z 16. století. Malba na skle pochází z moravských dílen a byla typickou součástí každého venkovského interiéru. Plastiky vytvořené pro interiérové i exteriérové použití ukazují řezbářskou zručnost anonymních tvůrců. Na tradiční umění navazují projevy naivistů v současnosti.

Výstavou chceme upoutat pozornost návštěvníků k naší zemi a k dalšímu objevování naší kultury.

Hána Dvořaková

tehniki, vezeninami in čipkami, značilnimi za posamezne regije. Keramika in ljudska likovna umetnost dopolnjujeta podobo življenja in misli preteklih rodov in dokumentirata estetski občutek in izvirnost ljudskega umetniškega izražanja. Znotraj moravske keramike je pomembna zlasti fajansa, ki se je razvila na osnovi izdelkov prekrščevalcev iz 16. stoletja. Zrcalne slike na steklo, ki so v glavnem izdelki moravskih delavnic, so značilni predmeti notranje opreme. Plastike, narejene za notranjo opremo, za niše v stenah ali majhne kapelice, dokazujejo rezbarske spretnosti anonimnih umetnikov. Dela, ki so jih ustvarili tako imenovani naivci, so vez z omenjeno tradicijo.

Razstava naj bi spodbudila zanimanje obiskovalca, mu dala napotke za nadaljnje odkrivanje in ga vabila na izlet po Moravskem.

lowlands and highlands are on display, as well as various styles, textile techniques, embroideries and laces that are typical for respective regions. Ceramics and folk plastic arts complement the picture of the life and ideas of the past generations and document the aesthetic feeling and originality of the artistic expression of the population.

Among ceramic products in Moravia, it is necessary first of all to pay attention to the fayence that developed on the basis of production by the Anabaptists in the 16th century. Reverse paintings on glass coming mostly from Moravian workshops are a typical part of interiors. Sculptures made for interiors, niches in house walls or small chapels show the wood-carving skills of anonymous artists. Works by the so-called naivists link up with the above-mentioned tradition.

The exhibition is intended to arouse visitors' interest, to initiate further discoveries and invite them on a journey through Moravia.

- Suomen käsityön museo, Jyväskylä / ● Finski muzej obrti, Jyväskylä /
- The Craft Museum of Finland, Jyväskylä

● **Suomen käsityön** museo on valtakunnallinen käsityön ja käsiteollisuuden erikoismuseo. Museo esittelee, tallentaa ja tutkii käsityötä ammattina, harrastuksena ja taiteena. Museossa punoutuvat yhteen perinteinen käsityötaito ja -tieto, uudet muotoilutrendit sekä menestyvät käsi- ja taideteollisuustuotteet ja ideat.

Suomen käsityön museon toiminta aloitettiin Helsingissä 1889. Vuodesta 1982 lähtien museo on sijainnut Keski-Suomessa, Jyväskylässä. Kesällä 2000 museo muutti uusiin toimitiloihin keskelle kaupunkia kävelykadun varrelle. Perusnäyttelyn lisäksi käsityön ajankohtaisiin ilmiöihin voi tutustua vaihtuvissa erikoisnäyttelyissä sekä suppeammissa galleria- ja näyteikkunanäyttelyissä. Työpajassa kävijät voivat kokeilla itse tekemistä eri materiaaleilla sekä osallistua ohjattuihin työpajoihin.

Museon yhteydessä toimii kansallispukuihin ja perinteiseen pukeutumiseen erikoistunut Suomen kansallispukukeskus. Näyttelyiden lisäksi kansallispukukeskus järjestää kansallispukuihin liittyviä työpajoja ja työnäytöksiä sekä neuvoo ja opastaa suomalaisten kansallispukujen käyttöön liittyvissä asioissa. Museon osastona toimiva Konservointikeskus on erikoistunut vanhojen ja uusien arvotekstiilien konservointiin, puhdistukseen ja huoltoon sekä konservointialan konsulttipalveluihin.

Suomen käsityön museo on ihmisten, esineiden ja tiedon kohtauspaikka: museosta löydät koskettavia muistoja ja elämän esineitä, käsityötä ja taidetta, tapahtumia ja toimintaa. Lisätietoa tästä kaikesta: www.craftmuseum.fi

● **Finski muzej** obrti je nacionalni, specialni muzej obrti in domačih obrtnih dejavnosti. Muzej razstavlja, zbira in raziskuje obrt kot poklic, konjiček in umetnost. Združuje tradicionalne obrtne spretnosti in znanja, nove trende v oblikovanju, uspešne in priljubljene obrti ter izdelke in zamisli industrijskega oblikovanja.

Finski muzej obrti je začel delovati v Helsinkih leta 1889, vendar se je leta 1982 preselil v Jyväskylä v osrednji Finski. Poleti 2000 se je muzej preselil v novo stavbo na za promet zaprto površino v središču mesta. Poleg stalne razstave ima muzej občasne posebne razstave sodobnih obrti, manjšo galerijo in okenske izložbe. Obiskovalci se v delavnici lahko preizkušajo v delu z različnimi gradivi, organizirane pa so tudi delavnice pod strokovnim vodstvom.

Sestavni del muzeja je Finski center narodnih noš. Poleg razstav organizira delavnice narodnih noš in prikaze obrti, daje navodila in nasvete o zadevah, ki so povezane s finskimi narodnimi nošami. V muzeju je tudi Konzervatorski center, ki deluje kot oddelek Muzeja obrti in ki je specializiran za konzerviranje, čiščenje in vzdrževanje dragocenih tkanin, tako starih kot novih, in svetuje v konzervatorskih zadevah.

Finski muzej obrti je mesto, kjer se srečujejo ljudje, predmeti in informacije: tu boste našli bridke spomine in znamenite predmete, umetnostne obrti, dogodke in aktivnosti. Za več informacij vas vabimo, da obiščete našo spletno stran: www.craftmuseum.fi

● **The Craft Museum** of Finland is a national specialist museum for crafts and home industry. The museum exhibits, collects and researches crafts as a profession, a hobby and as art. The museum brings together traditional crafts skills and knowledge, new design trends and successful and popular crafts and industrial design products and ideas.

The museum commenced operations in Helsinki in 1889, but the museum has been located in Jyväskylä in Central Finland since 1982. In summer 2000, the museum moved to new premises in the pedestrian precinct of the town centre. In addition to the permanent exhibition, the museum offers changing special exhibitions of current crafts and smaller gallery and shop window displays. Visitors may try their hand at working with various materials in the workshop, and guided workshop sessions are also available.

The Finnish national costume centre operates at the museum. In addition to exhibitions, the national costume centre arranges national costume workshops and craft demonstrations, and provides guidance and advice on matters related to the use of Finnish national costumes. There is also a Conservation Centre at the museum which operates as a department of the Craft Museum and specializes in the conservation, cleaning and maintenance of valuable textiles both old and new, and also provides consultancy services in conservation matters.

The Craft Museum of Finland is a meeting place for people, things and information: here you will find poignant memories and memorable objects, arts and crafts, events and activities. Why not visit our website for more information: www.craftmuseum.fi

Suomen käsityön museo sijaitsee Jyväskylässä kävelykadun varrella / **Finski muzej** obrti je v območju za pešce v Jyväskylä / **The Craft Museum of Finland** is located on the pedestrian precinct in Jyväskylä

Kuva / Foto / Photo: Suomen käsityön museo / Mikko Kalavainen

● Vihreän kullan kansa / ● Ljudje zelenega zlata / ● The people of the green gold

● **Suomalaiset** ovat tottuneet etsimään raaka-aineensa metsästä. Sieltä on kautta aikain saatu talojen ja tavaroiden rakennustarpeet, ruokien ja rohtojen ainekset. Jokaiselle raaka-aineelle on optimaalinen keruu-aika, joka ennen nivoutui luonnon ja työvuoden rytmiin. Nykyihmiselle marjojen ja sienten poiminta-aikaa ei ole vaikeata määrittellä, mutta kuinka moni tietää enää, milloin kiskoa tuohet koivusta, kerätä pajunvitsakset, laskea mahlat, kaataa hirsipuut tai tehdä talvivivastat?

Suomen maapinta-alasta yli 70 prosenttia (n. 22 milj. hehtaaria) on metsien peitossa. Minne Suomessa katseensa kääntääkään, silmät tavoittavat metsää ja järviä. Luonnonvaraisia puulajeja maassamme kasvaa yli 30, eniten mäntyjä (44%), kuusia (36%) ja koivuja (18%). Toisen maailmansodan jälkeen koko metsän flora oli hyötykäytössä: marjat, kävyt, voikukanjuuret, rohdoskasvit, pajut, sienet, jäkälät, pihka - kaikkea kerättiin hyötykäyttöön. Metsän antimet tuntuvat nykyäänkin lähes rajattomilta, vain kymmenisen prosenttia syömäkelpoisista marjoista ja sienistä saadaan kerättyä talteen.

Koko Suomen itsenäisyyden ajan puuta on myyty myös ulkomaille. Ennen tervanpoltto oli tärkeä elinkeino ja terva yksi päävientituotteistamme. Nykyisin puu on saha-, levy-, paperi-, puusepän- ja rakennus teollisuuden raaka-aine. Lisäksi puutavaraa tarvitaan myös kemiallisen puunjalostusteollisuuden tarpeisiin, polttopuuksi ja kotitarvepuiksi. Suomi elää hitaasti kasvavien metsiensä varassa.

● **Finci** so navajeni na to, da surovine najdejo kar v gozdu. Skozi stoletja je od tam prihajalo gradivo za hiše in gospodinjske predmete, skupaj s sestavinami za hrano in ljudska zdravila. Za vsako gozdno dobrino obstaja najbolj primeren čas žetve in v starih časih je bilo vse usklajeno z naravnim ritmom menjave letnih časov in kmetijskega koledarja. Ljudje še danes natančno vedo, kdaj naj nabirajo jagode ali gobe, a koliko ljudi danes še ve, kdaj je najboljši čas za lupljenje brezove skorje, sekanje vrbovih vej, točenje brezovega drevesnega soka, sekanja hlodov za brunarice ali spravljanje brezovih šib za uporabo v savni pozimi?

Več kot 70 odstotkov finskega ozemlja, tj. več kot 2.2 milijona kvadratnih kilometrov, pokrivajo gozdovi. Kamorkoli na Finskem pogledaš, povsod so gozdovi in jezera. Na Finskem uspeva več kot trideset vrst divjih dreves, čeprav v gozdovih prevladujejo borovci, smreke in breze. Celo po drugi svetovni vojni so še izkoriščali celotno rastlinstvo finskih gozdov; jagode, borovi in smrekovi storži, regratove korenine, zdravilna zelišča, vrbe, gobe, lišaji in smole so bili med naravnimi viri, ki so jih ljudje nabirali za domačo rabo. Tudi dandanes se zdi, da je gozdno izobilje neskončno, če pomislimo, da na Finskem naberemo komaj deset odstotkov vseh jedilnih divjih jagod in gob.

Finska je bila ves čas svoje samostojne zgodovine izvoznica lesa. V starih časih je bil pomemben vir dohodka pridobivanje katrana, ki je bil med glavnimi izvoznimi izdelki Finske. Danes les kot surovino uporabljajo na žagah, v proizvodnji vezanih plošč, tovarnah papirja, v mizarstvu in gradbeništvu; poleg tega tudi v kemični lesnopredelovalni industriji, kot gorivo in za domačo uporabo. Finska živi od svojih počasi rastočih severnih gozdov.

● **The Finns** are accustomed to finding their raw materials in the forest. Through the ages, that is where the building materials for houses and household goods have come from, together with the ingredients for food and folk remedies. There is an optimal harvesting time for each material, and in the old days these times fitted into the natural rhythm of the seasons and the farming year. Finns today still know exactly when to pick berries and mushrooms, but how many people today can say when the best time is for stripping birch bark, cutting willow wands, draining birch sap, cutting logs for a log cabin or setting aside birch whisks to use in the sauna throughout the winter?

Over 70 per cent of Finland's land area, or 2.2 million square kilometres, is covered by forests. Wherever you look in Finland, there are forests and lakes. There are over 30 species of trees growing wild in Finland, though forests consist predominantly of pine, spruce and birch. Even after the Second World War, the entire flora of the Finnish forests was utilized to the full: berries, pine and spruce cones, dandelion roots, medicinal herbs, willow, mushrooms, lichen and resin were among the natural resources that people gathered for use at home. Even today, the bounty of the forest seems practically limitless in view of the fact that only as little as ten per cent of the edible wild berries and mushrooms in Finland are picked.

Throughout Finland's entire history as an independent nation, timber has also been exported. In the old days, tar-making was an important source of income, and tar was one of Finland's main exports. Today, timber is a raw material for saw mills, panelboard manufacture, paper mills, carpentry and construction. Timber is also needed for the chemical wood-processing industry, as firewood and for domestic use. Finland lives off its slow-growing northern forests.

Vaihtuvissa näyttelyissä voit tutustua käsityön ajankohtaisiin ilmiöihin / **Občasne** posebne razstave so posvečene sodobnim obrtem / **The changing special** exhibitions focus on current crafts

Kuva / Foto / Photo: Suomen käsityön museo / Mikko Kalavainen

● Puun funktionaalisuus / ● Funkcionalnost lesa / ● The functionality of wood

● **Puuta** on aina käytetty monipuolisesti. Puun hienoja ominaisuuksia ovat lujuus, tiheys, joustavuus, kosteuskäyttäytyminen, lämmönjohtavuus, puun syiden olemus ja puuaineksen kitkaominaisuudet. Eri puulajit eroavat toisistaan ja eri paikoissa kasvaneet puut - vaikka olisivat samaa lajia - voivat poiketa toisistaan paljonkin. Tarkoitus määrää tietyn lajin tai yksilön soveltumisen tarkoitukseensa. Esimerkiksi luonnonvääää puuta valittiin suksiin, länkiin ja reen jalaksiin, kovaa koivua työkaluihin ja kovan kulutuksen kohteisiin sekä runsasoksaisia puita karhiin sekä hierimiin.

Puunkäsittelytaidot ja raaka-ainetuntemus ovat olleet suomalaisille kautta aikain elintärkeitä. Raaka-ainetta kulloiseenkin työhön pidettiin metsässä kulkiessa pitkään silmällä ja vasta sopivan hetken koittaessa se korjattiin talteen. Ihmisen menestys ja maine olivat usein yhteydessä taitoon tehdä puusta jotain, mitä muut kipeästi tarvitsivat. Naimakauppojenkaan kannalta puusaaminen ei ole ollut yhdentekevää.

Ennen kunkin puutuotteen raaka-aineeksi etsittiin sopivasti vinoon tai mutkalle kasvaneet puut. Luonnonmuotojen hyödyntäminen vähensi ja helpotti työläitä työvaiheita. Talonpoikainen tuoli 1800-luvun puolivälistä /

V starih časih so mizarji poiskali drevesa s primerno skrivljenimi ali zasukanimi debli. Z izkoriščanjem naravnih oblik lesa so si olajšali delo in se izognili težavnim postopkom krivljenja. Rustikalni stol iz srede 19. stoletja /

In olden days, craftsmen sought out trees that had grown bent or were warped to just the right degree. Using naturally occurring shapes made the work easier and cut out laborious procedures. A rustic chair from the mid-19th century

Kuva / Foto / Photo: Keski-Suomen museo, Ulla Paakkunainen

● **Les** so vedno uporabljali za vrsto namenov. Med številnimi odličnimi lastnostmi lesa so trajnost, gostota, prožnost, odpornost proti vlagi, prevajanje toplote, dobre torne lastnosti in paša za oči - lesni vzorci. Različne vrste lesa imajo različne lastnosti in drevesa, ki so zrasla na različnih krajih, lahko izgledajo zelo različna, čeprav so iste vrste. Različne vrste lesa in celo posamezna drevesa so primerna za različne namene. Tako so na primer izbrali naravno upogljiv les za izdelovanje smuči, konjskih komatov in sanice, brezovino za orodje in druge predmete za dolgotrajno uporabo, ker je zelo trd les, medtem ko so les, ki dela veje v raznih smereh, izbrali za brane in palice za mešanje.

Spretnost in rokodelsko znanje pri uporabi lesa ter izkušnje in znanje pri izbiranju surovin so bili za finsko ljudstvo življenjskega pomena skozi stoletja. Če so na sprehodu po gozdu naleteli na še ne dovolj veliko drevo, katerega les bi bil primeren za določeno rabo, so bili na najugodnejši čas za posek pripravljani čakati tudi zelo dolgo. Sloves in sreča človeka sta bila pogosto povezana z njegovo spretnostjo pri obdelavi lesa, zlasti če je znal izdelati stvari, ki so jih drugi nujno potrebovali. Posameznikove lesnoobdelovalne spretnosti so bile včasih celo ključnega pomena pri odločanju glede poroke.

● **Wood** has always been used for a number of purposes. Its many fine qualities include durability, density, flexibility, resistance to damp, heat conductivity, good frictional properties and the sheer beauty of the grain. Different species of wood have different properties and trees which have grown in different places can look very different even if they are the same species. Different species of wood and even individual trees are suited for different purposes. For instance, wood that was naturally bent was selected for making skis, horse-collars and runners for sleds, birch was chosen for tools and other hard-wearing items because it is very hard, while wood branching in different directions was chosen for making harrows and stirring sticks.

Skill and craftsmanship in using wood and experience and skill in selecting raw materials have been vitally important for Finnish people through the ages. People used to keep their eye on a tree suited to a specific purpose for a long time as they walked through the forest, waiting to cut it down at the opportune moment. A man's fame and fortune were often linked with his skill in woodcraft, especially if he could make something that others urgently needed. Woodcraft skills might even be crucial when it came to getting married.

Nykyisin innovoidaan puutuotteita, joissa hyödynnetään maksimaalisesti puun erityisominaisuuksia ja tekniikan suomia mahdollisuuksia. Petri Vainio sai ruotsalaisen Forsnäs Prize of 2002 palkinnon Sumi-tuulistaan. Se on yhdestä vanerilevystä kerralla muotoon prässätty /

Sodobni inovativni lesni izdelki čimbolj izkoriščajo posebne lastnosti lesa in nove tehnološke možnosti. Petri Vainio je prejel nagrado Forsnäs 2002 na Švedskem za stol Sumi, ki je stisnjen iz ene same vezane plošče v enem postopku /

Todays innovative wood products make the best possible use of the special properties of wood and the potential of technology. Petri Vainio received the 2002 Forsnäs Prize in Sweden for his Sumi chair, pressed from a single sheet of plywood in one pass

Kuva / Foto / Photo: Keski-Suomen museo, Ulla Paakkunainen

Niin metsä vastaa, kuin sinne huudetaan (suomalainen sananlasku) ... Metsä ei ole vastannut vain ihmisen aineellisiin tarpeisiin. Se on ollut tärkeä osa suullisen perinteen, mystiikan, kirjallisuuden ja kuvataiteen symbolimaailmaa. Metsää ja sen rytmiä tarkkailemalla on myös pyritty ennustamaan tulevaa, varsinkin talven ankaruutta, tulevaa satokautta sekä mahdollisia katovuosia ja sen myötä pula-aikoja. Metsä on aina ollut suomalaisen kehto, muusa ja kristallipallo.

Ihmisten suhde metsään on muuttunut viime vuosikymmeninä. Ennen metsä oli työmaa ja välttämättömien kotitarvepuiden lähde - kumppani, jota ilman ei tultu toimeen. Nykyään metsä on siirtynyt ihmisen elämän reuna-alueille, sekä konkreettisesti että kuvaannollisesti. Metsään hakeudutaan lomille ja virkistymään, maisemia ihailemaan ja patikoimaan. Ostotuotteet, kaupungistuminen ja teollistuminen ovat alkaneet vierottaa katajaista kansaa metsästään. Rauha ja yhteys metsäluontoon ovat silti yhä monelle suomalaiselle elinehto. Puiden lomitse siivilöityvä valo, vihreyden tuoksu ja erämaa puhdistavat pois arjen kiireet ja pölyt.

Gozdovi v ljudski domišljiji... Gozd ni skrbel samo za človekove materialne potrebe, pomembno vlogo je igral tudi v simboliki ljudskega izročila, mističizma, leposlovja in v likovni umetnosti. Na osnovi opazovanja gozda in njegovih naravnih sprememb so ljudje skušali prerokovati prihodnost, zlasti, kako huda bo naslednja zima, kakšna bo žetev, možne izpade pridelkov in posledično lakoto. Gozd je bil Fincem vedno zibelka, muza in kristalna krogla.

Odnos ljudi do gozda se je v zadnjih desetletjih spremenil. Nekdaj je bil gozd kraj, kjer so ljudje delali, bil je zakladnica osnovnih domačih virov; dejansko je bil tovariš, brez katerega ni šlo. V življenju današnjega človeka je nekje ob robu, dobesedno in v prenesenem pomenu; danes hodijo ljudje v gozd le na počitnice ali za rekreacijo, zaradi razgleda ali na pohode. V trgovini kupljena hrana in drugi izdelki, urbanizacija in industrializacija, vse to oddaljuje Fince od njihovih domačih gozdov. Kljub temu mnogim še vedno veliko pomeni umik v gozdni mir, kjer lahko komunicirajo z naravo; sončna svetloba, ki prodira med drevesi, posebne vonjave in tišina oddaljene divjine pomagajo pregnati stres in umazanijo vsakdanjega življenja.

Forests in the popular imagination... The forest did not provide just for the material needs of man. It also played a vital part in the symbolism of oral tradition, mysticism, literature and the visual arts. People have also attempted to predict the future by observing the forest and its natural rhythms, especially the severity of the coming winter, the coming harvest and possible crop failures and consequent famines. The forest has always been cradle, muse and crystal ball to Finnish people.

People's relationship with the forest has changed over the past decades. In the old days, the forest was a place where people worked and a source of essential domestic resources; in fact, it was a companion that one simply could not do without. Today, the forest has shifted to the margin of people's lives, both literally and figuratively. People visit the forest for vacations and recreation to enjoy the view or go hiking, for instance. Shop-bought food and other products, urbanization and industrialization have begun to distance the Finns from their native forests. Despite this, it is still essential for many Finns to be able to retreat to the serenity of the forest to commune with Nature. The sunlight filtering through the trees, the fragrance of green and growing things and the silence of the remote wilderness help wipe away the stress and grime of everyday life.

● Puusta tietenkin! / ● Les - seveda! / ● Wood - naturally!

● **Suomessa** ulkomailta rantautuneet vaikutteet on siivilöity puisten sihtien läpi. Tyylikausien, rakennustekniikoiden ja taiteen vaikutukset näkyvät pienissä puuesineissä, huonekaluissa ja rakentamisessa. Kansainväliset tuulahdukset istutettiin puisiin tarvekaluihin leikkauksin ja nauhaornamentein. Huonekalujen muotoihin, koristeluun ja arkkitehtuuriin hyväksyttiin vaikutteita muista kulttuureista, mutta raaka-aineena säilyi sinnikkäästi puu. Vielä 1700-luvulla talot rakennettiin lähes yksinomaan puusta, kiveä käytettiin vain kellareissa ja navetoissa.

Suomen käsityön museon näyttelyssä katsoja voi tutustua suomalaisiin puutuoleihin. Kokoelma kertoo puun ja ihmisen suhteesta ja sen muutoksesta aikojen saatossa. Istuimissa näkyvät maailmalta saapuneet vaikutteet, joiden taustalla kuitenkin henkii vahvana suomalainen muotokieli. Näyttelyn pääpaino on puutuolien nykymuotoilussa ja puun käsittelyn uusissa innovaatioissa.

● **Na Finskem** so tuji vplivi tako rekoč šli skozi leseno sito. Vplivi dekorativnih stilov, načinov gradnje in umetnostnih gibanj so očitni v drobnih okrasnih predmetih, v pohištvu in v lesenih hišah. Mednarodni trendi so vtisnjeni na lesene uporabne predmete z rezbarjenjem ali z drugimi oblikami krašenja. Vplivi drugih kultur so bili sprejeti in predelani v oblike in okrase pohišstva in v arhitekturi, vendar so dosledno izvedeni v lesu. Celó v 18. stoletju je bila večina hiš na Finskem skoraj izključno zgrajena iz lesa, zidane so bile samo kleti in kravji hlevi.

Finski leseni stoli so tema trenutne razstave v Finskem muzeju obrti. Zbirka priča o povezanosti ljudi in lesa kot materiala in kako se je ta povezanost sčasoma spreminjala. Stoli kažejo vplive iz drugih delov sveta, vendar na močni osnovi finskega smisla za oblikovanje. Poudarek razstave je na sodobnem oblikovanju in na inovacijah pri obdelavi lesa.

● **Foreign** influences arriving in Finland have been passed through a wooden sieve, as it were. The impact of decorative styles, building techniques and art movements are evident in small decorative objects, furniture and houses made of wood. International trends were imprinted on wooden utensils by carving or other forms of ornamentation. Influences from other cultures were assimilated into the forms and ornamentation of furniture and into architecture, but they were persistently executed in wood. Even in the 18th century, houses in Finland were built almost exclusively of timber, with stonemasonry used only for the basements and cow-sheds.

Finnish wooden chairs are now featured in an exhibition at the Craft Museum of Finland. The collection bears witness to the association between people and wood as a material and how it has changed over time. The chairs show signs of influences from other parts of the world, with a strong underlying Finnish sense of form. The main emphasis of the exhibition is on contemporary design and innovation in wood treatment.

Mikko Oikari

● Etnografski Muzej Istre, Pazin / ● Istrski etnografski muzej, Pazin / ● The Ethnographic museum of Istria, Pazin

Pogled na Pazin i kaštel (u prvom planu) u kojem je smješten Etnografski muzej Istre / **Pogled** na Pazin in grad (v ospredju), kjer se nahaja Etnografski muzej Istre / **The Ethnographic** museum of Istria is situated in the Pazin castle (shown in the foreground)

● **Etnografski** Muzej Istre, osnovan je 1962. godine. Čuva građu s fundusom od 4200 predmeta, u prvom redu tekstila, poljoprivrednog alata, te predmeta iz svakodnevnog života istarskog sela s kraja XIX. i početka XX. stoljeća (lončarski, stolarski, kovački proizvodi kao i primjeri tradicionalnog rukotvorstva). Muzej ima i veću zbirku suvenirna.

Namjera muzeja je i u budućnosti sustavno sakupljati etnografsku građu, kako iz ruralne tako i iz urbane sredine uključujući i predmete iz suvremene kulture.

Područja interesa ovog muzeja su svakodnevni život, odijevanje, gospodarstvo, dječje igre, glazba, tradicijska prehrana, vjerovanja, stanovanje, usmena predaja, multikulturalnost i drugo.

Kako stalni postav koji se trenutno nalazi izložen u muzeju odražava etnološku interpretaciju i načine izlaganja iz osamdesetih godina prošlog stoljeća, Etnografski se muzej Istre uskoro sprema na osmišljavanje i realiziranje novog stalnog postava. Također, u planu je uređenje pojedinih prostora u nekoliko kilometara udaljenom gradiću Gračišću, kako za izložbene svrhe tako i za uređenje pojedinih radionica, gdje će posjetitelji moći djelomično i sami sudjelovati u izradi lonaca, tkanih predmeta i tradicijskih jela.

Izložbena aktivnost muzeja prošlih je godina bila vrlo intenzivna. No, dvije su teme bile posebno važne, te je s njima u vezi ostvareno više izložbi i projekata. Prva dotiče tekstilno rukotvorstvo i tradicijsku odjeću Istre te njihove

transformacije. Posljednja od izložbi na tu temu postavljena je 2004. godine i bavi se tkalcima Istre i utjecajima iz susjednih kulturnih oblasti. Druga se tema odnosi na kritičko preispitivanje suvremenih pojava u kultri i novo značenje predmeta čija je funkcija promjenjena, odnosno, na različitost interpretacija kulture Istre, što je karakteristično za kasno 19. i cijelo 20. stoljeće.

● **Istrski** etnografski muzej v Pazinu je bil ustanovljen leta 1962. V muzejskih zbirkah je 4200 predmetov, povečini tekstilije, kmetijsko orodje in drugi predmeti iz vsakdanjega življenja istrskih vasi od druge polovice 19. do začetka 20. stoletja, med drugim lončarsko, kovaško in tesarsko orodje. Muzej ima tudi obsežno zbirko pokrajinskih spominkov. Cilj muzeja je načrtno zbiranje etnografskega gradiva iz ruralnih in urbanih središč Istre, vključno s sodobno materialno kulturo.

V prihodnjih letih bo muzej postavil novo stalno razstavo in uredil nekaj novih razstavnih prostorov v bližnjem Gračišću, kjer bodo tudi delavnice in kjer bodo obiskovalci lahko sodelovali pri izdelavi tkanin in lončenine in pri pripravi tradicionalnih jedi.

Med številnimi razstavami v zadnjih dveh letih izstopata dve temi. Prva je povezana s tekstilnimi obrtni, z njihovo preobrazbo in novo uporabo v okviru sodobne kulture. Zadnja tovrstna razstava je bila leta 2004 in je prikazovala istrske tkalce in vplive sosednjih območij na tkalstvo v Istri v zadnjem stoletju. Druga pomembna tema je bila interpretacija novega pomena tradicionalnih predmetov iz vsakdanjega življenja v sodobnih kontekstih in analiza različnih interpretacij istrske kulture s strani uglednih strokovnjakov od poznega 19. stoletja do današnjih dni.

● **The Ethnographic** Museum of Istria in Pazin was founded in 1962. The museum collections are made up of 4200 objects, primarily textiles, agricultural tools and other objects from the domain of everyday Istrian village life, from the second half of the 19th century to the beginning of the 20th century, including such handicrafts as pottery, the blacksmith's trade and carpentry. The museum also has a large collection of regional souvenirs. The goal of the museum to systematically collect ethnographic material from both rural and urban environments in Istria, including contemporary material culture.

In the coming years, the museum will shape a new permanent exhibition and some additional exhibition areas in the near-by town of Gračišće, including workshops where visitors will be able also to participate in the production of textiles, pottery and traditional food.

Among the many exhibitions held in recent years, two themes have dominated. The first is tied to textile handicrafts, their transformation and new usage within the frames of contemporary culture. The most recent exhibition on that theme, held in 2004, concerns weavers in Istria and the influences on them of neighboring regions in the last century. The other important topic was the reinterpretation of traditional everyday objects in contemporary contexts and the analysis of different interpretations of Istrian culture by different authorities from the late 19th century to the present.

Unutrašnje dvorište Pazinskog kaštela u kojem se nalazi Etnografski muzej Istre / **Notranje dvorišče** Pazinskega gradu, v katerem se nahaja Etnografski muzej Istre / **The inner court** of the Pazin castle

Iz stalnog postava

Etnografskog muzeja Istre: prostorija s prikazom tradicijskog rukotvorstva /

S stalne razstave

Etnografskega muzeja Istre: prostor s prizori tradicionalnega rokodelstva /

From the permanent

exhibition: a room that shows traditional handicrafts

● *Kažun, sopele*, tradicijska nošnja Vodnjana - prapovijesni, srednjovjekovni i barokni utjecaji na različite segmente istarskog multikulturalnog svijeta i promjena njihovog značenja / ● *Kažun, sopele*, narodna noša iz Vodnjana - prazgodovinski, srednjeveški in baročni vplivi na razne segmente istrskega multikulturalnega sveta in njihov spreminjajoči se simbolizem / ● *Kažun, sopele*, folk costume of Vodnjan - prehistorical, Medieval and Baroque influences on the Istrian multicultural world and their changing symbolism

● **Tko god** se upusti u prezentiranje Istre izvan njenih granica, mora danas voditi računa o elementarnoj "političkoj korektnosti", ukoliko se ima na umu činjenica da su istarsku kulturu definirali utjecaji slavenskog svijeta (prvenstveno oni hrvatskog porijekla te slovenskog, a u manjoj mjeri i neke druge južno slavenske grupe) a tako i oni romanskog, Istro-venetskog, odnosno talijanskog kruga, čiji su žitelji naseljavali Istru kroz stoljeća. Dakako, nije nebitan ni utjecaj Austrije, no on je stizao ponajviše službenim medijima, jer njemačko govorećeg stanovništva koje bi u kontinuitetu naseljavao ovaj sjeverozapadni hrvatski pouotok, tamo jednostavno nije bilo.

● **Kdorkoli** se loti interpretacije in predstavitve istrskega kulturnega prostora, mora upoštevati osnovno "politično korektnost", ki temelji na tem, da je Istra multikulturalni prostor, ki ga določajo vplivi iz slovanskega sveta (v glavnem hrvaški in slovenski) in vplivi istrskega beneškega oz. italijanskega izvora, ker Italijani že stoletja živijo v Istri. Avstrijski vpliv sicer ni zanemarljiv, vendar se je širil predvsem po upravni in uradni poti, ker ni bilo nemško govorečega prebivalstva, ki bi dalj časa živelo v Istri.

Zaradi tega smo izbrali predmete, ki so sčasoma spremenili svojo vlogo in pomen in ki so danes simboli posebnih kulturnih pokrajin ali različnih etničnih skupin in narodov v Istri.

● **Whoever** enters into the interpretation and presentation of Istrian cultural spaces should keep in mind an elementary "political correctness" because this is a multicultural area, defined by influences of the Slavic world (predominantly Croatian and Slovenian) and those of the Istro-Venetian, i.e. Italian origins, whose inhabitants lived in Istria through the centuries. The Austrian influence is not unimportant, but it was mostly spread through administrative and official media, as there was no German-speaking population inhabiting the Istrian peninsula for any longer period.

Kažun - kameno sklonište u poljima i vinogradima južno-zapadne Istre /

Kažun - kamnito zavetišče v poljih in vinogradih jugozahodne Istre /

Kažun - stone shelter in fields and vineyards of south-western Istria

Kažun kao suvenir /

Kažun kot spominek /

Kažun as a souvenir

Ovom prilikom izabrani su predmeti koji su mijenjali značenja kroz stoljeća, postajući u današnje vrijeme simbolom za kulturna područja, odnosno, narode Istre.

Prvi od njih je kružna poljska kućica napravljena u suhozidu, *kažun*, *casita*. To je paleomediteransko kulturno dobro, koje se ne povezuje s ikojom narodom ili etničkom grupom, jer je starije od znanih naseljavanja poluotoka i može se pronaći na području južne i zapadne Istre. Srodne varijante postoje i drugdje u Europi (Velika Britanija i Irska, Skandinavija), a u talijanskoj pokrajini Pugliji služe kao stambene kuće. Za Istru su kažuni postali prepoznatljivim simbolom i znakom "istarstva ili "istrijanstva" i kao takvi pojavljuju se, novosagrađeni, u dvorištima privatnih kuća, kao znak mnogih tvrtki, kao motiv beskraino mnogo puta korišten u turističkim brošurama, a nedavno su i zahodi uz istarsku poluautocestu sagrađeni u njihovom obliku. Niču tamo gdje ih nikada nije ni bilo (na sjeveru Istre), postajući tako jednim od elemenata procesa "istrijanifikacije", tj. tendencije da pojedini prepoznati simboli, prije karakteristični za neko uže područje, tendiraju da preplave čitav istarski prostor.

I dok *kažun*, *casita* nisu "prisvojeni" od ikoje etničke grupe ili naroda Istre, to nije slučaj s glazbenim instrumentom srodnim oboi, zvanim *sopela*, *roženice*. Premda je taj instrument, u srednjem vijeku osobito popularan u Europi i poznat pod nazivom *schalmey*, u Istru stigao negdje u razdoblju renesanse, popularna tumačenja i značenja tog instrumenta uzdižu ga danas do "arhaične", "drevne", "iskonske" kulturne pojave, koja predstavlja slavenski, hrvatski svijet Istre. Osnivanje mnoštva folklornih društava u Istri nakon Drugog sv. rata naglašavala se također uloga tog instrumenta kojeg je odjednom počelo svirati znatno više osoba no što je to bio slučaj u tradicionalnom, povijesnom kontekstu. Danas je on i dalje jedan od najmarkantnijih simbola Istre, nezaobilazna pojava na turističkim sajmovima, razglednicama, ali i vjenčanjima onih koji svoje privatne proslave žele učiniti više istarskim.

Grad Vodnjan nadomak Pule, osim što je jedno vrijeme bio među najvećim istarskim gradovima, značio je svojevrсни centar urbane kulture Talijana toga dijela Istre, koji su tamo nazvani lokalnim imenom *Bumbari*. Nakon velikog

Prvi tip predmeta je kamnito, okroglo poljsko zatočište, ki se imenuje *kažun ali casita*. Gre za paleosredozemski kulturni element, ki ni povezan z nobeno etnično skupino, ker je starejši od vsake znane kolonizacije istrskega polotoka. Kažune najdemo predvsem v južni in zahodni Istri. Podobne zgradbe so tudi drugod po Evropi (na Britanskem otočju, na Irskem in v Skandinaviji) in v italijanski regiji Puglia, kjer jih uporabljajo kot bivalne prostore. V sodobni Istri ima *kažun* vlogo razširjenega simbola »pristno istrskega« in tako naletimo na novozgrajene kažune na dvoriščih družinskih hiš ali restavracij, v logotipih številnih podjetij, kot neskončno ponovljen motiv v turističnih prospektih ali celo kot novozgrajeni toaletni prostori ob istrski polovični avtocesti. *Kažuni* se tako danes pojavljajo tam, kjer jih nikoli ni bilo in postali so del splošnega procesa, ki želi vse narediti "istrsko", tj. težnja, da nekateri prepoznavni simboli, ki so v preteklosti bili značilni za določeno območje, kolonizirajo in predstavljajo celotni istrski prostor.

Medtem ko nobena etnična skupina ali narod v Istri ni prevzela *kažuna oz. casite* kot svojega specifičnega simbola, to ne velja za tradicionalni glasbeni inštrument *sopela ali roženice*. Čeprav se je inštrument (vrsta žvegle) v Istri najprej pojavil v renesansi, ga novejšje poljudne razlage in interpretacije povzdigujejo v "avtentičen", "avtohton", "starodaven" kulturni pojav, ki predstavlja slovansko, tj. hrvaško istrsko kulturo. Ustanovitev številnih folklornih skupin v Istri po drugi svetovni vojni je tako poudarjala vlogo *sopel*, da je inštrument naenkrat igralo veliko več ljudi kot prej v tradicionalnem, zgodovinskem kontekstu. Danes so *sopela* eden najpomembnejših simbolov Istre in se neizogibno pojavljajo povsod, kjer Istra sodeluje na mednarodnih turističnih borzah, na razglednicah, a tudi na porokah ljudi, ki želijo svoj osebni praznik narediti bolj istrskega.

Mesto Vodnjan/Dignano blizu Pule je zgodovinsko eno največjih istrskih mest. Vodnjan/Dignano je bil tudi eno najpomembnejših središč kulture istrskih Italijanov, ki so jih z lokalnim imenom klicali *Bumbari*. Ob velikem eksodusu istrskih Italijanov je Vodnjan zapustila večina njegovih prejšnjih prebivalcev, tako kot se je zgodilo v

Niz sopela izloženih u privatnom stanu izrađivača istarskih tradicijskih instrumenata Martina Glavaša, dok je neke od njih izradio Valter Primožič iz Kršana / **Izbor sopel** (žvegelj), razstavljenih v stanovanju izdelovalca istrskih tradicionalnih instrumentov Martina Glavaša (nekatero so izdelek Valterja Primožiča iz Kršana) / **Sopela** (a folk chawn) in the hallway of Martin Glavaš who has made most of them by himself

For this reason, objects were chosen that have changed their function and significance through time, acting today as symbols of specific cultural landscapes or of different Istrian ethnic groups or peoples.

The first type of object is the circular field shelter made of stone walls, called *kažun or casita*. This is a paleo-Mediterranean cultural element that is not tied to any ethnic group, because it is older than any known colonization of the Istrian peninsula. It was mainly found in southern and western Istria. Similar buildings could be found elsewhere in Europe (in the British Isles, Ireland and Scandinavia) and in the Italian region of Puglia, where they are in use as spaces for everyday living. In contemporary Istria, the *kažun* act as a widespread symbol of "Istrianity" and, as such, may be found newly-built in the courtyards of family houses or restaurants, functioning as logos of many companies, as an endlessly repeated motif in tourist brochures, or as newly constructed roadside toilets. The *kažun* now emerges where it has never traditionally been built, and it has become part of the overall process of "Istrianisation", i.e. a tendency that some identified symbols, characteristic in the past for a specific area, tend to colonize and represent the whole Istrian space.

While the *kažun, casita* has not been adopted by any ethnic group or people of Istria as their specific symbol, this is not the case with the traditional musical instrument called *sopela or roženice*. Although that instrument (a type of *shawm*) first came to Istria in the Renaissance, the popular recent explanations and interpretations raise it to the "authentic", "autochthonous", "ancient" cultural phenomenon that represents Slavic, i.e. Croatian Istrian culture. The founding of many folklore groups in Istria after the Second World War emphasized the role of the *sopela*, so that suddenly that instrument is played by far more people than previously in the traditional, historical context. Today, the *sopela* is one of the most significant symbols of Istria - inevitably featured during Istrian participation at international tourist fairs, on postcards, but also at the weddings of people who want to make their personal feasts more Istrian.

egzodusa, Vodnjan je, kao i mnoge druge gradove Istre, napustilo prvotno stanovništvo, te danas u samom gradu jedva da živi pokoja bumbarska obitelj. No, Zajednica Talijana koja je tamo osnovana, okuplja one koji svoj identitet obilježavaju ponajviše aktivnošću u folklornoj grupi. Najistaknutiji element tog je *ženska tradicijska odjeća grada Vodnjana*, možda najvažniji materijalni simbol nekadašnje kulture tog grada. Danas je Vodnjan naseljen stanovništvom pristiglim nakon pedesetih godina 20. stoljeća iz drugih krajeva, te je ova odjeća, uz glazbeni folklor, - sredstvo pomoću kojeg se priziva sjećanje i bude sentimentalni osjećaji spram prošlosti. Obnavljena i rekonstruirana već dvadesetih godina ovog stoljeća (već je tada bila izvan upotrebe i prepoznata kao važan simbol), kada je počela služiti u reprezentativne svrhe. Pri nastupima folklorne grupe iz Vodnjana danas se koristi najsvježanija varijanta te kasnobarokne nošnje.

Sva tri elementa obuhvaćena izložbom bila su izložena promjenama funkcije i značenja. Poslužila su također u procesu suvremenog oblikovanja kulturnog identiteta Istre, a korištena su i u turističkoj promidžbi. Sopele su pak bile predmetom i izrazito ideoloških tumačenja kulture, dok vodnjanska narodna nošnja, nakon što je još prije stotinjak godina postala simbolom Vodnjana, danas opslužuje mit i sjećanje o (boljoj) prošlosti.

Lidija Nikočević

mnogih drugih istrskih mestih. Danes je v mestu ostala komaj še kakšna “bumbarska” družina. Kljub temu je italijanski skupnosti, ki so jo v Vodnjanu ustanovili potem, ko je večina že odšla, uspelo zbrati tiste, ki svojo identiteto izpričujejo predvsem s sodelovanjem v folklorni skupini. Eden najbolj izstopajočih elementov je *vodnjanska ženska narodna noša*, ki je morda najpomembnejši materialni simbol prejšnje kulture v mestu. Danes v Vodnjanu živijo ljudje, ki so se tja preselili iz različnih območij zunaj Istre v petdesetih in šestdesetih letih prejšnjega stoletja ali pozneje. Narodna noša je skupaj z glasbeno folkloro, ki jo spremlja, inštrument, ki vzbuja čustvene spomine na “dobre stare čase”. Noša, ki so jo že v dvajsetih letih 20. stoletja rekonstruirali in obnovili (tj. v času, ko že ni bila več v rabi, vendar je bila priznana kot pomemben simbol), danes vse bolj služi reprezentančnim namenom. Folklorna skupina iz Vodnjana/Dignana danes na svojih nastopih uporablja izključno najbolj praznično inačico ženske narodne noše.

Vsi trije edinstveni kulturni pojavi so bili izpostavljeni spremembam v rabi in pomenu. Mnogo so tudi prispevali k nedavnemu oblikovanju kulturne identitete Istre, ki so jo med drugim uporabljali v turistični promociji regije. *Sopele* so poleg tega predmet ideoloških interpretacij kulture, medtem ko vodnjanska narodna noša, potem ko je bila priznana kot simbol lokalne identitete pred skoraj stoletjem, danes oblikuje in služi mitu in spominu na “boljše čase”.

The town of Vodnjan/Dignano, near Pula, was historically one of the largest Istrian towns. Vodnjan/Dignano was also one of the most important centres of the culture of Istrian Italians, that were known by the local name *Bumbari*. After the great exodus of Istrian Italians, Vodnjan was mostly abandoned by its previous inhabitants, as were many other Istrian towns. Today, hardly any *Bumbari* families remain in the town. But, the Italian Community founded in Vodnjan, after most of them left, gathers those who mark their identity mostly by the activity in the folklore group. One of its most remarkable elements is the *female folk costume of Vodnjan/Dignano*, perhaps the most important material symbol of the former culture of that town. Today, Vodnjan is inhabited by people that came there in the fifties, sixties and later from different regions outside of Istria. This folk costume, together with the accompanying musical folklore, is a tool thanks to which memories and sentimental feelings toward the “good old times” are aroused. Reconstructed and renewed in the twenties (although already out of use by then, it was recognized as an important symbol) folk costume has started to serve representational purposes. Today, at their performances, the folklore group of Vodnjan/Dignano uses exclusively the most festive variation of the female folk costume.

All three of these exclusively cultural phenomena have been exposed to changes in function and significance. They were also instrumental in the recent process of shaping a cultural identity for Istria - which has also been used in the tourist promotion of the region. *Sopele* was, in addition, the object of ideological interpretations of culture, while Vodnjan folk costume, after being recognized almost a hundred years ago as a symbol of local identity, today shapes and serves the myth and memory of the “better past”.

Svečana ženska tradicijska odjeća gradića Vodnjana / **Svečana ženska** tradicijska noša iz mesteca Vodnjana / **The traditional** costume from Vodnjan/Dignano

● Etnografski muzej, Zagreb / ● Etnografski muzej, Zagreb / ● Ethnographic Museum, Zagreb

● **Etnografski muzej** u Zagrebu osnovan je 1919. godine na inicijativu *Povjereništva za bogoštovlje i nastavu*, spajanjem etnografskih zbirki ondašnjeg Narodnog muzeja i zbirke tekstila Salamona Bergera. Muzej je smješten u reprezentativnoj secesijskoj zgradi, koju je izgradio arhitekt Vjekoslav Bastl i koja je do danas jedina zgrada u Zagrebu namjenski građena za potrebe muzejske djelatnosti.

Etnografski muzej nacionalna je muzejska ustanova u kojoj se sakuplja, čuva, dokumentira, stručno i znanstveno istražuje i prezentira etnografska baština. Većina fundusa sastoji se od tekstilnih predmeta (nošnji i posoblja), a preostali dio čine predmeti tradicijskoga gospodarstva, rukotvorstva, pokućstva, obrta, običaja, lončarstava i dr. Predmeti većinom potječu iz 19. i početka 20. stoljeća. Osobito je vrijedna i zbirka predmeta vezanih za tradicijske kulture izvan europskih zemalja nastala u drugoj polovici 19. stoljeća. Muzej posjeduje opsežnu fotodokumentaciju, knjižnicu, preparatorsko-restauratorski odjel (za tekstil, drvo, keramiku i metal). Javnosti se predstavljamo stalnim postavom, povremenim izložbama, kreativnim radionicama, predavanjima, projekcijama videofilmova te glazbenim događanjima.

Sada se nalazimo pred građevinskom adaptacijom naših prostora i osmišljavanjem koncepcije budućega stalnog postava, kojim ćemo prikazati tradicijsku kulturu kao sastavnicu suvremene nacionalne kulture te njezinu ulogu u procesu globalizacije.

● **Etnografski muzej** v Zagrebu je bil ustanovljen leta 1919 na pobudo odbora za verske zadeve in izobraževanje in z združitvijo etnografskih zbirki predhodnega Ljudskega muzeja in tekstilne zbirke, ki je bila v lasti Samuela Bergerja. Muzej domuje v reprezentativni secesijski stavbi, ki jo je zasnoval arhitekt Vjekoslav Bastl. Danes je v Zagrebu edina stavba, ki je bila namensko zgrajena kot muzej.

Etnografski muzej je nacionalna muzejska ustanova, ki zbira, hrani, dokumentira, strokovno in znanstveno preučuje etnografsko dediščino in jo predstavlja javnosti. Glavnina muzejskih zbirki so tekstilije (noše in predmeti notranje opreme), medtem ko ostalo sestavljajo predmeti, ki ponazarjajo tradicionalno gospodarstvo, rokodelstvo, pohišstvo, obrti, šege, lončarstvo itd. Večina predmetov je iz 19. ali z začetka 20. stoletja. Posebno dragocena je zbirka predmetov tradicionalnih kultur iz neevropskih držav, ki je nastala v drugi polovici 20. stoletja. Muzej ima tudi obsežno fototeko, knjižnico in restavratorski oddelek (za tekstil, les, keramiko in kovine). Široki javnosti se predstavlja s stalno razstavo, občasnimi razstavami, ustvarjalnimi delavnicami, predavanji, filmskimi večeri in glasbenimi prireditvami.

Trenutno se muzej ukvarja z gradbenimi deli in z obnovo muzejske stavbe, a tudi s snovanjem koncepta za bodočo stalno razstavo, ki bo prikazovala tradicionalno kulturo kot sestavino sodobne nacionalne kulture in njeno vlogo v procesu globalizacije.

● **The Ethnographic Museum** in Zagreb was founded in 1919, upon the initiative of the Committee for Religious Affairs and Education, and by the merging of the ethnographic collections of the former People's Museum and the textile collection owned by Samuel Berger. The museum is situated in an impressive Art Nouveau building, created by the architect Vjekoslav Bastl, which is still the only building in Zagreb built specifically as a museum.

The Ethnographic Museum is a national museum in which ethnographic heritage is collected, preserved, documented, studied and presented to the public. Most of the museum's collection is made up of textile items (costumes and soft furnishings), while the rest is composed of objects depicting the traditional economy, handicrafts, furniture, crafts, customs, pottery, etc. Items date mostly from the nineteenth or early twentieth century. The collection of items of traditional cultures of non-European countries, created during the second half of the twentieth century, is especially valuable. The Museum also holds extensive photographic documentation, a library, and restoration department (for textiles, wood, ceramics and metal). The museum communicates with the general public through its permanent exhibition, temporary exhibitions, creative workshops, lectures, film projections and music events.

The museum currently faces construction work and the renovation of its building. It is also developing the concept for the future permanent exhibition of traditional culture as a component of contemporary national culture and its role in the process of globalisation.

Muzej je smješten u reprezentativnoj secesijskoj palači /

Muzej domuje v reprezentativni secesijski palači /

The Museum is situated in an impressive Secessionist palace

Stalni postav /
Stalna razstava /
Permanent exhibition

● Tamburica / ● Tamburica / ● The Tamburica

● **Tamburica**, *kuterevska dangubica*, iz sela Kutereva (Lika) ispričat će priču o svojoj povijesti i u kakvom je društvenom i kulturnom okruženju živjela prije uvrštenja u muzejski zbirni fond (kada je izrađena, od kakvog je materijala izrađena, kako je izrađena, tko ju je izradio, kakva joj je namjena, kako je bila korištena, tko je bio njezin vlasnik). Potom će nam pričati o svom životu kao muzejskom predmetu, ali i o svojoj nacionalnoj vrijednosti, kao izrazu regionalnih i lokalnih identiteta, znanstvenim interpretacijama i polemikama u javnosti te o načinima njezine suvremene uporabe kao suvenira, te kao dijela organiziranih oblika zabave suvremenog društva (etno-glazba).

Pored toga što tamburica, *kuterevska dangubica* stavljena u različite kontekste pokazuje mnoga značenja u svom fizičkom, materijalnom obliku, ona kao instrument sadrži i brojna nematerijalna značenja poput zvuka i tradicijske glazbe koja se na njoj izvodi, te njezine izradbe. Glazba je dio usmene tradicije koja se izvodi slušanjem i pamćenjem, ona je usklađena s mentalitetom i stilom života ljudi koji je stvaraju, izvode, uče i usvajaju te dalje prenose usmenom predajom.

Na terenskom istraživanju u selu Kuterevu 2004, snimljen je etnografski film pod nazivom *Kuterevska dangubica* kojim smo prikazali odnos čovjeka prema predmetu, čovjeka kao njegova stvaratelja i korisnika. Izložbeni prikaz upotpunjen je ambijentalnom glazbom, posebno odabranom i prilagođenom za ovu izložbu.

Zvezdana Antoš

● **Tamburica** je instrument podoben lutnji, je hruškaste oblike z dugim grlom, ima tri enoglasne strune in se igra s trzalico.

Tamburica, imenovana *kuterevska dangubica* iz vasi Kuterevo v Liki pripoveduje zgodbo svoje lastne zgodovine in tudi socialnih in kulturnih okoliščin, v katerih je živela, preden se je pridružila muzejski zbirki (kdo jo je izdelal, kdaj, iz katerega materiala in kako; čemu je služila, kako so jo uporabljali in kdo je bil njen lastnik). Sledi zgodba o njenem življenju, odkar je muzejski predmet, in tudi o njeni vrednosti v nacionalnem kontekstu, njeni vlogi kot izrazu regionalnih in lokalnih identitet, o akademskih interpretacijah in javnih razpravah, o načinu, kako se danes uporablja kot spominek, in končno o njeni vlogi kot delu organiziranih oblik zabave v sodobni družbi (svetovna glasba).

Poleg tega je tamburica, *kuterevska dangubica*, predstavljena v različnih kontekstih, ki nam kažejo njene številne pomene v snovni obliki; kot glasbeni instrument vsebuje tudi številne nematerialne pomene, kakor zvok in tradicionalno glasbo, ki se igra nanjo, in tudi način, kako se ta glasba ustvarja. Glasba je del ustnega izročila, ki se izvaja z igranjem in poslušanjem, sinhronizirana je z mentaliteto in načinom življenja ljudi, ki so jo ustvarjali, igrali, učili, sprejeli in prenašali kot ustno izročilo.

Etnografski film *Kuterevska dangubica* je bil posnet med terenskim delom v vasi Kuterevo leta 2004. Film prikazuje razmerje med moškim in predmetom, v katerem je moški izdelovalec in uporabnik tamburice. Razstavo dopolnjuje ambijentalna glasba, izbrana in prirejena prav za razstavo.

● **The tamburica**, or tamburitza, is long-necked, pearl-shaped plucked lute with three unison strings.

The *tamburica*, *kuterevska dangubica*, from the village of Kuterevo in the region of Lika, will tell the story of its history, as well as of the social and cultural circumstances in which it lived before becoming a part of the museum collections (when was it made, of what material, how and by whom; what was its purpose, how was it used and who was its owner). Following that, it will tell us the story of its life as a museum object, but also as its value in the national context, of its role as an expression of regional and local identities, of academic interpretations and public discussions of its current use as a souvenir, and, finally, its role in organized forms of entertainment of the contemporary world-music.

The *kuterevska dangubica* has also been placed in different contexts and thus shows many of its meanings in its physical, material form; as a music instrument, it contains numerous non-material meanings, such as the sound and the traditional music that is played on it, as well as how that music is made. Music is a part of an oral tradition that is performed by listening and remembering, it is synchronized with the mentalities and ways of life of the people who create it, perform it, learn and accept it, and pass it on as oral tradition.

The ethnographic film *Kuterevska dangubica* has been filmed during fieldwork in 2004 in the village of Kuterevo. It shows the relationship between a man and an object, the man being the object's creator and user. The exhibition presentation has been completed with ambient music, chosen and adapted especially for this exhibition.

Tamburica, kuterevska dangubica, iz sela Kuterevo (Lika) / **Tamburica** iz vasi Kuterevo (Lika) / **A plucked lute** (tambura), Kuterevo (Lika)

● Osclaíodh Ard-Mhúsaem na hÉireann – Saol na Tuaithe / ● Narodni muzej Irske – Življenje na deželi / ● The National Museum of Ireland – Country Life

Ard-Mhúsaem na hÉireann – Saol na Tuaithe, Caisleán an Bharraigh, Co. Mhaigh Eo. An gailearaí a tógadh in 2001 agus seanteach an eastáit a tógadh in 1865. Oifig na nOibreacha Poiblí de chuid Rialtas Éireann a dhear an gailearaí /

Narodni muzej Irske – Življenje na deželi, Castlebar, grofija Mayo. Pogled na galerijo, zgrajeno leta 2001, in staro graščino, zgrajeno leta 1865. Galerija je zgrajena po zasnovi Urada za javna dela, irske vladne organizacije /

The National Museum of Ireland – Country Life, Castlebar, Co. Mayo. View of the gallery built in 2001 and the old manor house built in 1865. The gallery was designed by the Office of Public Works, an Irish Government organisation

● **Tá sé suite** in Iarthar na hÉireann, gar do Chaisleán an Bharraigh i gContae Mhaigh Eo. Tá sé thart ar 230 ciliméadar ó Bhaile Átha Cliath, an phríomhchathair, mar a bhfuil brainsí go léir eile an Ard-Mhúsaem.

Is ann atá Bailiúchán Shaoil Tíre na hÉireann de chuid an Mhúsaem a léiríonn saol traidisiúnta na tuaithe ó 1850 go 1950. Cruinníodh an bailiúchán seo de thart ar 40,000 earra, le linn an 20ú céad, ach ní raibh láthair bhuan aige go dtí 2001.

Séard atá sa Músaem ná gailearaí a tógadh go speisialta de 1,800 méadar cearnógach agus stór a tógadh go speisialta de 1,700 méadar cearnógach. Tá sé suite i sean-eastáit tiarnaí talún de 12 heicteár. Tá riarachán an Mhúsaem lonnaithe sa teach mór ó lár an 19ú céad, a bhfuil cuid de oscailte don phobal. Comhairle Chontae Mhaigh Eo a thugann aire do thailte na heastáite. Ba é an Chomhairle a chéad-cheannaigh an eastáit.

Mheall an Músaem 112,000 cuairteoir in 2003. Bronnadh Gradam Mhúsaem Éireannach na Bliana air in 2001, Gradam Interpret Ireland in 2002 agus Gradam Mhúsaem na Bliana don Tionscnamh Teagmhála agus Allamuigh ab fhéarr do 2003 - do thógáil *cúraigh*.

● **Muzej** je na zahodu Irske, blizu Castlebara v grofiji Mayo. Od Dublina, glavnega mesta, kjer so vsi drugi oddelki Narodnega muzeja Irske, je oddaljen okrog 230 kilometrov.

V muzeju domuje zbirka Narodnega muzeja "Irsko ljudsko življenje", ki predstavlja tradicionalno življenje na deželi od okrog leta 1850 do 1950. Zbirka, ki ima okrog 40.000 predmetov, je nastala v 20. stoletju, vendar do leta 2001 ni imela stalnega doma.

Muzej sestavljata namensko zgrajena galerijska stavba s površino 1.800 kvadratnih metrov in depo s površino 1.700 kvadratnih metrov. Stavbi sta na starem zemljiškem posestvu, ki meri 12 hektarjev. Uprava muzeja domuje v graščini iz srede 19. stoletja in del stavbe je odprt za javnost. Okolico vzdržuje Mayo County Council, lokalna upravna enota, ki je posestvo prvotno kupila.

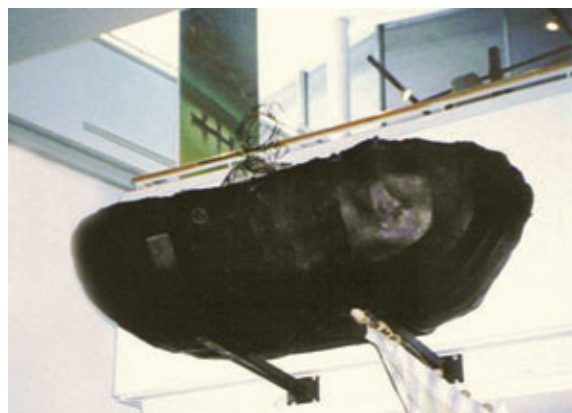
V letu 2003 je muzej privabil 112.000 obiskovalcev. V letu 2001 je prejel nagrado "Irski muzej leta", nagrado "Interpretiraj Irsko" leta 2002 in irsko nagrado za muzej z najboljšim dostopom in za socialno angažiranost za gradnjo *curracha* leta 2003.

● **The museum** is situated in the West of Ireland, near Castlebar in County Mayo. It is about 230 kilometres from Dublin, the capital city where all the other branches of the National Museum of Ireland are situated.

The Museum houses the National Museums Irish Folklife Collection representing traditional rural life from about 1850 to 1950. This collection of about 40,000 items was collected throughout the 20th century but never had a permanent premises until 2001.

The Museum consists of a purpose built gallery building of 1,800 square metres and purpose built storage of 1,700 square metres. It is situated in an old landlords' estate of 12 hectares. The administration of the Museum is based in the mid-19th century manor house, part of which is open to the public. The grounds are maintained by Mayo County Council - the local administrative authority, which originally purchased the estate.

The Museum attracted 112,000 visitors in 2003. It was awarded the Irish Museum of the Year award in 2001, the Interpret Ireland Award in 2002 and the Irish Museum of the Year Best Access and Outreach Initiative award in 2003 - for the building of a *currach*.

● Curacha - báid thraidisiúnta na hÉireann / ● Currach - tradicionalni irski čoln / ● Currachs - traditional boats of Ireland

● **Is faoi curacha** a bhéas an chuid Éireannach den taispeántas. Báid thraidisiúnta iad seo a úsáidtear go fóill i gcodanna de chósta Iarthar na hÉireann.

Dfhás curacha as báid ársa a rinneadh as seithí ainmhithe tarraingte thar fráma. Bhí báid bheaga chiorclacha seithe mar iad in úsáid go fóill diascach bradán ar Abhainn na Bóinne go lár an 20ú céad.

Bhí báid sheithe á gcur chun farraige ar an gcósta thiar leis na céadta bliain. Sa 19ú céad le teacht níos fearr ar ábhair na déantúsaíochta, thosaigh daoine ag déanamh na mbád as canbhás a clúdaíodh le pic. Le hadhmad a gearradh le sábh, tógadh báid i bhfad níos faide, na cinn is mó suas le hocht méadar. Ach de bharr na n-ábhar lena ndéantar iad, is báid éadroma iad a shnámhann ar bharr na farraige.

Athnuann an traidisiún é féin ó am go ham. I lár an 20ú céad, tógadh báid chaola thapaidh do rásaí a chuirtear ar siúl sa samhradh. I gceantair áirithe tosaíodh ag déanamh na gcurach oibre le snáithín gloine ar adhmad. Ciallaíonn sé seo báid níos troime ach níos buaine chomh maith agus tógann said inneall go héasca. Bíonn an cruth traidisiúnta acu i gcónaí. Tá traidisiún na gcurach imithe i bhfeidhm ar dhéanamh na mbád adhmaid chomh maith. Tá curach adhmaid coitianta i gConnemara a leanann traidisiún an churaigh bhoig, ina chruith míndéanta go háirithe.

Go fóill féin maireann traidisiún na gcurach i mbáid oibre chomh maith le báid chlaisiceacha pléisiúir. Léirítear go minic iad mar shiombail de chuid na hÉireann i bpoiblíocht thurasóireachta, de bharr a gcuid sainiúlachta agus ársachta.

Tugadh cunamh do thógáil curach trí scéim deontas do bháid oibre. Cuireadh deireadh leis na deontais seo le gairid de bharr rialacha an A.E. agus tá daoine buartha ag tuar deireadh an traidisiúin. Iniseoidh an aimsir.

● **Irski** príspevek razstavi obravnava *currache*, tradicionalne čolne, ki so ponekod na zahodni obali Irske še vedno v rabi.

Razvili so se iz starih čolnov, narejenih iz živalskih kož, ki so jih napeli na lesen okvir. Take majhne, okrogle kožne čolne so za lov na losose na reki Boyne uporabljali do srede 20. stoletja.

Pomorske kožne čolne so na zahodni obali uporabljali več stoletij. Ko so v 19. stoletju industrijski materiali postali bolj dostopni, so ljudje čolne začeli izdelovati iz platna, pobarvanega s katranom. Ker so uporabljali žagan les, so čolni postali vse večji in najdaljši so bilo dolgi okrog osem metrov. Zaradi uporabljenega gradiva so čolni zelo lahki in nimajo večja ugreza.

Tradicija gradnje *currachov* občasno oživi. Sredi dvajsetega stoletja so izdelali ozke hitre inačice za dirke, ki so jih priredili poleti. Ponekod so začeli izdelovati čolne iz steklenih vlaken na lesenem okviru, kar je dalo težje čolne, ki pa so imeli daljše življenjsko dobo in na katere je bilo mogoče namestiti motor. Njihov zunanji videz pa je ostal tradicionalen. Tradicija *curracha* je vplivala tudi na gradnjo lesenih čolnov. V Connemari je danes razširjen lesen čoln, ki je nastal po navdihu mehkega *curracha*, zlasti pri izvedbi karavele.

Danes tradicija *curracha* živi naprej v delovnih čolnih in v "klasičnih" čolnih za prosti čas. V turističnih publikacijah jih zaradi njihove edinstvene, arhaične narave redno predstavljajo kot simbole Irske.

Izdelavo *currachov* je spodbudila sistem subvencij za gradnjo delovnih čolnov. Subvencije so bile pred kratkim ukinjene zaradi predpisov EU in mnogi opozarjajo, da to pomeni konec tradicije. Čas bo pokazal svoje.

● **The Irish** component of the exhibition will focus on *currachs*. These are traditional boats which are still used on parts of the west coast of Ireland.

They have evolved from the early boats made from animal skins stretched over a frame. Such circular small hide boats were still in use for salmon fishing on the River Boyne until the mid-20th century.

Sea-going hide boats were also used on the west coast for centuries. In the 19th century, with the greater availability of processed materials, people began to make the boats from canvas painted with pitch. Due to the use of sawn timbers the boats began to reach quite long lengths, the largest examples being circa eight metres. Because of their materials they are light boats and ride high in the water.

The tradition renews itself from time to time. In the mid twentieth century, fast narrow versions were produced for racing competitions which are held in the summer. In certain areas, work boats began to be made of fibre-glass on wood, which makes for a heavier though more long-lasting boat which easily takes an engine. They still retain the traditional appearance however. The currach tradition has also influenced wooden boat-building as well. A wooden *currach* is now common in Connemara which is inspired by the soft currach tradition especially in its carvel construction.

For the present, the *currach* tradition endures in working, as well as classic leisure boats. They are regularly projected as symbols of Ireland in tourism publicity, because of their uniqueness and archaic quality.

Currach construction has been aided by a scheme of grants for work boats. This grant was recently abolished because of E.U. regulation and voices of alarm are now heard about the end of a tradition. Time will tell.

Curach canbháis a tógadh in 1968 in Inis Oírr, Co. na Gaillimhe in Iarthar na hÉireann, mar aon le curach leathair ó Abhainn na Bóinne, Co. na Mí in Oirthear na hÉireann /

Primer platenega *curracha* iz leta 1968 z Aranskih otokov, Galway na zahodu Irske, in usnjen coracle z reke Boyne v grofiji County Meath na zahodu Irske /

Example of a canvas *currach* built in 1968 from the Aran Islands, Galway in the West of Ireland and a leather coracle from the River Boyne in County Meath in the East of Ireland

● Museo degli Usi e Costumi della Gente Trentina, Trento / ● Etnografski muzej Trentina, Trento/ ● Trentino Folklife Museum, Trento

● **Il Museo** degli Usi e Costumi della Gente Trentina nasce nel 1968 per opera di Giuseppe Šebesta (n. 1919), etnografo e documentarista trentino di origine boema, che per primo ebbe l'idea di un grande museo delle tradizioni locali nel contesto dell'autonomia speciale della Provincia di Trento, sancita nel 1972.

Il Museo è collocato in un grande monastero fortificato fondato nel 1145, sulle rive del fiume Adige poco a nord di Trento in direzione di Bolzano, per secoli il sito più meridionale del monachesimo agostiniano di lingua tedesca. Dopo le devastazioni napoleoniche e lo scioglimento definitivo del convento nel 1806, l'edificio divenne sede di una importante scuola di agricoltura, nata nel 1874 sotto gli auspici della Dieta tirolese per il miglioramento della viticoltura in quella parte dell'Impero.

Caratteristica principale del Museo è l'attenzione che esso dedica alla cultura del lavoro, al sistema agrosilvopastorale della montagna trentina, e all'artigianato tradizionale - legno, pietra, ceramica, tessuti, rame, ferro... - di supporto al sistema medesimo. Sotto questo aspetto, il Museo rompe di netto con la tradizione italiana dei musei del folklore e delle arti e tradizioni popolari, vocata soprattutto all'esposizione del costume popolare e dei fasti del ciclo festivo, per inaugurare un'attenzione del tutto nuova per il lavoro dell'uomo.

Il Museo è suddiviso in una serie di settori o "canali", che corrispondono ad altrettante filiere agroalimentari o tecnologiche del mondo rurale tradizionale contadino e artigiano, collocati lungo un percorso continuo, dai processi primari della produzione agrozootecnica (ivi inclusa, naturalmente, la malga), alle piccole lavorazioni artigiane, fino alla socialità e al simbolico: costumi, riti dell'anno, religione. Spiccano, nel percorso del Museo, alcune delle grandi macchine idrauliche del mondo rurale tradizionale, fatti oggetto da Šebesta di una particolare attenzione di studio, e attentamente ricostruiti in Museo: il mulino, il maglio, la segheria veneziana, la nòria...

● **Etnografski** muzej Trentina (Museo degli Usi e Costumi della Gente Trentina) je bil ustanovljen leta 1968 po zaslugah Giuseppeja Šebeste (Trento, 1919-), umetnika in filmarja češkega rodu, ki se mu je še pred uvedbo posebne avtonomije pokrajine Trentina (1972) kot prvemu porodila zamisel o velikem muzeju lokalnih običajev.

Muzej domuje v velikem utrjenem samostanu, ustanovljenem leta 1145 na bregovih Adiže pri Trentu, ki je bil stoletja najjužnejši samostan nemško govorečih avguštincev. Po burnih dogodkih v napoleonskem obdobju in dokončni ukinitvi samostana leta 1806 je stavba postala sedež pomembnega Kmetijskega inštituta, ki ga je leta 1874 tirolska vlada ustanovila za napredek vinogradništva v tem delu imperija.

Glavna odlika muzeja je pozornost, ki jo posveča poljedelsko-živinorejskemu sistemu v gorah Trentina in tradicionalnim obrtem (v zvezi z lesom, kamnom, lončarstvom, kovinami). Muzej odstopa od običajnih italijanskih etnografskih muzejev, ki največ pozornosti posvečajo narodnim nošam in prazničnim šegam, ker pozornost preusmerja na človekovo delo.

Muzej je razdeljen na sklope ali "proge", pri čemer se vsaka ukvarja z eno prehrambeno ali tehnološko verigo v tradicionalnem kmečkem svetu. Sklopi so razvrščeni ob neprekinjeni poti, od osnovnih opravil poljedelske in živinorejske proizvodnje (vključno seveda z *malgo*) do majhnih obrti, socialnega življenja, noš, koledarskih šeg in vere. Posebno izstopajo veliki stroji na vodni pogon iz starega kmečkega sveta, ki se jim je Šebesta še zlasti posvetil in jih skrbno rekonstruiral: mlini, žage itd.

● **The Trentino** Folklife Museum (Museo degli Usi e Costumi della Gente Trentina) was founded in 1968, thanks to the endeavours of Giuseppe Šebesta (Trento, b. 1919), artist and film-maker of Czech descent, who first had the idea of a great museum of local traditions on the eve of the granting of special autonomy of the Province of Trento in 1972.

The museum is set in a fortified abbey founded in 1145 on the banks of the river Adige, not far from Trento, for centuries the southernmost seat in Europe of German speaking Augustinians. After the upheavals of the Napoleonic age, and the final closure of the monastery in 1806, the building became the seat of an important Institute of Agriculture, founded in 1874 by the Tyrolean government, for the improvement of the wineries in that part of the Empire.

The main feature of the Museum is the attention which it dedicates to the agropastoral system of the mountains of Trentino and to traditional craftsmanship of wood, stone, pottery, material and metals. In this particular respect, the Museum breaks with the Italian tradition of folklore museums, dedicated above all to the exhibition of folk costumes and festive rituals, to focus on human labour.

The museum is divided into sectors or "channels", each relating to one technological or food chain of the traditional rural world. These are set along a continuous path, from the primary processes of agrozootechnic production (including, of course, the *malga*), to the small crafts, all the way to social life, the symbolic, costumes, seasonal rituals, religion. In great evidence, we find some of the great hydraulic machines of the old peasant world, such as mills, sawmills, which Šebesta regarded with special attention, and which he carefully reconstructed.

Fin dalla sua fondazione, il Museo è attivo non soltanto sul fronte della conservazione, dell'esposizione e della didattica, ma anche su quello della promozione editoriale e della ricerca sul campo. Dal 1991, il Museo promuove regolarmente le sessioni di un Seminario Permanente di Etnografia Alpina (SPEA) e, dal 2001, è sede dell'Archivio Provinciale della Tradizione Orale (APTO). Al Museo vi sono pure un'importante Biblioteca specializzata e di una audiovideoteca di ambito alpino.

Od ustanovitve naprej se muzej ukvarja z razstavno, konzervatorsko in izobraževalno dejavnostjo, s terenskimi raziskavami in z založništvom. Od leta 1991 redno organizira Stalni seminar alpske etnografije (SPEA) in od leta 2001 je sedež Pokrajinskega arhiva ustnega izročila (APTO). Muzej ima tudi specialno knjižnico in filmoteko.

I vecchio monastero agostiniano di San Michele all'Adige, sede del Museo degli Usi e Costumi della Gente Trentina / Stari avguštinski samostan sv. Mihaela na Adiži, sedež Etnografskega muzeja Trentina / The old Augustinian monastery of St. Michael on the Adige, the seat of the Trentino Folklife Museum

Since its foundation, the museum has been active in exhibiting, conservation and teaching, but also in area fieldwork and publishing. Since 1991, the Museum has regularly promoted a Permanent Seminar of Alpine Etnography (SPEA) and, since 2001, it is the seat of a Provincial Archive of Oral Tradition (APTO). The museum also holds a specialized Library and a video archive.

● Grande stampo per burro *Malga Venigia* / ● Veliki model za maslo *Malga Venigia* / ● Great butter mould *Malga Venigia*

● Il **grande** stampo per burro *Malga Venigia*, marcato R. G, databile con discreta approssimazione intorno al 1910, appare del tutto eccezionale per forma e per dimensioni: il pane di burro che vi si ottiene raggiunge infatti il peso medio di 20 kg (solitamente, gli stampi di questo tipo servono per panetti da un kilo). E, con ogni verosimiglianza, questo oggetto, straordinario pure nella forma e nelle sue eleganti modanature in stile liberty, venne costruito per meglio valorizzare il prodotto della malga in un contesto turistico-alberghiero o in quello fieristico-caseario. *Malga Venigia* (o Venegia, o Veneggia: il toponimo, in una zona di frontiera caratterizzata da importanti mescolanze di lingua, fa riferimento diretto ai Wiesen, ai prati), di proprietà del Comune di Tonadico in Primiero, è infatti situata a 1778 m s.l.m. nella zona del Passo Rolle, a breve distanza da San Martino di Castrozza, che fu fin da fine '800 uno dei centri di richiamo internazionale del turismo dolomitico.

● **Veliki** model za maslo *Malga Venigia*, z oznako R. G, lahko dokaj zanesljivo datiramo okrog leta 1910. Po velikosti in obliki je izreden izdelek s prostornino za kar 20 kil masla (običajni modeli so za en kilogram). Po vsej verjetnosti so ta model, ki je prava posebnost tudi zaradi okrasja v secesijskem slogu, izrezali po posebnem naročilu in za promocijo masla v turističnem kontekstu ali v kontekstu lokalne trgovine z mlečnimi izdelki. *Malga Venigia* (tudi Venegia ali Veneggia: v obmejnem območju, za katerega je značilno mešanje jezikovnih vplivov, je ime neposredno povezano z nemško besedo Wiesen travnik/i) je last občine Tonadica v Primieru. Model stoji na višini 1778 metrov blizu prelaza Rolle Pass, nedaleč od San Martina di Castrozza, ki je eno najbolj priljubljenih turističnih središč v Dolomitih že od poznega 19. stoletja.

● **The great** butter mould *Malga Venigia*, marked R. G, can be dated to around 1910, and it is an exceptional piece in size and shape, since it can hold about 20 kilos of butter! (Ordinarily, butter moulds of this kind hold about 1 kilo). In all likelihood, this particular mould, which is also rather extraordinary for its Liberty-style decorations, has been specially carved in order to promote dairy produce within the tourist context, or in the context of the local dairy trade. *Malga Venigia* (or Venegia, or Veneggia: the name, in a border area characterized by a constant admixture of languages bear direct reference to the German Wiesen, meadows) is the property of the Comune of Tonadico in Primiero. This lies at 1778m in the area of the Rolle Pass, not far from San Martino di Castrozza, which has since the late nineteenth century been one of the favourite centres of tourism in the Dolomites.

Pur nella sua eccezionalità, l'oggetto sembra poter rappresentare molto bene il sistema tradizionale della malga, che costituisce nel Trentino, uno dei tratti maggiormente distintivi dell'antropizzazione della montagna. Il sistema, peraltro, è quello stesso che si ritrova un po' ovunque lungo il versante italiano dell'arco alpino, con modalità assai simili dalla Carnia alla Lombardia, ivi incluso naturalmente il Trentino, dove malghe storiche sono circa 600.

Il sistema della malga nasce e si sviluppa all'interno dell'assetto cosiddetto "italico" dell'insediamento rurale, che prevede, intorno a villaggi fortemente nucleati, una prima fascia di appezzamenti di proprietà privata, circondata da fasce via via più estese di grandi territori indivisi, a bosco, a pascolo, ovvero del tutto incolti, soggetti fin da epoca remota all'uso civico delle relative comunità. In montagna, questo tipo di assetto socio-giuridico ha consentito che grandi estensioni di pascolo restassero indivise, sotto la giurisdizione diretta, e poi la proprietà, degli enti comunali di riferimento. Dapprima ricovero estivo del bestiame dei residenti, affidato a un apposito incaricato della comunità, le malghe sono ora normalmente concesse in affitto dai comuni proprietari a conduttori privati, che vi alpeggiano bestiame proprio e altrui sulla base di contratti di durata triennale o anche maggiore, e limitati ai cento giorni circa dell'alpeggio. Alla fine di detto periodo, il malghese, sulla base di un apposito "Capitolato d'onori" stipulato con il Comune, che prevede anche l'esecuzione di una serie di lavori di manutenzione del pascolo e delle strutture annessi, dovrà ogni anno riconsegnare formalmente la malga ai rappresentanti del Comune stesso, riportando a valle, con il bestiame, anche tutte le proprie masserizie.

Per secoli oggetto di pascolo brado soprattutto ovicaprino, le malghe si sono arricchite con il tempo di strutture stabili per l'abitazione dei pastori e dei casari, per la lavorazione del formaggio e, più di recente, per il ricovero notturno del bestiame da latte. Da molto più di cento anni, le malghe hanno infatti completato la loro complessiva conversione alla zootecnia bovina, con le sue specifiche esigenze e modalità. E, in questa prospettiva, il permanere in quota di grandi estensioni di pascolo indiviso, ha permesso che

Grande stampo da burro *Malga*

Venigja, n. inv. MUCGT 11711 /

Velik model za maslo *Malga*

Venigja, inv. št. MUCGT 11711 /

Great butter mould *Malga*

Venigja, n. inv. MUCGT 11711

Čeprav izrednega videza, predmet vendar lahko predstavlja tradicionalni sistem malge, ki je v Trentinu eden glavnih vidnih vplivov človekovih posegov v gore. Sistem je enak vse vzdolž italijanske strani Alp, z zelo podobnimi elementi od Karnije do Lombardije, vključno seveda s Trentinom, kjer je okrog 600 zgodovinskih malg.

Sistem malge se je pojavil in razvil znotraj tako imenovane "italijanske" prostorske ureditve vaških naselij, kar pomeni, da je okrog močno strnjjenih vaških jeder najprej pas zemljišč v zasebni lasti, ki jih potem obkrožajo vse bolj oddaljeni pasovi velikih nerazdeljenih območij z gozdovi, pašniki ali celo z neobdelanimi visokogorskimi barji in ki od vekomaj pripadajo lokalni skupnosti. V gorah je ta ureditev omogočila, da so velike pašne površine ostale nerazdeljene, pod neposredno oblastjo krajevne občine in pozneje tudi v njeni lasti. Malge so tako najprej postale letni pašniki za krajevno živino, ki je bila zaupana lokalnemu pastirju; pozneje so jih v najem oddajali malim živinorejcem, ki so na paši imeli svojo živino in tudi živino drugih; praksa je temeljila na triletnih pogodbah, ki so se lahko podaljšale in ki so veljale za 100 poletnih dni. Ob koncu paše je malghese (pastir) na osnovi uradne "Listine o obveznostih", sklenjenih z občino, ki je določala tudi opravljanje vzdrževalnih del na pašnikih in objektih, malgo uradno vrnil predstavnikom občine in se domov odpravil z živino in z vsem osebnim imetjem.

Potem ko so jih stoletja uporabljali za divjo pašo ovac in koz, so na malgah sčasoma nastali tudi bivalni prostori za

Exceptional as it is, the object may well represent the traditional system of the malga, which is in the Trentino one the main distinctive features of the human settlement of the mountains. The system is the same as that found all along the Italian side of the Alps, with very similar features from Carnia to Lombardy; there included of course the Trentino, where the historical malga sites number at around 600.

The system of the malga arises and develops within the so called "Italic" layout of rural settlement, which entails, around strongly nucleated villages, a belt of private-property plots, surrounded by more distant belts of increasingly large undivided territories, such as woodlands, grasslands, or even uncultivated alpine moorlands, and are entrusted since time immemorial to the local communities. In the mountains, this type of setting has allowed large expanses of grassland to remain undivided under the direct jurisdiction, and then the property of, the local Comuni. So, the malghe were first to become the summer abode of the local cattle, entrusted to a local caretaker, then they were to be rented to small scale cattle owners, for grazing their own as well as other peoples' cattle on the basis of 3-years extensible contracts, which are limited to the 100 days of the summer season. At the end of the season, the malghese, on the basis of a formal "Chapter of duties" agreed upon with the Comune, which also entails the carrying out of a series of maintenance jobs on the pasturelands and the structures, will formally surrender the malga to the representatives of the Comune, taking back home not only the cattle, but also all his personal belongings.

Used for many centuries for the wild grazing of sheep and goats, the malghe have been endowed with buildings for the living quarters of shepherds and cheese-makers, for the processing of milk and, more recently, of permanent stables for the nightly abode of the cattle. Hence, for more than a century the malghe have completed their full conversion to bovine grazing, with its own special needs and customs. In this perspective, the survival of high-altitude undivided grazing lands allowed that cattle could be gathered in considerable numbers - from 50 to 120 head of adult cattle in any average-size malga - thus

continuassero a raggrupparvisi, anche secondo modalità diverse, quantità di bestiame piuttosto cospicue - dai 50 ai 100 capi di bovine adulte per malga, ad esempio - condizione prima per la nascita, a partire da fine '800, di una vera e propria piccola industria casearia di montagna.

Grandi pascoli indivisi vuol dire poter mettere insieme molto bestiame. Molto bestiame vuol dire molto latte da lavorarsi quotidianamente tutto insieme. Molto latte, vuol dire molto formaggio, molta ricotta, molto siero per i maiali, e naturalmente molto burro. Una grande ricchezza che è frutto di una cultura territoriale secolare, e di cui il grande stampo da burro *Malga Venigia* rappresenta una diretta testimonianza e una sintesi efficace.

Giovanni Kezich

skupine pastirjev in sirarjev, prostori za predelavo mleka in v novejšem času tudi stalni hlevi za prenočevanje živine. Tako so pred več kot stoletjem malge končale popolno preobrazbo v pašnike za govedo z lastnimi posebnimi potrebami in običaji. S tega vidika je preživetje visokoškorskih pašnih skupnosti omogočalo, da so lahko zbrali večjo skupino živine v povprečni malgi od 50 do 120 glav odrasle živine, in tako zagotavljalo pogoje za razvoj majhne gorske sirarske dejavnosti.

Na velikih pašnikih se lahko pase veliko živine, veliko živine pomeni sicer veliko dela, a tudi veliko mleka. Veliko mleka pomeni veliko sira, veliko ricotte, veliko sirotke za prašiče, veliko smetane in pinjenca ter seveda veliko masla. Vse skupaj je veliko bogastvo, ki je plod starodavne kulture pokrajine, in prav o tem neposredno in učinkovito priča velik model za maslo *Malga Venigia*.

providing the first condition for the onset of a small mountain cheese-making industry.

Large pastures allow for a lot number of cattle, which in turn produce large volumes of milk. This means large amounts of cheese, a lot of ricotta, a lot of whey for pigs, a lot of cream and buttermilk, and of course a lot of butter. This great wealth is the product of a time-honoured culture of the territory, of which the great butter mould *Malga Venigia* bears a direct and effective witness.

● Néprajzi Múzeum, Budapest / ● Etnografski muzej, Budimpešta /
 ● Museum of Ethnography, Budapest

Néprajzi Múzeum, Budapest /
 Etnografski muzej, Budimpešta /
 Museum of Ethnography,
 Budapest

● **A budapesti** Néprajzi Múzeum a legkorábban szerveződött európai szakmúzeumok sorába tartozik. Születésnapjaként 1872. március 5-ét tartja számon a tudománytörténet, amikor Xántus Jánost (1825-1894) kinevezték a Magyar Nemzeti Múzeum Ethnographiai Osztályának őrévé. A jogi képzettségű, a szabadságharc honvédtisztjéből az amerikai emigrációban neves természetrajzi kutatóvá lett Xántus János vezető muzeológusi megbízatását azon nagyszabású néprajzi kiállítás sikerének köszönhetette, amit az általa 1868-1869-ben Kelet-Ázsiában gyűjtött két és fél ezer darabból álló anyagból rendezett. A máig párájt ritkító gyűjtemény egyedüli előzményét a Nemzeti Múzeum anyagában Reguly Antal (1819-1858) 92 néprajzi tárgya jelenti, amit 1843-1845 között az Észak-Ural vidékén élő obi-ugorok között gyűjtött. Xántus János még kinevezésének évében nagyszabású magyarországi néprajzitárgy-gyűjtést is végzett az 1873. évi bécsi világkiállítás részére. Mindkét gyűjteményének nagyobb része az időközben megszerveződő Iparművészeti Múzeumba került.

A mostoha sorsú néprajzi gyűjteményt Jankó János (1868-1902) sokrétű szakmai tevékenysége tette valódi múzeumi szervezetté. Az ő nevéhez fűződik a millenniumi kiállítás városligeti néprajzi falujának megteremtése 1896-ban. A 24 lakóportából álló multietnikus szabadtéri múzeumi bemutató vetekedett a néhány évvel korábban megnyílt stockholmi skanzennel. (Az ünneplés után azonban a házakat lebontották, a berendezés és az öltözetek a múzeum gyűjteményébe kerültek.)

A század elején az intézmény Európa egyik vezető szakmúzeumának számított. A Néprajzi Osztály munkatársa volt Vikár Béla (1859-1945), aki a világon

● **Kot eden prvih** specializiranih muzejev v Evropi se je Etnografski muzej v Budimpešti "rodil" 5. marca 1872, ko je bil János Xántus (1825-1894) imenovan za vodjo etnografskega oddelka Narodnega muzeja Madžarske. Xántus, ki je bil odvetnik, bivši oficir v madžarski vojni za neodvisnost in znani naravoslovec v emigraciji v Ameriki, se je za imenovanje lahko zahvalil uspehu velikopotezne razstave več kot 2500 predmetov, ki jih je sam zbral v vzhodni Aziji. Xántusov edinstveni podvig, razstava v letih 1868-1869, je imel predhodnika le v zbirki 92 etnografskih predmetov, ki jih je Antal Reguly (1819-1858) v letih 1843-1845 zbral pri Ugrih v severnem Uralu in ki so sedaj v zbirki Narodnega muzeja. V letu svojega imenovanja je Xántus vodil tudi zbiranje večjega števila etnografskih predmetov na Madžarskem za svetovno razstavo na Dunaju leta 1873. Večji del obeh zbirk se je pozneje znašel v Muzeju uporabne umetnosti, ki so ga ravno takrat osnovali.

Etnografska zbirka je bila povzdignjena v pravi muzej pod strokovnim vodstvom Jánosa Janka (1868-1902), ustvarjalca Etnografske vasi v Mestnem parku v Budimpešti v čast praznovanja tisočletja leta 1896. Vas je bila sestavljena iz 24 stanovanjskih stavb različnih etničnih skupin in je tekmovala s slovitim Skansenom v Stockholmu, ki so ga odprli le nekaj let prej. Po prazničnih prireditvah so stavbe razstavili, pohištvo in oblačila so postali del muzejske zbirke.

Do začetka 20. stoletja je budimpeštanski etnografski muzej že veljal za enega najboljših na svojem področju in se je lahko ponašal s sodelavci kot Belo Vikarjem (1859-1945), ki je kot prvi na svetu zapisoval ljudske pesmi s pomočjo fonografa. Njegovo delo so nadaljevali imenitni glasbeniki: Béla Bartók (1881-1945), Zoltán Kodály (1882-1967) in László Lajtha (1892-1963), ki so muzeju prinesli mednarodni ugled.

Medtem so se zaradi prizadevanj številnih etnografskih popotnikov in zbiralcev mednarodne in domače zbirke muzeja občutno povečale. Ko sta se Emil Torday in Sámuel Teleki vrnila iz Afrike, Sámuel Fenichel in Lajos Bíró iz Nove Gvineje, Rudolf Fuszek iz Liberije in Kameruna, György Almási iz Osrednje Azije, Benedek Baráthosi Balogh z območja Amurja, Géza Róheim iz Avstralije in Vilmos

● **One of** the earliest specialised museums in Europe, the Budapest Museum of Ethnography came into being on 5 March 1872, when János Xántus (1825-1894) was appointed head of the Ethnography Department of the Hungarian National Museum. Xántus, a lawyer, former officer in the Hungarian War for Independence, and well-known natural historian owed his appointment to the success of a large-scale exhibition he had organised involving over 2500 items he had collected in East Asia. Xántus's unique and monumental endeavour, displayed between 1868 and 1869, had been preceded only by a collection of 92 ethnographical artefacts assembled by Antal Reguly (1819-1858) on the Ob-Ugrić peoples of the Northern Urals in 1843-1845, now found in the collection of the National Museum. Xántus also headed the collecting of a large number of ethnographical objects in Hungary in the year of his nomination for the World Exhibition in Vienna in 1873. The larger parts of both collections later found their way into the Museum of Applied Art, at that time just in the process of being organised.

The ethnographical collection was raised to the stature of a true museum under the expert hands of János Jankó (1868-1902), creator of the Ethnographic Village in the City Park of Budapest for the 1896 Millennial Festivities. The latter, an outdoor display of 24 residential buildings associated with various ethnic groups, rivalled the famous Skansen of Stockholm opened only a few years previously. (Following the festivities, the buildings were disassembled, while the furniture and clothing became part of the museum's collection.)

By the beginning of the 20th century, the Budapest Museum of Ethnography was considered one of the best in the field, boasting contributors such as folklorist Béla Vikár (1859-1945), the first person in the world to record folk songs using the phonograph. His work was carried on by outstanding musicians such as Béla Bartók (1881-1945), Zoltán Kodály (1882-1967), and László Lajtha (1892-1963), whose research earned the museum international renown.

In the meantime, the international and domestic collections of the museum grew rapidly with the efforts of a number of Hungarian ethnographic travellers and collectors. When Emil Torday and Sámuel Teleki returned from Africa,

elsőként gyűjtött népdalokat fonográf segítségével. Munkásságának folytatását jelentette Bartók Béla (1881-1945), Kodály Zoltán (1882-1967), majd Lajtha László (1892-1963) tevékenysége, mely a magyar zenefolklorisztikai kutatásokat a múzeum falai között emelte a nemzetközi élvonalba. Időközben folyamatosan gyarapodtak az intézmény nemzetközi és magyar gyűjteményei, különösen Fenichel Sámuel és Bíró Lajos új-guineai, Fuszek Rudolf kameruni és libériai, Teley Sámuel és Torday Emil afrikai, Almásy György közép-ázsiai, Baráthosi Balogh Benedek Amur-vidéki, Róheim Géza ausztráliai, Diószegi Vilmos szibériai és mongóliai gyűjtőútjai, illetve a hazai kutatások terén Bátky Zsigmond, Györffy István, majd Fél Edit, Kresz Mária több évtizedes tevékenysége révén.

Az 1930-as évek elején a Néprajzi Múzeum kezdeményezésére és munkatársainak irányításával valósult meg az első nagyszabású néprajzi szintézis, a négykötetes *A magyarság néprajza* című mű, számos fontos kiadvány, közöttük a *Magyar Népművészet 1924-1925* között egy tucatnyi kötetet kitevő sorozata, de a múzeum falai között született olyan nagyszabású monográfia is, mint Györffy István 1930-ban napvilágot látott cífraszűrkötete. A népligeti iskolaépületben (Könyves Kálmán körút 40.) 1929-től harminc teremben tárta a múzeum a látogatók elé rendkívül gazdag anyagát. Erről az állandó kiállításról az európai szakintézmények idelátogató munkatársai nagy elismeréssel nyilatkoztak. (A kiállítást 1942-ben a légítámadások miatt le kellett bontani.)

A múzeum formális önállóságát 1947-ben nyerte el, amikor szervezetileg is kivált a Nemzeti Múzeum kötelékéből, és országos hatáskörű önálló intézmény lett. Számos költözködés után 1975-től birtokolja jelenlegi épületét a Parlamenttel szemben. A Hauszmann Alajos terve alapján 1896-ra felépült Kúria 1949-ig a legfelsőbb törvénykezés palotájaként szolgált, majd munkásmozgalmi intézetként működött, 1957-től pedig az akkor megszerveződő Magyar Nemzeti Galériának adott otthont. A Galéria Várba kerülése tette lehetővé, hogy a Néprajzi Múzeum, elköltözve a népligeti iskolaépületből, a város szívében kapjon helyet. Ez időtől kiállítások sokaságával és intenzív közművelődési tevékenységgel szolgálja a nemzeti kultúra ügyét.

Az első állandó kiállítás 1980-ban nyílt meg *Az őstársadalmaktól a civilizációkig* címmel, a múzeum nemzetközi gyűjteményeinek anyagából, melyet 1995-ben a kiállított nagy értékű műtárgyak állagvédelme miatt le kellett bontani. Az új nemzetközi kiállítás megnyitását 2007-ra tervezzük.

A magyar nép hagyományos kultúrája című állandó kiállítás a magyar nyelvterület egészét mutatja be: 13 teremben tárja a látogatók elé a parasztság tárgyi emlékeit a 18. század végétől az első világháborúig terjedő időszakig. Megnyitására 1991-ben került sor, majd 1998-ban és 2003-ban a kiállítást színesebbé, látványosabbá és a korszerű multimédia, számítógépes munkaállomások alkalmazásával informatívabbá tettük.

Diószegi iz Sibirije in Mongolije, so vsi bogato prispevali k mednarodnim zbirkam muzeja; János Jankó, Zsigmond Bátky, in István Györffy, ter pozneje Edit Fél in Mária Kresz so medtem desetletja nadaljevali delo na madžarski zbirki.

Na začetku 30-ih let 20. stoletja se je Etnografski muzej lotil svojega prvega celovitega etnografskega projekta, ki je privedel do izida številnih pomembnih del; med njimi so *Etnografija Madžarov*, obsežno delo v štirih zvezkih, *Madžarska ljudska umetnost*, zbirka dvanajstih zvezkov, ki so izšli v letih 1924-1925, in monografija Istvána Györffyja z naslovom *Cifraszűr* (dolg okrašen plašč iz polsti) in z letnico 1930. Leta 1929 se je muzej preselil v šolsko stavbo Népliget, kjer bogate zbirke sedaj zasedajo trideset prostorov. Člani sorodnih evropskih strokovnih ustanov, ki so takrat obiskali muzej, so zelo pohvalili stalno razstavo. (Leta 1942 jo je bil muzej prisiljen razstaviti zaradi letalskih napadov.)

Leta 1947 se je muzej uradno odcepil od Narodnega muzeja in postal neodvisna ustanova državnega pomena. Muzejske zbirke so do leta 1975, ko je muzej končno dobil stalen dom na sedanji lokaciji nasproti skupščine, večkrat selili. Stavba, v katero se je muzej preselil, je bila zgrajena leta 1896 na osnovi projekta Alajosa Hauszmana in v njej je najprej domovalo Vrhovno sodišče. Leta 1949 se je vanjo vselil Inštitut za delavsko gibanje in leta 1957 Narodna galerija. Ko se je Narodna galerija 1975. preselila v grad v Budi, je Etnografski muzej končno dobil prostore v srcu mesta, kjer s svojimi številnimi razstavami uspešno skrbi za izobraževanje javnosti.

Prva stalna razstava muzeja na novi lokaciji je bila odprta leta 1980 pod naslovom "Od prazgodovinskih družb do civilizacij". Predmeti so bili iz mednarodnih zbirk muzeja in so ostali razstavljeni do leta 1995, ko so razstavo ukinili zaradi obnove. (Otvoritev nove mednarodne razstave je predvidena za leto 2007.)

Leta 1991 je sledila otvoritev stalne razstave Madžarske zbirke z naslovom "Ljudska kultura Madžarov"; v trinajstih sobah je predstavljeno vsakdanje življenje in prazniki madžarskih kmetov. Razstavljeni predmeti izvirajo iz obdobja od konca 18. stoletja do druge svetovne vojne in z ozemelj, ki so jih naselili etnični Madžari. Ob obletnici muzeja smo razstavo obnovili in z dodanimi multimedijskimi tehnologijami je danes bolj pestra in spektakularna kot kdajkoli. Leta 2003 smo v treh razstavnih sobah namestili nove računalniške delovne postaje, ki obiskovalcem nudijo več informacij.

Sámuel Fenichel and Lajos Bíró from New Guinea, Rudolf Fuszek from Liberia and Cameroon, György Almási from Central Asia, Benedek Baráthosi Balogh from the Amur region, Géza Róheim from Australia, and Vilmos Diószegi from Siberia and Mongolia, each one contributed generously to the museum's international collections, while for decades János Jankó, Zsigmond Bátky, and István Györffy, and later Edit Fél and Mária Kresz, continued work on the Hungarian collection.

At the beginning of the 1930s, the Museum of Ethnography embarked on its first major synthetic ethnographic project, resulting in the publication of numerous significant works, including the four-volume *The Ethnography of the Hungarians*, as well as *Hungarian Folk Art*, a series of some dozen volumes issued between 1924-1925, and István Györffy's monograph entitled *The Cifraszűr* (a long, decorated felt coat), published in 1930. In 1929, the museum was moved to the Népliget school building, where its rich collections occupied thirty rooms. Members of similar European professional institutions visiting at the time spoke of the museum's permanent exhibition with admiration. (The museum was forced to disassemble the exhibition in 1942 due to air raids.)

The museum split formally from the National Museum to become an independent institution of national reach in 1947. Its collections were moved from one location to another until 1975, when the museum was finally given a permanent home at its current location opposite the Houses of Parliament. The building in which the museum now found itself had been constructed in 1896 based on a design by Alajos Hauszmann, and had originally functioned as the Hall of the Supreme Court. In 1949, however, it was made an institute of the working class movement, until the newly founded National Gallery moved there in 1957. The National Gallery's move to Buda Castle in 1975 finally allowed the Museum of Ethnography to take up residence in the heart of the city, where its numerous exhibitions have served the purposes of public education ever since.

The museum's first permanent exhibition at its new location was opened in 1980 under the title "From Prehistoric Societies to Civilisations". The articles it presented were taken from the museum's international collection and were displayed until 1995, when the exhibition was disassembled for the purposes of restoration. (The opening of a new international exhibition is currently planned for the year 2007.)

The permanent exhibition of the Hungarian collection was opened in 1991. This exhibition entitled "Folk Culture of the Hungarians" depicts the everyday life and festivals of the Hungarian peasantry in a display occupying thirteen rooms. Items on exhibition were collected between the end of the 18th century and World War II from territories inhabited by ethnic Hungarians. The exhibition was refurbished in the year of the museum's anniversary and, with the addition of new multimedia technologies, has been made more colourful and spectacular than ever before. In 2003 new computer workstations were installed into three rooms of the exhibition offering more information to visitors.

Allandó kiállítás /
Stalna razstava /
Permanent exhibition

● Nyeregbe Európa! / ● V sedlo, Evropa! / ● In the saddle, Europe!

● **A kiállítás** a budapesti Néprajzi Múzeum nyereggyűjteménye alapján a magyar lovas kultúra múltját, jelenét és jövőjét idézi fel. A tárgyakon kívül korabeli ábrázolások, fényképek és CD-Rom segítségével igyekszik bemutatni a nyereg használatának egykori és mai változatos körülményeit, egészen a sportlovaglás és a lovas turizmus területéig.

A nyeregről ... Mint tárgyi kultúránk csaknem minden elemének, a nyeregnek is különböző változatai, típusai voltak. A nyeregek igen korán elnyerték funkcionálisan szinte tökéletes formájukat, szerkezetüket, így az idők során alig szorultak változtatásra.

A magyar nyelv nyereg szava („nerg”, „nārg”) ősi örökség az ugor korból, ezt igazolják a vogul és osztják alakváltozatok. Jelentése feltehetőleg az állat hátára erősített málha, takaró stb. volt.

A lótarás fontos szerepet töltött be a Kárpát-medencébe telepedett magyarság életében. A magyarok használt nyeregek kiválóan megfeleltek a hátalás, a lovaglás, különböző követelményeinek. Egyik legnagyobb erényük, hogy kímélték a lovat. Mivel a nyeregváz súlya mindössze 1,5-2,5 kg volt, helyes nyergelés esetén a ló hátát nem sértette fel, s járásában, száguldásában sem gátolta. A lovas számára a kengyel használatával a biztonságérzet mellett, a mozgékonyt is lehetővé tette.

A nyeret valahol Ázsiában „találták fel”, s ott alakultak ki azok a változatai, melyek a népvándorlás során jutottak el Európába. A Kárpát-medencébe föltehetően a szkíták vagy a hunok és az avarok révén került. Az európai nyeregeket nagy általánosságban két típusba sorolhatjuk, ezeket a köznyelv úgynevezett *keleti*, illetve *nyugati típus*ként jelöli. A nyugati típusú nyereg a nehézlóvasság fokozatos háttérbe kerülésével kiszorult a használatból. Az új igényeket az *angol nyereg* elégítette ki legjobban, ez terjedt el a világon mindenhol.

A magyar nyereg ... A magyar nyereg legfontosabb jellemzőit tekintve a *keleti típus*ba tartozik. Alacsony állású, ív alakú kápáit farbból köti össze. A kápák bőrszíjakkal összefogva és/vagy csapolással illeszkednek a ló hátához simuló nyeregtalpához. Az előrehajló első kápa jobban megemelkedik, a hátsó kápa többnyire hátrafelé dől és karéjos kiképzésű.

A régészeti feltárások alapján készült rekonstrukciós vázlatok, írott történelmi emlékek, korabeli utalások, valamint néprajzi és összehasonlító etnológiai adatok révén képalkotó a honfoglalás kori magyarság által használt és a középkor folyamán alakját, formáját, meghatározó szerkezetét megőrző magyar nyeregről. A kiállítás régészeti leletek alapján mutatja be a nyereg-rekonstrukciók változatait.

● **Razstava** temelji na pregledu sedel madžarskih, evropskih in neevropskih zbirk Etnografskega muzeja. Obuja spomine na preteklost, sedanost in prihodnost madžarske jahalne kulture. Poleg predmetov za jahanje razstava vključuje še risbe, fotografije in CD-ROM. Prikazani so številni načini uporabe sedla: za športno, terapevtsko in turistično jahanje.

O sedlu... Sedlo je v svoji zgodovini poznalo različne tipe in izvedbe, tako kot so vsi elementi materialne kulture imeli več inačic. Svojo končno, skoraj popolno obliko, je dobilo že zelo zgodaj, tako da je bilo pozneje le malo sprememb.

Madžarski izraz za sedlo, *nyereg*, je starodavna tradicionalna beseda, ki jezikovno izvira iz ugarske dobe. Prvotni pomen je najbrž bil breme ali odeja, ki so jo konju privezali na hrbet.

Živinoreja, zlasti konjereja, je vedno igrala pomembno vlogo v življenju Madžarov. Sedla, ki so jih Madžari uporabljali, so bila primerna za dolgotrajno jahanje. Velika prednost lesenega sedla je v tem, da prizanaša konju. Leseno sedlo je bilo lahko, tehtalo je samo 1,5 do 2,5 kg. Taka sedla so skupaj s stremeni jahaču dajala občutek varnosti in mu omogočala veliko mobilnost.

Zgodovinski podatki nam povedo, da sedlo izvira iz Azije, kjer so izumili več inačic, in da so ga v Evropo prinesla nomadska ljudstva; v karpatsko kotlino verjetno Skiti, Huni ali Avari. Obstajata dve osnovni vrsti sedla, ki ju v Evropi ponavadi poznamo kot zahodno in vzhodno sedlo. Obe vrsti imata regionalne podvrste in številne oblike, predvsem med aristokracijo, vladarji in ženskami, ki so imele lepo okrašena osebna sedla. Zahodni tip sedla je bil sčasoma izrinjen zaradi konca viteškega obdobja, ko je konjenica postala manj pomembna in ko so konji in jahanje služili civilnim potrebam. Novemu razvoju je najbolj ustrezalo tako imenovano "angleško" sedlo.

Madžarsko sedlo... Madžarsko sedlo sodi k vzhodnemu tipu. Je nizko, ločne oblike, sedelna glaviča sta povezana s trakovi. Sedelna glaviča, povezana z usnjenimi trakovi in/ali s spoji, ustrezata sedežu, ki se prilega hrbtu konja. Prednji glavič je nagnjen naprej in je višji, zadnji glavič je pomaknjen nazaj in je kroglaste oblike; sedež je udoben in premičen.

Na osnovi rekonstrukcij imamo dokaj stalno podobo madžarskega sedla, ki izvira iz časov osvojitve Madžarske in ki je v srednjem veku ohranilo svojo obliko. Razstava prikazuje pestrost rekonstruiranih sedel, ki temeljijo na arheoloških najdbah.

● **The exhibition is** based on a review of saddles from the Hungarian, European and Non-european collections of the Museum of Ethnography. It recalls the past, the present and the future of Hungarian riding tradition. In addition, the exhibition presents drawings, photos and a CD-Rom. It shows the great number of ways saddles were used, for sports riding, therapeutic and sightseeing riding.

About the saddle... As with all elements of our tangible culture, there were different types and varieties of saddle. The saddle gained its final, almost perfect shape very early on, so very few changes have been made to them.

The Hungarian term *nyereg*, saddle is an ancient traditional word dating linguistically to the Ugor period. The original meaning was probably a burden, or blanket fixed to the back of the animal.

Animal husbandry, especially keeping horses, has always played a very important part in Hungarian life. The saddles used by the Hungarians were very much suited to riding. The big advantage of wooden saddles is that they spare horses. These saddles are light, only 1,5 - 2,5 kg, and used with stirrups, ensuring mobility to riders, besides giving a feeling of security.

Historical data reveals that saddles originate from Asia, where different versions were invented and introduced to Europe by nomadic peoples. Probably the Scythians, the Huns or the Avars brought them to the Carpathian basin. There are two basic types of saddle in Europe, usually known as the Western and Eastern types. Both have regional sub-types and a great variety of shapes, especially when used by aristocrats, noblemen, rulers and women, who had beautiful, ornamented, individual saddles. Western type saddles were gradually displaced as knights disappeared, heavy cavalry became less important, and horses and riding served civil needs. The so-called English saddle mostly served the new trend.

The Hungarian saddle... The Hungarian saddle belongs to the Eastern type. Low in height, bow-shaped, with pommels tied together by leather strips and/or joins to the saddle sole matching the back of the horse. The front pommel leans forward and is higher, while the rear pommel juts back and is lobulate; the seat is comfortable and mobile.

On the basis of reconstructions we have a relatively stable picture of the Hungarian saddle, that goes back to the conquest of Hungary and that preserved its structure in the Middle Ages. The exhibition shows a variety of saddle reconstructions based on archaeological findings.

A nyereg készítése és díszítése ... A nyereg készítésével foglalkozó mesterembereket *nyergesnek* nevezték. Nyerges szavunk személynévként 1359-től ismert, használatos volt a *nyereggyártó* megnevezés is, amire 1510 óta van adatunk. A nyergesek egyidejűleg általában szíjgyártók is voltak, illetve a szíjgyártók is foglalkoztak nyeregkészítéssel, ők készítették a teljes felszerelés bőrmunkáit.

A nyergék díszítésére a nyeregdeszka és a kápa egybeerősítése előtt kerítették sort. A fanyergeket faragással és festéssel, vonalakkal, pontokkal, virágmintákkal és más motívumokkal díszítették. Különös figyelmet érdemelnek a Néprajzi Múzeum csontberakással, illetve csontrátétellel díszített, úgynevezett *csontos nyergei*.

A tiszafüredi nyereg és készítői ... Sajátos és híres változata a magyar nyeregnek a *tiszafüredi nyereg*.

Jellegzetessége a viszonylag alacsony állás, valamint az első és a hátsó kápafejek egyaránt úgynevezett *kápakánál*ban való végződése és gyakran műves faragással történő díszítése. A legújabb kutatások alapján a nyereggyártás történetét Tiszafüreden a XVIII. század közepétől tudjuk nyomon követni. Tiszafüredről származik a nyereg készítésének legrészletesebb leírása, az ott készült jellegzetes fanyergekről és faragott díszítményeiről van legtöbb ismeretünk.

Huszárnyergesek ... A magyar huszárság mintájára Európaszerte létrehozott könnyűlovassági fegyvernem általános elterjedésével a magyar típusú nyergesek évszázadokon át, nélkülözhetetlen kellékei voltak a hadifelszereléseknek. A XVIII. század elejétől kezdve a világ mintegy harmincnégy országában terjedt el a könnyűlovasság e jellegzetes, magyar eredetű formája. S bár a lovas katona általános motívuma az európai paraszti művészetnek, Magyarországon különleges érzelmi vonatkozások fűződtek hozzá. A lovon hazájukba érkező ősökötől kezdve a török háborúk és a nemzeti szabadságharcok lovon harcoló hőseiig lovasalakok sora követte egymást a magyar emberek történelmi tudatában. A népdalokban és a tárgyi népművészet ábrázolásaiban is a huszár testesítette meg a büszke és vitéz katonát.

A nyereg a magyar kulturális örökség honfoglalás előtti keleti eleme, mely Európa, sőt az egész világ népeinek műveltségébe beépült, s joggal keltheti fel az emberek érdeklődését. A jellegzetes magyar nyereg igazi Hungaricum, mely lovas hagyományainkkal együtt gazdagítja az Európai Unió közösségét. Hisszük és reméljük, hogy a középkor kétes hírű kalandozásainak emlékét eltörli és felváltja a magyar hagyományokra alapozott újkori lovas kultúránk sokszínű kínálata (pl. sport- és tereplovaglás, rekreációs, terápiás, illetve gyógylovaglás), a magyar lovas turizmus vonzereje.

Tehát: Nyeregbe Európa!

Izdelovanje sedel in njihovo krašenje... Mojstri, ki izdelujejo sedla, se imenujejo sedlarji. Madžarska beseda za sedlarja (*nyerges*) se leta 1359 pojavi kot družinsko ime. Po letu 1510 so uporabljali tudi pojem izdelovalec sedel. Sedlarji so izdelovali tudi usnjene trakove, izdelovalci zapreg pa tudi sedla. Sedla so tudi okrašena. Krašenje poteka pred sestavitvijo sedeža in glavičev. Lesena sedla so krasili z rezbarjenjem, poslikali so jih s črtami, pikami, cvetličnimi in drugimi motivi. Posebne pozornosti je vredno okrasje tako imenovanih "koščenih sedel" iz Etnografskega muzeja s koščenimi intarzijami in aplikacije.

Sedla in sedlarji iz Tiszafüreda... Edinstvena in slovita inačica madžarskega sedla je tiszafüredsko sedlo. Je dokaj nizko, prednja in zadnja stran glavičev imata obliko „zajemalke“ in sta pogosto dovršeno rezljani. V Tiszafüredu lahko sledimo zgodovini sedlarstva do srede 18. stoletja. Najbolj podrobni opis izdelovanja sedla izvira iz Tiszafüreda in večina našega vedenja o značilnih sedlih in njihovih rezljanih okrasih izhaja prav od tam.

Konjeniška sedla ... Lahka konjenica z madžarskimi zapregami se je širila po Evropi in sedla madžarskega tipa so bila ključni del vojaške opreme. Od začetka 18. stoletja se je ta značilna oblika lahke konjenice madžarskega izvora razširila na 34 držav. Čeprav je konjenik splošni motiv v evropski ljudski umetnosti, ima na Madžarskem posebno čustveno konotacijo. Madžari imajo konjenike za junake, ki se iz vojne s Turki in vojne za narodno osvoboditev vračajo v domovino. V ljudskih pesmih in izdelkih so huzarji utelešenje ponosnih in odličnih vojakov.

Sedlo je vzhodni element madžarske kulturne dediščine izpred osvojitve karpatske kotline in zato upravičeno vzbuja radovednost. Značilno madžarsko sedlo in jahalna tradicija je pravi *hungaricum*, ki bogati izročilo skupnosti Evropske unije. Verjamemo in upamo, da bo pestra ponudba nove jahalne kulture npr. športno in rekreacijsko jahanje, terapevtsko in zdravilno jahanje, ki temelji na madžarski tradiciji, pregnala dvomljive spomine na srednjeveške pohode.

Zato pravimo: V sedlo, Evropa!

Saddle making and decoration ... Masters who make saddles are called saddlers. The Hungarian word for the saddler (*nyerges*) appears in 1359 as a family name. They also used the term saddle-maker from 1510. Saddlers also produced leather straps, while harness makers also made saddles. Saddles are ornamented before the saddle panels and pommels are fitted together. Wooden saddles were decorated with carving, painting, with lines, points, flower and other motifs. Special attention has to be paid to the decoration of so called "bony saddles" of the Museum of Ethnography, which are decorated with bone inlaid-work, or bone.

Saddles and saddlers from Tiszafüred ...

A unique and famous variety of the Hungarian saddle is the Tiszafüred saddle. It is relatively low in height, the front and rear head of pommel is shaped like a "ladle" and is very often decorated with elaborate carving. In Tiszafüred we can trace the history of saddle making back to the middle of the 18th century. The most detailed description of saddle making is from Tiszafüred and we know most about characteristic saddles and their carved ornamentation from there.

Cavalry saddles ... Light cavalry equipped with Hungarian harness spread around Europe, so Hungarian-type saddles were an essential part of military equipment. From the beginning of the 18th century this characteristic form of light cavalry of Hungarian origin spread to 34 countries of the world. Although the mounted soldier is a general motif in European rural arts, there are special emotional connotations in Hungary. In the peoples mind they are the heroes on horseback arriving to their homeland, the riding soldiers of the Turkish wars and of the War of the National Independence. In folk songs and rural artefacts the hussars personify proud, excellent soldiers.

As an Eastern element of the Hungarian cultural heritage prior to the conquest of the Carpathian basin, the saddle rightly evokes peoples curiosity. The characteristic Hungarian saddle and our riding tradition is a real Hungaricum that enriches the tradition of the European community. We believe and hope that the doubtful memory of travelling in the Middle Ages will be replaced by the colourful new riding culture based on Hungarian tradition (e.g. sports and recreational riding, therapeutic and healing riding) and the attraction of riding tourism in Hungary.

So: In the saddle Europe!

Csontberakással díszített nyereg, Rimaszombat (Rimavská Sobota, SK) / **"Koščeno sedlo"**, Rimaszombat (Rimavská Sobota, SK) / **Bone covered** saddle, Rimaszombat (Rimavská Sobota, SK)

● Muzej na Makedonija, Skopje / ● Muzej Makedonije, Skopje /
● Museum of Macedonia, Skopje

Selska soba, zapadna
Makedonija, 19. vek, postojana
postavka /
Kmečka soba, zahodna
Makedonija, 19. stoletje, stalna
razstava /
Peasant room, west Macedonia,
19th century, permanent exhibition

Muzej na Makedonija/
Muzej Makedonije/
Museum of Macedonia

● **Etnološkiot** muzej raboti vo sostav na Muzejot na Makedonija. Muzejot na Makedonija e nacionalna institucija specijalizirana za celosna sodobna interpretacija i prezentacija na etnološki materijal od celata teritorija na Makedonija.

Vo Makedonija se ušte možat da se pronajdat, sobiraat i istražuvaat predmeti so visok kvalitet na izработка koi što ja zadržale svojata prvobitna funkcija. Etnološkite karakteristiki na naselenieto vo multietničkata sredina ima različni kulturni vlijanija i od Orientot, no so dominantni avtohtoni lokalni karakteristiki. Vo muzejskite zbirki se naodaat vredni i retki predmeti od kulturnoto nasledstvo na Makedonija.

Brojot na predmetite vo etnološkite zbirki na muzejot iznesuva 20.000 i postojano se zgolemuva. Predmetite datiraat glavno od XIX i XX vek, a samo mal broj se datirani pred ovoj period.

Grižata za predmetite od etnološkoto kulturno nasledstvo so koi muzejot raspolaža se odviva vo ramkite na slednive zbirki: narodni nosii, narodno stopanstvo, metaloprerabotivački zanaeti, drveni predmeti, keramika, narodna arhitektura, običaji, muzički instrumenti, itn.

Muzejot na Makedonija raspolaža so 3400 kvadratni metri izložben prostor za postojani postavki kade, e prezentirana celokupnata etnologija na Makedonija preku kolekcijite na muzejot, dodeka 670 m² se nameneti za povremeni izložbi.

Etnološkiot Muzej ima vospostavene sorabotki so soodvetni institucii od drugi zemji, kako Bugarija, Turcija, Slovenija, Hrvatska, Italija, Kanada, Norveška, Avstrija, Belgija, Poljska, Francija, Danska, SAD, Srbija i Crna Gora i dr.

● **Etnološki** muzej deluje v okviru Makedonskega muzeja. Makedonski muzej je nacionalna ustanova, specijalizirana za celovito sodobno muzejsko interpretaciju in predstavitev etnološkega gradiva s celotnega ozemlja Makedonije.

Republika Makedonija je območje, na katerem še vedno lahko najdemo, zbiramo in raziskujemo predmete, ki jih odlikuje visoka raven obrtnega znanja in ki so večinoma obdržali svojo prvotno funkcijo v izvornem okolju. Etnološko pomembno dejstvo v zvezi s prebivalstvom je, da gre za multietnično okolje, v katerem se srečujejo različne kulture in orientalski vplivi, čeprav prevladujejo avtohtone lokalne značilnosti.

Število etnoloških predmetov v muzeju je okrog 20.000 in se stalno povečuje. Predmeti povečini izvirajo iz 19. in 20. stoletja, manjše število je izpred 19. stoletja. V muzejskih zbirkah so dragoceni in redki primerki kulturne dediščine Makedoncev.

Raziskovanje, zbiranje, varovanje in predstavitev etnološke dediščine je organizirano v okviru naslednjih zbirk: narodne noše, tradicionalno gospodarstvo, kovinskopredelovalne obrti, leseni predmeti, keramika, ljudsko stavbarstvo, šege, glasbeni inštrumenti, itd.

Makedonski muzej ima na voljo 3400 kvadratnih metrov za stalno razstavo, ki splošno etnologijo Makedonije predstavlja v muzejskih zbirkah, in 670 kvadratnih metrov za občasne razstave.

Etnološki muzej sodeluje s sorodnimi ustanovami v drugih državah, npr. Bolgariji, Turčiji, Sloveniji, Hrvaški, Italiji, Kanadi, Norveški, Avstriji, Belgiji, Poljski, Franciji, Danski, ZDA, Srbiji in Črni gori in drugod.

● **The Ethnological** Museum is part of the Museum of Macedonia, which is a national institution for the complete contemporary museum interpretation and presentation of Macedonian ethnological material.

The Republic of Macedonia is an area in which one can still find, collect and research objects showing a high standard of workmanship, most of them having retained their original function in their original environment. An important ethnological characteristic of the population is its multi-ethnicity, where different cultures meet and oriental influences are exerted, although indigenous local characteristics still predominate.

The number of the ethnological items in the museum amounts to 20,000 and is constantly increasing. The items are mainly 19th and 20th century, although some predate this. The museum collections include valuable and rare examples of the cultural heritage of the Macedonians. The research, collecting, protection and presentation of the ethnological heritage is organized within collections including: folk costumes, traditional economy, metal processing crafts, wooden objects, pottery, traditional architecture, customs, and musical instruments.

The museum has 3400 square metres for its permanent exhibition, where the overall ethnology of Macedonia is presented through the museum collections, and 670 square metres intended for temporary exhibitions.

The museum has established contacts with corresponding institutions from some other countries, including Bulgaria, Turkey, Slovenia, Croatia, Italy, Canada, Norway, Austria, Belgium, Poland, France, Denmark, USA, Serbia and Montenegro and elsewhere.

Krst so sindir, 19. vek, Skopje /
Križ z verižico, 19. stoletje,
Skopje /
Cross with a chain, 19th century,
Skopje

● Etnologijata na Makedonija / ● Etnologija Makedonije / ● Ethnology of Macedonia

● **Muzejskata** etnografska rabota vo Makedonija datira od 1924 godina od koga i započnuva pribiranjeto, proučuvanjeto i čuvanjeto na etnološkite zbirki. Vo ovoj period preku izložbenata, izdavačkata i edukativnata dejnost etnologijata e ovozmoženo da bide dostapna i da se prezentira kako značeaen del od kulturnoto nasledstvo.

Ekspozicijata od izložbata vo glavno poteknuvaat od 19 i početokot na 20 vek i se edni od najreprezentativnite, po sočuvanost i avtohtoni estetski vrednosti koi gi poseduvaat. So raznovidniot izbor na predmetite pretstaveni se najznačajnite segmenti od narodnoto tvoreštvo.

Narodnite nosii vo Makedonija sodržat arhaični elementi so formi na raznovidni obleki od platno i volnena klašna, nivnoto ukrašuvanje so vez, aplikaciji ili vtkaeni ornamenti, volneni ukrasi vo vid na topčinja, ukrasi od reski, srma, gajtani i širiti, metalen, monistren i prirodan nakit. Ženskata narodna nosija bila sostavljena od bela platnena košula, vrz koja se nosele obleki od podebelo platno ili volnena klašna, otvorena od prednata strana ukrašana so dekorativni elementi, potoa skutina, pojas, čorapi, opinci i pokrivi za glava.

Sostaven del na prazničnite i nevestinskite nosii bil nakitot najčesto metalen ili monistren. Metalniot bil od kujunčiska izработка (prsteni, tepelaci, pavti, gerdani, kopčinja i dr), a monistreniot so razni vidovi ukrasi (narakvici, kolani, gerdani, čusteci).

Tekstilot bil prisuten vo kućata, taka da rabotata okolu podgotovkata na tekstilot, prerabotkata, podgotovkata i tkaenajeto bile golem del od rabotata na ženata vo semejstvoto. Se primenuvale golem broj na alatki, furki, grebeni, vretena i dr. Najprimenuvani tekstilni predmeti vo kućata se kilimite, pokrivi, torbite.

● **Začetki** etnoloških muzejskih aktivnosti vo Makedoniji segajo v leto 1924, ko so zbrali prve etnološke zbirke. Raziskave, razstave, publikacije in izobraževalna dejavnost so etnologijo predstavili kot pomemben element kulturne dediščine. V muzejskih zbirkah so dragoceni in redki predmeti iz zelo različne in pestre tradicionalne dediščine Makedoncev.

Razstavljeni predmeti izvirajo večinoma iz 19. in z začetka 20. stoletja. Zaradi izvrstne ohranjenosti in zaradi svojih avtohtonih estetskih lastnosti so med najbolj reprezentativnimi v etnoloških zbirkah.

Za makedonsko narodno nošo so značilni arhaični elementi, tako na raznih oblačilih iz platna kot iz debelega volnena blaga - *klašne*. Oblačila so okrašena z vezeninami, aplikacijami, tkanimi volnenimi okraski v obliki kroglic in čopkov, s tanko kovinsko nitjo - *srma*, s prameni in trakovi, kakor tudi s kovinskim in rastlinskim nakitom. Ženska narodna noša je sestavljena iz bele platnene obleke in vrhnjih oblek iz debelejšega platna ali volnene *klašne*, s prsnim izrezom in z bogatimi okraski. Drugi deli noše so predpasnik, prepasnica, dolge nogavice, kmečki usnjeni čevlji in pokrivalo.

Obvezni del prazničnih in poročnih noš je bil nakit, povečini iz steklenih biserov *monistra* ali raznih kovin. Kovinski nakit so izdelki srebrarjev (prstani, *tepelaki*, zaponke, ogrlice, gumbi itd.), medtem ko so steklene bisere vključili v razne dodatke (zapestnice, pasove, ogrlice in *kjusteke*).

Blago so tkali doma, in sicer ženske. Za obdelavo surovin in pripravo za tkanje so uporabljali različno orodje in pripomočke: preslice, gradaše, vretena itd.; najbolj razširjeni tkani izdelki v hiši so bili preproge, pregrinjala in torbe.

● **The beginnings** of ethnographic museum activities in Macedonia date back to 1924, when the first ethnological collections were compiled. Through research, exhibitions, publishing and educational activities ethnology has been presented as a significant part of the cultural heritage. Museum collections include valuable and rare items from the diverse traditional heritage of Macedonians.

Folk costumes in Macedonia include archaic elements in diverse forms of clothing made of canvas and thick woollen fabric or *klashna*, their decoration with embroidery, appliques, weaving woollen ornaments forming pellets, tassels, fine metal thread or *srma*, braids, bands, as well as jewelry made of metal and plants. Women's folk costume consisted of a white dress made of canvas and robes of thicker canvas or woollen *klashna* worn over it open on the chest and richly decorated. The costume also includes an apron, sash, stockings, peasant's leather shoes and headdresses.

An inevitable part of festive and bridal costumes was jewellery, made mostly of glass beads - *monistra* or various metals. Metal items of jewellery were silversmith's products (rings, *tepelaks*, buckles, necklaces, buttons, etc.), whereas glass beads were applied on various accessories (bracelets, waist-belts, necklaces, and *kjusteks*).

Textiles were widely used in the house and textile production was part of the woman's work in the household.

Narodni nosii, postojana postavka /
Narodne noše, stalna razstava /
Folk costumes, permanent exhibition

Zanaetčistvoto bilo vo golem obem zastapeno vo narodnata umetnost, a najzastapeni se kovendiskiot, grnčarskiot, kujundžiskiot, papučarskiot i dr. Zanaetčiskite predmeti se prisutni vo sekojdnevieta na narodniot život, bardak, stomna, krštalnik, kotle, tepsija.

Zemjodelstvoto (poljodelstvoto, gradinarstvoto, lozarstvoto, ovoštarstvoto), stočarstvoto, ribolovot i pčelarstvo se karakteristični zanimanja za makedoncite i se ušte se praktikuvaaat i denes. Procesite na rabota se zastapeni so narodni spravi za rabota kako rala, srpovi, vili, ambar, kosi, ribarski mreži i dr.

Makedonskite gradovi i sela imale najgolem razvoj vo 19 i početokot na 20 vek, kako Ohrid, Veles, Kruševo, Kratovo, Strumica, Debar, Tetovo, Skopje. Makedonskata gradska i selska kuća e prilagodena na lokalnite terenski uslovi, izgradena od osnovnite gradežni materijali kamen, drvo i zemja, so avtohtona arhitektonska forma.

V tradicionalni makedonski umetnost so imeli pomembno vlogo obrtniki, predvsem srebrarji, lončarji in izdelovalci copat. Rokodelski izdelki, ki so jih množično uporabljali v vsakdanjem življenju, so med drugim *bardak* in *stomna* za vodo, krstilniki *krštalnik*, kotli in kozice *tepsije*.

Kmetijstvo (poljodelstvo, zelenjadarstvo, sadjarstvo, vinogradništvo), živinoreja, ribištvo in čebelarstvo so gospodarske dejavnosti, od katerih so Makedonci živeli v preteklosti in ki se ohranjajo tudi danes. Med orodjem, ki so ga uporabljali pri teh dejavnostih, so plugi, srpi, senene vile, kose, ribiške mreže itd.

Makedonska mesta in vasi so doživeli največji razvoj v 19. in na začetku 20. stoletja. To zlasti velja za mesta Ohrid, Veles, Kruševo, Kratovo, Strumica, Tetovo, Debar in Skopje. Makedonske meščanske in ljudske stavbe so bile prilagojene geografiji terena, zgrajene iz lokalnih gradiv - kamen, les, zemlja, in kažejo avtohtone arhitektonske oblike.

Various tools and utensils were used in the treatment of the raw material and preparation for weaving, including distaffs, cards, spindles, etc. The most frequently used textiles in the house were kilims, covers and bags.

Crafts had significant share in the Macedonian traditional art, particularly the silversmith's, potter's and sleepers-making crafts. Artisan products were widely used in everyday life, such as *bardak* and *stomna* for water, the baptism vessel - *krstalnik*, kettle, and casserole - *tepsija*.

Agriculture (farming, growing vegetables, fruits and vines) stockbreeding, fishing and bee keeping are the economic activities Macedonians traditionally lived on and they are still practised today. Tools used in these activities include ploughs, sickles, pitchforks, scythes, and fishing-nets.

Macedonian towns and villages had the peak of their development in the 19th and at the beginning of the 20th century. This applies particularly to the towns of Ohrid, Veles, Kruševo, Kratovo, Strumica, Tetovo, Debar and Skopje. Macedonian urban and vernacular houses were adjusted to the geography of the terrain, having been constructed of locally available building materials - stone, wood, earth, and showing local architectural forms.

Important element in the interior design of the traditional house was the hearth, around which the entire family life was organized. Other furnishings were chests, stools, *sergen*, *nokjvi*, and *vodnik*. In urban houses there was more extensive use of decorative elements, including *musandras*, ceilings, doors, *dolaps*, shelves, ornamented picture frames, *chardaks*, etc. Woodcarving was most frequently applied decoration in the reception room, i.e., on the ceiling, doors, stools, etc. Woodcarving has existed as traditional craft in Macedonia for over four centuries.

Kilimi, postojana postavka /
Preproge, stalna razstava /
Carpets, permanent exhibition

Vnatrešnoto uredovanje na tradicionalna kuća sodrži ognjište okolu koe e organiziran domašniot život, a se naodaat kovčezi, stolčinja, sergen, noćvi , vodnik. Kaj gradskata kuća enterierot bil poopremen so dekorativni elementi so musandri, tavani vrati, dolapi, polici, ukrasni ramki, čardaci i druga dekoracija. Rezbata e najprisutna vo gostinskata odaja, na tavanot, vratite, stolčinjata i dr, a kopaničarstvoto kako tradicionalen zanaet koj opstojual veće 4 veka.

Golem broj na narodni obiçai se ušte se praktikuvaaat kako Kolede, Rusalii, Vodici, Veligden i dr. za koj period se odvivaat aktivnosti, se prikažuvaat kostimi, maski i se odvivaat dejstvija povrzani so poveće narodni verovanja.

Petar Namićev

Pomemben element v notranji opremi tradicionalne hiše je bilo ognjišće, okrog katerega se je odvijalo celotno družinsko življenje. Drugi kosi opreme so bile skrinje, stolci, *sergen*, *nokjvi*, *vodnik* itd. V meščanskih hišah so imeli već okrasne opreme: *musandre*, stropovi, vrata, *dolap*, police, okrašeni okvirji slik, *čardaki* itd. Najbolj razširjen naćin krašenja stropov, vrat, stolcev je bilo rezbarjenje, ki je već kot štiri stotletja stara makedonska tradicionalna obrt.

Mnoge šege se še vedno izvajaajo ob raznih praznikih (npr. *kolede*, dan pred božićem, *vodici*, velika noć itd). Ob teh dneih organizirajo razne prireditve, ki so povezane s tradicijo in verovanji. Med najbolj zanimivimi je šega z maskami *rusalii*.

Many of the traditional customs are still being performed on the occasion of feasts like *Kolede* (the day before Christmas), *Vodici*, Easter, etc. On those days, various activities are organized related to traditions and beliefs. Among the most interesting of them is the masked ritual *Rusalii*.

Vež, narodni nosija /
Veženine, narodna noša /
Embroidery, folk costume

- Bayerisches Nationalmuseum, München / ● Bavarski narodni muzej, München /
- Bavarian National Museum, Munich

Das Bayerische Nationalmuseum /
Bavarski narodni muzej /
The Bavarian National Museum

● **Geschichte...** Das Bayerische Nationalmuseum gehört zu den großen kunst- und kulturgeschichtlichen Museen Europas. Hauptgebiet der vielseitigen Bestände ist der süddeutsche Raum mit dem Schwerpunkt Bayern.

Im Jahr 1855 von König Max II. gegründet, beherbergt das Museum als Kernbestand den Kunstbesitz der Wittelsbacher. Diese fürstliche Sammlung wurde im Laufe der Zeit durch die systematische Erwerbung hochrangiger Einzelstücke und kompletter Privatsammlungen erweitert. Internationale Bedeutung besitzt die Skulpturensammlung. Europäisches Kunsthandwerk vom Mittelalter bis zum Jugendstil kann auf drei Stockwerken umfassend präsentiert werden. Weltberühmt sind die Krippen aus dem Alpenraum und aus Italien.

Gebäude... Das Museumsgebäude an der Prinzregentenstraße wurde von 1894 bis 1899 nach Plänen von Gabriel von Seidl errichtet; es ist ein Markstein der Museumsarchitektur an der Wende zum 20. Jahrhundert. Die Ausstellungsräume orientieren sich in Charakter und Aussehen am Stil der jeweiligen Exponate. Trotz der Beschädigungen im Zweiten Weltkrieg und partieller Modernisierungen ist diese Grundkonzeption Gabriel von Seidls erhalten geblieben; sie verleiht dem Museum seinen unverwechselbaren Charakter.

● **Zgodovina...** Bavarski narodni muzej sodi med pomembnejše evropske muzeje umetnosti in kulturne zgodovine. V bogatih zbirkah je največ predmetov iz južne Nemčije, s poudarkom na Bavarski.

Muzej je leta 1855 ustanovil kralj Max II. in njegovo jedro tvori Wittelsbachova umetnostna zbirka. Kraljevo zbirko so sčasoma povečali z načrtnim pridobivanjem imenitnih predmetov in z zasebnimi zbirkami. Zbirka plastik je mednarodnega pomena. Evropske umetnostne obrti od srednjega veka do secesije so predstavljene v treh nadstropjih. Božične jaslvice iz alpskega sveta in Italije so svetovna znamenitost.

Stavba ... Muzejska stavba v ulici Prinzregentenstrasse je bila zgrajena med letoma 1894 in 1899 po načrtih Gabriela von Seidla in je mejnik v muzejski arhitekturi ob prelomu 20. stoletja. Vzdušje in videz razstavnih prostorov odgovarjata stilu v njih razstavljenih eksponatov. Kljub poškodbam v drugi svetovni vojni in delni posodobitvi je bil ohranjen osnovni koncept Gabriela von Seidla, ki muzeju daje svojstven videz.

● **History...** The Bavarian National Museum is one of Europe's major art and cultural history museums. The main emphasis of the varied artefacts is southern Germany, with the principal focus on Bavaria. Founded in 1855 by King Max II, the nucleus of the museum is the Wittelsbach art collection. This royal collection has been extended during the course of time by the systematic acquisition of first-class pieces and private collections. The sculpture collection is of international significance. European craftwork from the Middle Ages to Jugendstil (Art Nouveau) can be fully presented over three storeys. The Christmas cribs from the Alps and Italy are world-famous.

Building... The museum building in Prinzregentenstrasse was built between 1894 and 1899 to the plans of Gabriel von Seidl and is a milestone of museum architecture at the turn of the 20th century. The character and appearance of the exhibition rooms answer the style of the respective exhibits. Despite being damaged in the Second World War and partial modernisation, the Gabriel von Seidl's basic plan has been retained and lends the museum its singular character.

● **Bemalte Möbel aus Süddeutschland...** Mit seinem Projekt „Typische Bauernstuben der acht Bayrischen Kreise“ im Untergeschoß des Museums gab der Architekt Gabriel von Seidl den entscheidenden Anstoß zugunsten der Volkskunde. Einschlägige Objekte wie Eisenvotive oder Trachten waren schon früher gesammelt und ausgestellt worden, aber erst mit den „Bauernstuben“ gewann die Volkskunde im Museum ihren eigenen Bereich.

„**Volkskunst**“... Zu dieser Zeit interessierte weniger, wer die Gegenstände auf welche Weise und wofür hergestellt hatte, sondern eine möglichst reiche Ausgestaltung, ob bei Möbeln, Keramik, Glas oder Geräten. Die „Volkskunst“ diente unter anderem als vermeintlicher Beweis einer intakten ländlichen Welt angesichts tiefgreifender Veränderungen in der Gesellschaft. Man strebte nach einem Ideal und wollte dieses auch im Museum sichtbar machen.

In Abkehr davon bemüht sich die moderne Volkskunde um eine Annäherung an historische Wirklichkeit. Gesammelt werden auch einfache und unverzierte Gegenstände als Zeugnisse des Alltags und der täglichen Arbeit. Möbel oder Keramik aus verschiedenen Landesteilen ermöglichen den regionalen Vergleich. Bräuche und ihre Gegenstände erscheinen nicht mehr als Teil eines zeitlosen, aber untergegangenen Volkslebens, sondern in ihrer wichtigen Aufgabe der Regelung rechtlicher und sozialer Beziehungen.

● **„Kmečke izbe“...** S projektom „Značilne kmečke izbe iz osmih bavarskih okrajev“ v pritličju muzeja se je arhitekt Gabriel von Seidl posvetil etnografiji. Ključni eksponati, npr. votivni predmeti in kmečke noše, so bili zbrani in razstavljeni že prej. S „Kmečkimi izbami“ pa je etnografija pridobila lastno mesto v muzeju.

“**Ljudska umetnost**“... Sprva zbiralec ni toliko zanimalo, kdo je kaj izdelal, za koga in kako, bolj je bilo pomembno, da je bilo vse zbrano izdelano čim bolj razkošno. Taka politika zbiranja je vplivala na pridobivanje pohištva, keramike, stekla in naprav. “Ljudska umetnost” je med drugim služila dokazovanju, da je življenje na deželi ostalo nespremenjeno, ne glede na vse bolj daljnosežne družbene spremembe. Bil je ideal, po katerem so hrepeneli, in to se je odražalo v muzeju.

V prizadevanjih, da se približuje zgodovinski resničnosti, je sodobna etnologija izbrala drugo pot. Danes zbiramo preproste, neokrašene predmete, kot priče vsakdanjega življenja in dela. Pohištvo in keramika iz raznih delov Bavarske omogočata primerjave med pokrajinami. Šege in izdelki ljudske umetnosti ne pripadajo več brezčasnemu, izginulemu načinu življenja, ampak nanje sedaj gledamo kot na uresničevalce pomembne naloge urejanja pravnih in družbenih razmerij.

● **“Peasant Rooms”...** With his project “Typical peasant rooms from the eight Bavarian districts” on the ground floor of the museum, the architect Gabriel von Seidl focused on ethnography. Key exhibits like iron votive objects and peasant costume had been collected and displayed in earlier days. However, with these rooms, ethnography gained an area of its own in the Museum.

“**Folk art**“... Emphasis used to be placed not so much on who had made what for whom and how, as on ensuring that what was there was as lavish as possible. This approach informed the acquisition of furniture, ceramics, glass and appliances. One of the uses of folk art was to prove that rural life remained as it was in the face of ever more far-reaching social change. An ideal was aspired to and this was to be reflected in the museum. In striving to grasp historical reality, modern ethnography has taken a different route. Now simple, undecorated objects are collected as evidence of daily life and work. Furniture and ceramics from the various regions of Bavaria make supra-regional comparison possible. Customs and the vernacular artefacts associated with them no longer appear part of a timeless yet vanished way of life, but are viewed as fulfilling the important function of regulating legal and social relations.

Raumensemble aus dem Perthaler-Haus
Schreinerwerkstatt Anton Perthaler (1740-1806), Umgebung von Rosenheim, Oberbayern. Fichtenholz, bemalt.
Inv.-Nrn. R 7201-7272 /

Perthalerjeva delavnica
Mizarska delavnica Antona Perthalerja (1740-1806), Rosenheim, Zgornja Bavarska. Jelovina, poslikano.
Inv. št. R 7201-R 7272 /

Ensemble from the Perthaler House
Joiner's workshop of Anton Perthaler (1740-1806), district of Rosenheim, Upper Bavaria. Fir, painted.
Inv.nos. R 7201-R 7272

Votivtafel: Geburt
Niederbayern, 1755.
Öl auf Holz, 34,5 x 31 cm,
Inv.- Nr. Kr. V 179.
Der Betrachter blickt in einen Innenraum, in dem links ein großes Himmelbett mit blauem Vorhang steht. Davor sitzt in einem Gebärstuhl, von zwei Frauen gestützt, die Votantin. Das nackte Neugeborene liegt rechts vorne, auf Kissen gebettet, auf einem Tisch, die Hebamme streckt ihm beide Hände entgegen. Über dem Säugling ist ein mit roter Farbe gemaltes kleines Kreuz zu erkennen, was bedeutet, daß das Kind tot ist. Der Dank, der mit der Votivtafel ausgedrückt wird, gilt somit dem Überleben der Mutter. Sie hat sich dem Mariengnadenbild anvertraut, das die rechte obere Bildecke einnimmt und dadurch fast körperlich im Raum anwesend zu sein scheint; die Gnadenstrahlen, die das Bild aussendet, weisen auf die Mutter, ihre Helferinnen und das Kind.

Votivna slika: Rojstvo
Spodnja Bavarska, 1755.
Olje na les, 34.5 x 31 cm,
inv. št. Kr. V 179.
Interier z veliko posteljo s štirimi stebrički in z modrimi draperijami na levi strani. Pred posteljo na pručki za porod sedi darovalka, ki jo podpirata dve ženski. Na mizi desno spredaj leži nag novorojenček na blazinah. Babica steguje roke proti dojenčku. Nad dojenčkom je z rdečo barvo naslikan križec, ki pove, da gre za mrtvorojenca. Zahvala na tej votivni sliki velja preživetju matere. Mati zaupa v čudežno podobo Device, ki je v desnem zgornjem kotu slike in ki je skoraj fizično prisotna v sobi; žarki milosti, ki sevajo iz podobe Device, obsijejo mater, ženski, ki ji pomagata, in otroka.

Votive Panel: Birth
Lower Bavaria, 1755.
Oil on wood, 34.5 x 31 cm,
inv. no. Kr. V 179.
This shows an interior, with a large four-poster bed with blue hangings on the left. In front of it is a figure representing the votary seated in a birth-stool and supported by two women. The naked newborn baby is in the right foreground, bedded on cushions on a table. The midwife holds out her arms to it. Above the baby, a small cross picked out in red paint signifies that the child is dead. The thanks expressed in this votive panel are for the mother's survival. She trusts in the miraculous image of the Virgin, which takes up the upper right-hand corner of the picture and seems almost physically present in the room; rays of grace emanating from the image irradiate the mother, the women assisting her and the child.

● **Im süddeutschen Raum** war der Alltag in den vergangenen Jahrhunderten für die meisten Menschen mit Bildern und Zeichen ihres katholischen Glaubens durchwirkt; Arbeit und Freizeit waren begleitet von religiösen Schutz- und Segenszeichen. Der Volkskundler Prof. Dr. Rudolf Kriss (1903-1973) hat im mittel- und südeuropäischen Raum Objekte zum Volksglauben aus dem 17. bis zum frühen 20. Jahrhundert zusammengetragen und seine 25.000 Stücke umfassende Sammlung im Jahr 1952 dem Bayerischen Staat vermacht. Als Aufstellungsort hat er selbst das Bayerische Nationalmuseum bestimmt, wollte er die einfachen Bilder und Zeichen des Glaubens doch in unmittelbarer Nachbarschaft zu den bedeutendsten Werken der europäischen Kunst mit religiöser Thematik ausgestellt wissen. Hinterglasbilder, Andachtsgeräte wie Rosenkränze, handgeschriebene Gebetbücher und Wachsstöcke gehörten zur privaten häuslichen Andacht, Sakramentalien und Devotionalien dagegen stellte die Kirche für den Gebrauch der Gläubigen zur Verfügung.

Bildzeugnisse der Vorsorge des Menschen für den eigenen Tod und der Nachsorge für Verstorbene sind Totenbretter, Marterln und Arme-Seelen-Tafeln. Die Bilder der Christus-, Marien- und Heiligenverehrung sind ebenso vielfältig wie die Darstellungen verschiedener Stationen des Kirchenjahres, etwa der Passion. Zum Wallfahrtsbrauch schließlich gehören dreidimensionale Votivgaben aus Holz, Wachs, Eisen, Silber und anderen Materialien sowie gemalte Votivtafeln. Die Bilder und Zeichen der Frömmigkeit zeugen von vielfältigen Versuchen, theologische Aussagen und religiöse Inhalte für die Gläubigen verständlich zu machen.

● **V preteklih** stoletjih je bilo tkivo vsakdanjega življenja v kulturni pokrajini Južne Nemčije za večino ljudi prepleteno s podobami in znaki rimskokatoliške vere. Delo in prosti čas so spremljali znaki verske zaščite in blagoslova. Etnolog dr. Rudolf Kriss (1903-1973) je zbral izjemno zbirko 25.000 predmetov iz obdobja od 17. do začetka 20. stoletja, ki jo je leta 1952 zapustil bavarski državi. Za razstavljanje zbirke v Bavarskem narodnem muzeju se je odločil zato, ker je želel, da so preproste ljudske podobe in znaki pobožnosti razstavljeni v neposredni bližini velikih evropskih umetnin z versko vsebino.

Slike na steklu, rožni vencu, ročno napisani molitveniki in voščene plastike so sodili v domačo notranjo opremo pri molitvah. Zakramentalne in devotionalije pa je vernikom priskrbela cerkev. Nagrobniki, znamenja in ljudske nabožne podobe prikazujejo, kako so se ljudje pripravljali na smrt in kako so skrbeli za umrle. Podobe, ki so povezane s čaščenjem Jezusa, device Marije in svetnikov, so tako raznovrstne, kot so upodobitve dogodkov iz cerkvenega koledarja, npr. pasijona. Votivni predmeti iz lesa, voska, železa, srebra itd. in tudi nabožne slike so del romarske tradicije. Te podobe in znaki pobožnosti predstavljajo različne načine razumevanja teološke in verske vsebine.

● **In past** centuries, the fabric of everyday living in the south German cultural landscape was interwoven for most people with images and symbols of the Roman Catholic faith. Work and leisure were accompanied by religious protection and blessing. The ethnologist Professor Dr. Rudolf Kriss (1903-1973) amassed a collection comprising 25,000 artefacts from the 17th to the early 20th centuries which he bequeathed to the state of Bavaria in 1952. He had designated the Bayerisches Nationalmuseum as the place in which it was to be exhibited, since he wanted the simple vernacular images and signs of piety to be displayed in immediate proximity to major works of European art with a religious content.

Glass-paintings, rosaries, hand-written prayer books and wax tapers were all used in domestic devotions. Sacramentalia and devotional objects, by contrast, were placed by the Church at the disposal of worshippers. Mortuary tablets, wayside shrines and devotional images show how people prepared for death and cared for their dead. Images used in the veneration of Christ, the Blessed Virgin and the Saints are as varied as representations of the events celebrated in the Church calendar such as the Passion. Votive offerings of wood, wax, iron, silver, as well as painted devotional images all belong to pilgrimage tradition. These images and signs of piety represent different ways of elucidating theological and religious content.

Votivtafel: Familie vor dem Gnadenbild von Maria Steinbach Bayern, frühes 19. Jh. Tempera auf Holz, 21,5 x 36,5 cm, Inv.-Nr. Kr. V 412.

Eine siebenköpfige Familie hat sich zusammen mit zwei vermutlich erkrankten Tieren, einem Pferd und einem Rind der Muttergottes von Maria Steinbach anverlobt, das heißt, sich unter den Schutz dieses Gnadenbildes gestellt. Das von einem ungeübten Maler, vielleicht einem der Votanten selbst, angefertigte Bild zeigt die auf Votivbildern übliche Aufschrift „Es Voto“ (aufgrund eines Gelübdes) in orthographisch unrichtiger Form.

Votivna slika: Družina pred čudežno podobo device Marije Steinbaške Bavarska, zgodnje 19. stoletje. Tempera na les, 21,5 x 36,5 cm, inv. št. Kr. V 412.

Sedemčlanska družina, prikazana skupaj z dvema verjetno bolnima domačima živalima, konjem in kravo, se je zaobljubila devici Mariji Steinbaški, tj. postavili so se pod zaščito te čudodelne podobe. Slika je delo samouškega slikarja, morda enega izmed darovalcev na sliki; na njej je latinski napis, ki je običajen na votivnih slikah: "Ex Voto" (v izpolnitev zaobljube), vendar je napis napačno črkovan.

Votive panel: A Family in front of the Miraculous Image of the Virgin of Maria Steinbach Bavaria, early 19th century. Tempera on wood, 21.5 x 36.5 cm, inv. no. Kr. V 412.

A family of seven together with two, presumably ailing, domestic animals, a horse and a cow have made a vow to the Virgin of Maria Steinbach, that is, they have all placed themselves under the protection of that wonder-working image. Executed by an untrained painter, perhaps one of the votaries, the picture bears the Latin inscription usually found on votive panels "Ex Voto" (from a vow) but the spelling is incorrect.

● Państwowe Muzeum Etnograficzne w Warszawie / ● Državni etnografski muzej v Varšavi / ● State Ethnographical Museum in Warsaw

● **Państwowe** Muzeum Etnograficzne w Warszawie jest najstarszym muzeum etnograficznym w Polsce. Zostało utworzone w 1888 roku, w czasach, w których zainteresowanie wsią i dokumentowanie kultury ludowej jako nośnika wartości narodowych było związane nie tylko z rozwojem ludoznawstwa, lecz przede wszystkim stanowiło wyraz patriotycznej postawy ówczesnej polskiej elity intelektualnej.

Muzeum od początku związane było ze środowiskiem naukowym. Zbiory powiększały się szybko o eksponaty z obszaru Polski, Słowiańszczyzny, dary Polaków rozsianych po całym świecie, w tym również osiedleńców z Syberii. W Muzeum znalazła swoje miejsce kolekcja przywieziona przez uczestników pierwszej polskiej wyprawy badawczej do Afryki. W początkowych latach XX wieku opracowano katalog zbiorów, a w 1925 roku miało miejsce otwarcie ekspozycji stałej, dającej przegląd kultur ludowych całego świata i będącej nowatorską na owe czasy próbą zastosowania teoretycznych założeń kierunku historyczno-kulturowego w praktyce wystawienniczej. Podczas II wojny światowej Muzeum wraz ze zbiorami uległo całkowitemu zniszczeniu.

W 1946 roku zostało reaktywowane jako centralne muzeum etnograficzne w Polsce, przystępując od nowa do gromadzenia zbiorów i tworzenia kolekcji. W tym czasie działalność koncentrowała się głównie wokół problematyki polskiej kultury ludowej, następne lata przyniosły

● **Državni** etnografski muzej v Varšavi je najstarejši etnografski muzej na Poljskem. Ustanovljen je bil leta 1888, v časih, ko zanimanje za folkloro in potreba po dokumentiranju ljudske kulture, ki je veljala za zakladnico narodnih vrednot, nista bila samo posledica novejšega razvoja v etnologiji, ampak tudi izraz domoljubnega odnosa poljskih intelektualcev.

Od vsega začetka je bil muzej tesno povezan z znanstvenimi krogi in raziskovalci. Njegove zbirke so se z domačimi etnografskimi predmeti, s predmeti ostalih slovanskih kultur in z darili v tujini živečih Poljakov hitro povečale. V njem je našla svoje mesto tudi zbirka, ki so jo v Varšavo pripeljali člani prve poljske raziskovalne odprave v Afriko, ki jo je organiziral Stanislaw Szolc-Rogozinski v letih 1882-1885. Na začetku 20. stoletja je izšel prvi katalog zbirk. Leta 1925 so za javnost odprli novo stalno razstavo, ki je predstavila širok spekter tradicionalnih kultur po svetu. Imeli so jo za zgledno praktično uporabo zgodovinskih in kulturnih gibanj, ki so takrat prevladovala v etnoloških raziskavah. Septembra 1939 je bila muzejska stavba bombardirana in je zgorela.

Leta 1946 je muzej ponovno oživel kot osrednji etnografski muzej in ustanova na Poljskem, ki se ukvarja z zbiranjem in dokumentiranjem folkloro in ljudske umetnosti. Sprva so se posvečali predvsem poljski ljudski kulturi, v naslednjih letih pa so interesna področja razširili na evropske in prekomorske kulture.

● **The State** Ethnographical Museum in Warsaw is the oldest ethnographical museum in Poland. It was established in 1888 in times, when the interest in folklore and the need for documenting folk culture seen as a repository of national values were not only a consequence of the latest developments in ethnology, but also a manifestation of the patriotic attitude of the Polish intelligentsia.

From the very beginning, the museum was strictly connected with scientific circles and researchers. Collections were quickly increased with ethnographical objects from Poland, Slav cultures, and gifts from Poles living in exile. The museum also became home to the collection brought to Warsaw by the members of the first Polish research expedition to Africa, organized by Stanislaw Szolc-Rogozinski in 1882-1885. At the beginning on the 20th century the first catalogue of collections was issued. In 1925, the new permanent exhibition was opened to the public. The exhibition presented a large spectrum of the worlds' traditional cultures. It was regarded as an exemplary practical application of the historical and cultural trends dominating in ethnological research at that time. In September 1939 the building of the museum was bombed and burnt down.

In 1946 the museum was recalled to life as the central ethnographical museum and institution in Poland, dealing with collecting and documenting folklore and folk art. At the time, the museums' activity focused mostly on Polish folk culture, but during the following years the scope of interests was to widen towards European and overseas cultures.

Gmach Państwowego Muzeum Etnograficznego w Warszawie / **Pogled** na Državni etnografski muzej v Varšavi / **View** of the State Ethnographical Museum in Warsaw

Foto/ Foto/ Photo: Jacek Sielski

poszerzenie kręgu zainteresowań naukowych o zagadnienia kultur pozaeuropejskich. Jedną z najciekawszych, niekonwencjonalnych form prac było organizowanie wystaw na pływających barkach towarowych. Od 1972 roku muzeum dysponuje własną siedzibą w zabytkowym gmachu Towarzystwa Kredytowo Ziemskiego, w centrum Warszawy. Posiada obecnie ponad 70.000 eksponatów skupionych w działach; Etnografii Polski i Europy oraz Etnografii Krajów Pozaeuropejskich. Muzeum ma bardzo szeroka ofertę wystawienniczą, prowadzi bogatą działalność edukacyjno-promocyjną, współpracuje z ośrodkami naukowymi. Stanowi najważniejsze w Warszawie miejsce poznania polskiej kultury ludowej oraz krajów z różnych stron świata.

Od leta 1972 muzej domuje v zgodovinski stavbi Kmečke hranilnice v središču Varšave. Danes hrani več kot 70.000 etnografskih predmetov v zbirkah, ki so razdeljene na dva glavna oddelka: Etnografija Poljske in Evrope in Neevropske kulture. Državni etnografski muzej v Varšavi pripravlja najrazličnejše razstave, organizira izobraževalne in promocijske dejavnosti in uspešno sodeluje z ostalimi poljskimi in tujimi muzeji in raziskovalnimi ustanovami. Je najprimernejše mesto v Varšavi za tiste, ki se želijo seznaniti s poljskimi ljudskimi običaji in s kulturami sveta.

Since 1972 the museum has occupied the historical building of The Agriculture-Credit Society in the center of Warsaw. Currently the museum has more than 70,000 ethnographical items in its collections divided into two main departments: Ethnography of Poland and Europe, and non-European Cultures. The State Ethnographical Museum in Warsaw has a wide scope of exhibitions, runs rich educational and promotional activities, and cooperates extensively with Polish and foreign research institutions and museums. The museum is currently the best place in Warsaw to learn about Polish folk traditions and world cultures.

Fragment ekspozycji stałej
“Polskie obrzędy doroczne” /
Stalna razstava “Poljske šege
letnega ciklusa” /
Permanent exhibition “Polish
rituals of the annual cycle”

Foto / Foto / Photo: Jacek Sielski

● Polska wycinanka ludowa i jej aplikacje we współczesnym wzornictwie / ● Poljske papirnaté izrezanke in njihova uporaba v sodobnem oblikovanju / ● Polish paper cut-out and its applications in modern design

Wycinanka łowicka *kodra* kwiatowa, autor Henryka Lus, Łowicz, 2000 r. /

Papirnaté izrezanke iz pokrajine Łowicz, cvetlica *kodra*, izdelala Henryka Lus, Łowicz 2000 /

Paper cut-out from Łowicz region, Flower *kodra*, made by Henryka Lus, Łowicz 2000

Foto / Foto / Photo: Krzysztof Chojnacki

● **Polska** wycinanka ludowa z papieru jest jedną z ciekawszych gałęzi sztuki plastycznych. Powstała wyłącznie jako forma przystroju wnętrza mieszkalnego. Fenomen polskiej wycinanki polega na tym, że prezentuje ona idealny kanon sztuki dekoracyjnej z papieru. Poprzez doskonałe wykorzystanie właściwości i możliwości tworzywa uzyskiwano oryginalny stylowy efekt dekoracyjności przy zachowaniu pełnej zgodności formy z tworzywem i narzędziem. Wycinanka największy rozwój przeżywała na przełomie XIX i XX wieku, ale wykonywana jest także obecnie; z użyciem takich samych surowców, narzędzi i techniki jak niegdyś. Najpełniej rozwinęła się w uboższej środkowej i wschodniej Polsce, jako namiastka występujących w bogatszych częściach kraju dekoracji mebli, tkanin czy obrazów.

Wycinanki nie były traktowane jako pojedyncze obrazki, rozmieszczano je w izbie dopasowując do wolnych miejsc między obrazami, oknami czy drzwiami naklejając bezpośrednio na ściany czy belki pułapowe. Ich formy działające sylwetą i ażurem tworzone były według dokładnie przemyślanej zasady rytmu i symetrii. Kształt, wielkość, rodzaj ornamentyki wycinanek podporządkowane były zaplanowanym efektem estetycznym. Dekoracje wykonywano z okazji najważniejszych dorocznych świąt; na Boże Narodzenie i Wielkanoc oraz uroczystości rodzinne.

Tworzeniem wycinanek zajmowały się głównie kobiety. Posługując się ciężkimi nożycami używanymi do strzyżenia owiec wycinały z wielobarwnego glansowanego papieru ozdoby inspirowane kształtem roślin, kwiatów, zwierząt,

● **Tradicionalne** papirnaté izrezanke so ena izmed najbolj zanimivih vej poljske ljudske umetnosti. Nastale so kot oblika dekorativne umetnosti v notranji opremi kmečkih hiš. Ti okraski so edinstveni izdelki poljske ljudske umetnosti, saj se papirnaté izrezanke takih oblik in vlog izven Poljske nikoli niso razvile. Fenomen poljskih papirnatih izrezank izvira iz idealnega kanona dekorativne papirne umetnosti. S popolno uporabo materiala umetnik doseže izvirne okrasne učinke, ki so skladni z obliko materiala (papirja) in orodjem. Na prelomu 19. v 20. stoletje so bile najznačilnejši okras vaških notranjščin. Izdelujejo jih še danes, in sicer iz enakih materialov, z enakim orodjem in z enakimi tehnikami kot v preteklosti. Ta umetnost se je najbolj razvila v osrednjih in vzhodnih pokrajinah kot protiutež dekorativnemu pohištvu, tkaninam in slikam, ki so jih za notranjo opremo uporabljali v bogatih vaseh drugih poljskih pokrajin. Razvoj papirnatih izrezank je bil povezan z vse bolj priljubljeno uporabo barvnega papirja z visokim sijajem, ki se je po državi širila ravno v drugi polovici 19. stoletja.

Papirnatih izrezank niso obravnavali kot posameznih slik. Nalepili so jih neposredno na stene ali stropne tramove, okrog nabožnih slik, oken in vrat. Oblike izrezank, na katere sta vplivala oblika in učinek ažura, so sledile natančnim pravilom ritma in simetrije. Oblika, velikost in vrsta okrasa so bile podrejene estetskemu učinku. V vaseh so sobe dvakrat v letu okrasili s papirnatimi izrezankami: za božič in za veliko noč, občasno pa tudi ob drugih priložnostih, za obeleževanje družinskega slavja (npr. poroke) ali ob farnih praznikih (npr. sejnih).

● **Traditional** paper cut-out is one of the most interesting branches of Polish folk art. It originated as a form of decorative art for village interiors. These ornaments have been recognized as unique artefacts of Polish folk art, as cut-outs with such a form and function have never appeared outside Poland. The phenomenon originates from the ideal canon of decorative paper art. Thanks to perfect use of the material, the artist accomplishes the original decorative effects while keeping the harmony of the form with the material (paper) and the tool. Paper cut-outs became the most characteristic decoration of village interiors at the turn of the 19th and 20th centuries, but they are still made with the same materials, tools and techniques as in the past. The practice has developed most richly in central and eastern parts of Poland, as counterpart of the furniture decorations, textiles and pictures used in the interior layout in wealthy villages of other regions of Poland. The development of paper cut-outs was connected also with the popularization of coloured glaucé papers in the country, which came in the second half of the 19th century.

Paper cut-outs were not treated as singular pictures, but were pasted directly on the walls or ceiling beams, grouped around holy pictures, windows and doors. Cut-outs forms - influencing by the shape and the effect of open - work were executed with exact principles of rhythm and symmetry. The shape, size and kind of ornamentation were determined by considered aesthetic effects. Village rooms were decorated with paper cut-outs twice a year: at Christmas and Easter, and sometimes also at different times for family celebrations (e.g. wedding) or those at the parish (i.e. fairs). Paper cut-outs were mostly made by women. They used

postacie ludzkie czy sceny rodzajowe. Wycinanki wzbogaciły polską sztukę ludową o przebogata stylistykę ornamentów i szeroką skalę zestawień barwnych, wniosły wielką ilość niespotykanych dotąd motywów zdobniczych. Mimo swej niedługiej historii wycinanki podlegały zmianom; od najbardziej archaicznych, grubo ciętych form o niezbyt zróżnicowanym rysunku, do finezyjnych o wyjątkowym bogactwie ornamentacyjnym. W krótkim czasie wytworzyło się także kilka regionalnych odmian wycinanki, z których najbogatsze, najbardziej różnorodne są kurpiowskie i łowickie. Na Kurpiach dominuje wycinanka jednobarwna. Do najbardziej typowych form należą *leluje* wywodzące swoją formę od *drzewka życia* i *kółka - gwiazdy* o wyjątkowo bogatych ornamentach. Wycinanki łowickie są wielobarwne; poszczególne motywy dekoracyjne były naklejane jeden na drugi, a całość komponowana na białym tle. Charakterystyczne dla tego regionu są *kodry* - prostokątne kartony z motywami kwiatowymi lub figuralnymi.

Rozpad tradycyjnej kultury ludowej, postępujący od końca I wojny światowej, pozbawił twórców ludowych naturalnego środowiska; z bogatej tradycyjnej plastyki ludowej pozostały jedynie relikty pozostałości. Zainteresowanie ze strony miasta zahamowało ostateczny jej zanik. Dla nowego odbiorcy wycinanka stała się wytworem sztuki przeznaczonym do dekoracji miejskich mieszkań, na okazjonalne upominki, stała się nosicielem nowych idei, czy wreszcie inspiracją dla sztuki profesjonalnej, nowoczesnego wzornictwa czy kreatorów mody. Przykładem wykorzystania motywów wycinanki ludowej jest kolekcja „Paulina”, zaprojektowana przez polskiego kreatora mody Arkadiusa, działającego w Londynie. Autorska kolekcja haute-couture „Paulina” została zaprezentowana na London Fashion Week „Spring/Summer 2001”.

Alicja Mironiuk Nikolska

Papirnaté izrezanke so večinoma izdelovale ženske. Pri tem so uporabljale močne škarje, materiali pa so bili barvni papir z visokim sijajem, svileni papir ali tanka lepenka; motivi so bili cvetlice, živali, rastline, ptice, človeške figure ali žanrski prizori. Papirnaté izrezanke so poljsko ljudsko umetnost obogatile s pestrimi stili krašenja in s široko paleto barvnih kombinacij. Nastajali so tudi številni novi okrasni motivi. Kljub svoji kratki zgodovini so se papirnaté izrezanke razvile iz najstarejših (preprostih) oblik brez večjih razlik v najbolj pretanjene oblike z bogatimi okrasi. V kratkem času se je razvilo nekaj regionalnih tipov, med njimi so bile najbolj pestre in dekorativne papirnaté izrezanke iz pokrajin Kurpie in Lowicz. Za Kurpie so značilne enobarvne izrezanke s splošnimi motivi *leluje* (krajevna oblika drevesa življenja) in *gwiazdy* (zvezde). Papirnata izrezanka iz Lowicza je na belo ozadje nalepljena večbarvna kompozicija iz prekrivajočih elementov. Najbolj značilna oblika iz te pokrajine je *kodra* “strip” v obliki traku s figuralnimi ali cvetličnimi motivi v krogu.

Izumiranje tradicionalne ljudske umetnosti, predvsem po prvi svetovni vojni, je mnogo ljudskih umetnikov oropalo naravnega družbenega okolja. Danes so ostali samo še ostanki bogate tradicionalne umetnosti. Vendar je naraščajoče zanimanje zanjo med mestnim prebivalstvom (zlasti v drugi polovici 20. stoletja) pripomoglo k oživiljanju stare tradicije. Za nove mestne stranke so papirnaté izrezanke postale izdelki za krašenje stanovanj, priložnostna darila in navdih poklicnim umetnikom, stilistom in modnim oblikovalcem.

heavy shears for cutting, and the materials used were coloured glacé paper, tissue paper or thin cardboard; the designs were flowers, animals, plants, birds, human figures and genre scenes. Paper cut-outs enriched Polish folk art with varied styles of ornamentation and a wide range of colour combinations. They gave also a number of new decorative motifs. In spite of their short history, paper cut-outs changed from the most archaic (simple) forms of predictable shape, to finest forms with rich ornamentation. Soon, regional types developed, among which the most diversified and decorative were from Kurpie and the Lowicz region. Kurpie has mostly single-coloured cut-outs, with common motives of *leluje* (local form of the Tree of Life) and *gwiazdy* (stars). Those from Lowicz are multi-coloured compositions made up of superimposed elements, and the whole composition is pasted on a white background. The most characteristic form for this region is *kodra* - cartoon in the form of a ribbon with figure or flower motifs in a circle.

Ongoing degradation of traditional folk art, particularly seen after WW I, deprived folk artists of their natural social environment. Only relicts of rich traditional art of the past remain. But a growing interest in folk art among city inhabitants (particularly in second half of the 20th century) helped to revive traditional art. For new customers from the city, paper cut-outs were used as decoration for apartments and occasional gifts, while they are also an inspiration for professional artists, modern stylists and fashion designers.

Wnętrze izby, Kurpie, okolice Ostrołęki /
Notranjost kmečke hiše, Ostrołęka, pokrajina Kurpie /
Interior of a village cottage, Ostrołęka, Kurpie region

Foto / Foto / Photo: Alicja Mironiuk Nikolska

Wnętrze izby, Łowickie /
Notranjost kmečke hiše, pokrajina Lowicz /
Interior of a village cottage, Lowicz region

Foto / Foto / Photo: Alicja Mironiuk Nikolska

● Slovenské národné múzeum v Martine / ● Slovaški narodni muzej v Martinu / ● The Slovak National Museum in Martin

● **Slovenské** národné múzeum v Martine je najstaršie a najväčšie pracovisko Slovenského národného múzea. Vznik, vývoj, činnosť a budovanie zbierkového fondu SNM v Martine sú úzko spojené s pôsobením zakladateľskej osobnosti Andreja Kmeťa a ďalších významných osobností našich národných dejín. Od svojho vzniku r.1893 múzeum získavalo zbierky vlastivedného charakteru (etnografické, archeologické, historické, numizmatické, umeleckohistorické, výtvarné, archívne a knižničné) z celého územia Slovenska aj zo zahraničia. Sídlí v účelovej budove, postavenej v r. 1928 - 1932 . Do poštátneia r. 1948 bolo spolkový múzeom Muzeálnej slovenskej spoločnosti, r. 1961 bolo administratívne zlúčené so Slovenským múzeom v Bratislave. Stalo sa súčasťou novovytvoreného SNM ako celoslovenské etnografické múzeum, špecializované na záchranu, dokumentáciu a prezentáciu ľudovej kultúry na Slovensku.

SNM v Martine spravuje najväčší fond etnografických zbierok v Slovenskej republike (99.099 kusov) a ďalšie významné fondy výtvarné, historické, archeologické a iné v celkovom počte 45.649 kusov. K najcennejším patrí napr. kolekcia ľudového umenia, ľudového odevu a textilu, zbierka keramiky a súbor objektov ľudovej architektúry so sprievodnou dokumentáciou z územia celej SR. Múzeum spravuje aj rozsiahly dokumentačný fond, archív a knižnicu.

SNM je špičkovým pracoviskom v celoslovenskom kontexte v oblasti národopisnej muzeológie a vo vzťahu k svojej základnej činnosti získavaniu, odbornému a vedeckému spracovaniu a prezentácii zbierok ľudovej kultúry. Ku konkrétnym výsledkom tejto činnosti patrí národopisná expozícia v hlavnej budove (1974-1975), špecializované expozície jednotlivých múzejných zložiek, rozsiahla zbierkotvorná a výstavná činnosť, v oblasti publikačnej najmä tituly edície FONTES, vlastné periodikum Zborník SNM Etnografia, ako aj príležitostné tlače.

Súčasťou SNM sú viaceré špecializované odborné dokumentačné a prezentačné pracoviská, ktoré vznikli prirodzeným vývojom a potrebami inštitúcie a vednej disciplíny, ktorá ju profiluje. Patrí k nim predovšetkým Múzeum slovenskej dediny, Múzeum Martina Benku, Múzeum Karola Plicku, Dokumentačné centrum českej

● **Slovaški** narodni muzej v Martinu (SNM) sodi med najstaršie a največje enote Slovaškega narodnega muzeja. Nastanek, razvoj, delovanie in gradnja zbirk SNM so tesno povezani z delom ustanovitelja Andreja Kmeta in drugih velikih osebnosti iz naše narodne zgodovine. Od ustanovitve leta 1893 je muzej pridobil zbirke etnografske, arheološke, numizmatične, arhivske, leposlovne, zgodovinske in umetnostne z vse Slovaške in iz tujine. Sedež muzeja je v stavbi, zgrajeni v letih 1928-1932. Pred nacionalizacijo leta 1948 je bil muzej v sklopu Slovaškega muzeološkega združenja. Leta 1961 so ga upravno združili s Slovaškim muzejem v Bratislavi. Tako je postal sestavni del novoustanovljenega SNM kot Slovaški etnografski muzej, specializiran za ohranjanje, dokumentiranje in predstavitev ljudske kulture na Slovaškem.

Muzej v Martinu upravlja največji fond etnografskih zbirk na Slovaškem (99.099 predmetov) in druge pomembne umetnostne, zgodovinske, arheološke zbirke itd. , v katerih je skupaj 45.649 predmetov. Zbirko ljudske umetnosti, oblačil in tekstilij, zbirko lončenine in skupino predmetov ljudskega stavbarstva s pripadajočo dokumentacijo z vsega ozemlja Slovaške lahko uvrstimo med najbolj dragocene zbirke. Muzej upravlja tudi dokumentacijski fond, arhiv in knjižnico.

SNM je matični muzej za etnografsko muzeologijo in za temeljne muzeološke dejavnosti - pridobivanje, strokovno in znanstveno obdelavo in predstavitev zbirk ljudske umetnosti za vso Slovaško. Glavni plodovi tega dela so etnografske razstave v glavni stavbi (1974-1975), posebne razstave posameznih muzejskih enot, široko razvejene raziskovalne in razstavne aktivnosti. Omenjamo lahko tudi zbirko knjig FONTES, revijo *Etnografijo* o delovanju SNM in nekaj priložnostnih publikacij.

Sestavni del SNM je vrsta specializiranih strokovnih, dokumentacijskih in razstavnih enot, ki so nastale z naravnim razvojem in v skladu s potrebami ustanove in muzeologije. Med njimi so predvsem muzej "Slovaška vas", Muzej Martina Benke, Muzej Karla Plicka, Dokumentacijski center češke kulture na Slovaškem in Dokumentacijski center romske kulture na Slovaškem. Muzej "Slovaška vas" je med največjimi etnološkimi razstavami na prostem na Slovaškem. SNM je vas začel graditi v 60-ih letih prejšnjega stoletja kot razstavo

● **The Slovak** National Museum the in Martin ranks among the oldest and the largest locations of the Slovak National Museum (SNM). The origin, development, operation and building of the SNM collections are closely connected with the work of the founder Andrej Kmet and other leading personalities of national history. Since its establishment in 1893, the museum has acquired collections (ethnographic, archaeological, numismatic, archival and literary pieces of art, history and decorative art) from all over Slovakia and abroad. It is housed in a building constructed in 1928-1932, which, before its nationalization in 1948, was the associate museum of the Slovak Museological Association. In 1961 it was united administratively with the Slovak Museum in Bratislava. Thus it became an integral part of the newly-established SNM as a Slovak ethnographic museum specialized in the preservation, documentation and presentation of folk culture in Slovakia.

The museum administers the biggest fund of ethnographic collections in the Slovak Republic (99,099 pieces) and other important collections of art, history, archaeology, etc, in total 45,649 pieces. Among the most valuable collections are those of folk art, clothes and textile, pottery and vernacular architecture, with accompanying documentation from the whole territory of Slovakia. The museum also administers an extensive documentation fund, an archive and a library. It is the top location in Slovakia for ethnographic museology and its basic activity acquisition, research and presentation of folk art collections. The results are ethnographic exhibitions in the main building (1974-1975), specialized expositions of individual museum workplaces, and wide acquisition and exhibition activities. There is also a book series FONTES, the periodical "Ethnography" and special-occasion editions.

An integral part of the museum are several specialized documentation and presentation centres that were the results of the natural development and needs of the institution and museology. They include the Museum of Slovak Village, the Museum of Martin Benka, the Museum of Karol Plicka, the Documentation Centre of Czech Culture in Slovakia, the Documentation Centre of Romany Culture in Slovakia and the Museum of Andrej Kmet.

kultúry na Slovensku, Dokumentačné centrum rómskej kultúry na Slovensku a Múzeum Andreja Kmeta.

Múzeum slovenskej dediny je najväčšou národopisnou expozíciou v prírode na Slovensku. SNM ho buduje od 60. rokov 20. storočia ako celoslovenskú expozíciu tradičného staviteľstva, bývania a spôsobu života na Slovensku v období druhej polovice 19. a prvej polovice 20. storočia. Na rozlohe 15,5 hektára je nateraz sústredených 129 obytných, hospodárskych, technických, spoločenských a cirkevných stavieb z regiónov severozápadného Slovenska. Od roku 1991 sa v areáli Múzea slovenskej dediny konajú programové podujatia s ukázkami tradičnej ľudovej výroby, remesiel, zvykoslovia a folklóru.

Múzeum Martina Benku predstavuje autentické prostredie a časť výtvarného diela jednej z najvýznamnejších osobností zakladateľskej generácie slovenskej výtvarnej moderny. Okrem galerijného priestoru je celá expozícia autentická, rešpektujúca pôvodné zariadenie domu počas života majstra.

Expozícia Múzea Karola Plicku podáva ucelený prehľad o živote a diele tohto významného umeleckého fotografa, filmára, folkloristu a pedagóga, ktorý výrazne prispel k poznaniu a dokumentovaniu ľudovej kultúry prvej polovice 20. storočia na Slovensku.

Najmladšími pracoviskami SNM sú Múzeum kultúry Čechov na Slovensku (1999), Múzeum kultúry Rómov na Slovensku (2002), Múzeum Andreja Kmeta(2004). V roku 1999 bola verejnosti sprístupnená expozícia, umiestnená v dome manželov Horákovcov, významných osobností spoločných dejín Čechov a Slovákov prvej polovice 20. storočia.

tradicionalnega stavbarstva, bivanja in načina življenja na Slovaškem v obdobju med drugo polovico 19. in prvo polovico 20. stoletja. Na površini 15,5 ha je danes postavljenih 129 stanovanjskih, gospodarskih, tehničnih, družbenih in verskih stavb z območij severozahodne Slovaške. Od leta 1991 muzej tu prireja razne prireditve ljudske umetnosti s prikazi tradicionalnih obrti, običajev, tradiciji in folklore.

Muzej Martina Benke predstavlja pristno okolje in del aktivnosti ene največjih osebnosti v generaciji utemeljiteljev slovaške sodobne umetnosti. Celotna razstava je avtentična, z izvirnim pohištvom hiše iz časa umetnikovega življenja, razen v galeriji.

Muzej Karla Plicke daje celovit pregled življenja in dela uglednega fotografa, filmarja, folklorista in učitelja, ki je ogromno prispeval k vedenju in dokumentaciji o slovaški ljudski umetnosti v prvi polovici 20. stoletja.

Najmlajše enote SNM sta Muzej češke kulture na Slovaškem (1999) in Muzej romske kulture na Slovaškem (2002). Leta 1999 so za javnost odprli razstavo, postavljeno v Horakovi hiši, tj. v hiši zelo pomembne družine v skupni češki in slovaški zgodovini prve polovice 20. stoletja.

The Museum of the Slovak Village is among the largest ethnographic expositions in the open air in Slovakia. It has been developing since the 1960s as an exposition of traditional architecture, habitation and way of life in Slovakia in the period between the second half of the 19th and the first half of the 20th centuries. On an area of 15.5 hectares 129 habitable, economic, technical, social and religious buildings from the regions of north-western Slovakia are located. Since 1991 the museum has been organizing here various folk art events accompanied by performances of traditional crafts, customs, traditions and folklore.

The Museum of Martin Benka presents the work of one of the most significant personalities of the founding generation of Slovak art modern. The whole exposition, except for the gallery, is authentic and respects the original furnishing of the house during the life of the artist.

The Museum of Karol Plicka offers an integral review of the life and work of this distinguished art photographer, filmmaker, folklorist and teacher who contributed immensely to knowledge and documentation of Slovak folk art of the first half of the 20th century.

The centres of SNM are the Museum of Czech Culture in Slovakia (1999), the Museum of Romany Culture in Slovakia (2002), and Museum Andrej Kmet(2004). In 1999, an exposition in the house of the Horáks, great personalities of the common Czech and Slovak history of the first half of the 20th century, was open to the public.

Slovenské národné múzeum v Martine /

Slovaški narodni muzej v Martinu /

The Slovak National Museum in Martin

Foto / Foto / Photo: Michal Pišný

Pohľad do časti stálej expozície Človek a pôda /

Pogled na stalno razstavo Človek in zemlja /

The view to the part of the permanent exhibition Man and Soil

Foto / Foto / Photo: Michal Pišný

● „ *Svetom , moje, svetom ...* “ (O slovenských drotároch) / ● “ *Okoli sveta, dragi moji, okoli sveta* ” (O slovaških potujočih žičarjih) / ● “ *Around the world, my dears, around the world* ” (About Slovak tinkers)

Drotári zo severného Slovenska so svojimi výrobkami v Lugene (Nemecko) /

Žičarji s severnega dela Slovaške s svojimi izdelki v Lugnu (Nemčija) /

Tinkers from the northern part of Slovakia with their products in Lugan (Germany)

Repro /Repro /Repro: Kuzma, 1962

● **Túžba** po poznaní nás vedie k hlbšiemu poznaniu javov, udalostí, práce a ľudí. Veď práve ľudia sú nositeľmi mimoriadnych hodnôt, uplatnených v osobnom i spoločenskom živote. Poznanie ich života, práce a kultúry nám umožňuje lepšie porozumieť jednotlivcom i celej spoločnosti.

V rámci poznania hospodárskych dejín kladieme dôraz aj na spracovanie remesiel. Je to pochopiteľné, veď ide o činnosti, ktoré po všetkých stránkach ovplyvňovali a aj v súčasnosti ovplyvňujú náš každodenný život.

K výrobným a obchodným činnostiam v minulosti patrili i vandrovné zamestnania. Jedným z najznámejších, ktoré sa uplatnilo na Slovensku a sprostredkované i v zahraničí bolo *drotárstvo* - spracovanie drôtu a plechu.

V 17. stor. Uhorsko zaznamenáva rozkvet výroby a obchodu so železom a s produktmi zo železa. Popri železných hutách, ktoré vznikli na Morave, Sliezske a východnom Slovensku bolo postavených i niekoľko dielní na výrobu drôtu, ktorého produkcia značne stúpla v 18. stor. Používal sa pri výrobe drôtených sít, sietí, klinčov, spôn, ihliel a iných predmetov. Medzi hornatou časťou bývalej Trenčianskej stolice a ďalej na sever ležiacim Sliezske sa rozvinulo v tých časoch čulé obchodovanie. Zlé hospodársko-sociálne pomery v drsných horských oblastiach Slovenska viedli obyvateľstvo k hľadaniu a využívaniu nových pracovných príležitostí. Z týchto oblastí sa začali najviac zoskupovať vandrovní remeselníci, medzi inými aj drotári. Drotárstvo bolo najrozšírenejšie na severozápade Slovenska, v obciach bývalej Trenčianskej stolice a Kysúc a na východnom Slovensku v spišských obciach. Najmä na Kysuciach boli obce, kde sa drotárstvom zamestnávalo prakticky všetko mužské obyvateľstvo.

Písomné svedectvá o slovenských drotároch siahajú ku koncu 17. stor. V tomto období bola drotárska práca spätá s podomovou opravou kuchynského riadu, ktorá spočívala v opletaní nádob. Veľké rozšírenie keramického riadu vytvorilo predpoklad dopytu po majstroch, ktorí ho dokázali spevniť i opraviť. S udomácnením plechového riadu sa k týmto prácam pripojilo plátanie plieškami, letovanie a cínovanie. Až neskôr, približne od polovice 19. stor. drotári rozšírili svoje služby o vlastné výrobky z drôtu a plechu. Z drôtu vyrábali rôzne háčky, vešiaky, klietky pre vtákov, košíky, podnosy, sitá, varechy, kvetináče a pod., z plechu rôzne lopatky, strúhadlá, pekáče, kanvy na vodu, skrinky a iné. Zhotovovali nielen úžitkové predmety, ale i tvarovo náročné dekoratívne predmety, vo výrobe ktorých mnohí dosiahli osobitosť výtvarného prejavu. Rozšírený sortiment výrobkov viedol drotárov aj mimo územie Slovenska, pričom ich postavenie a podmienky práce boli

● **Želja učiťi** se nove stvari nas vodi k globljemu raziskovanju raznih pojavov, dogodkov, aktivnosti in ljudi. Ljudje so nosilci izjemnih vrednot, ki so del osebnega in družbenega življenja. Poznavanje dela ljudi, njihovega življenja in kulture nam omogoča bolje razumeti posameznike in družbo kot celoto.

V okviru raziskovanja gospodarske zgodovine poudarjamo tudi raziskave obrti. To so aktivnosti, ki so z vseh vidikov vplivale na naše vsakdanje življenje vse do današnjih dni.

V preteklosti so bile tako imenovane potujoče obrti vključene v trgovino in predelovalne dejavnosti. Ena najbolj znanih obrti na Slovaškem in v tujini je bilo žičarstvo, to je predelava žic in pločevine.

Na Slovaškem sta v 17. stoletju cveteli proizvodnja železa in trgovina z železnimi izdelki. Poleg fužin na Moravskem, v Šleziji in na vzhodnem Slovaškem je nastala vrsta delavnic za proizvodnjo žic. Proizvodnja se je zelo povečala v 18. stoletju. Ljudje so uporabljali žice pri izdelavi sít, mrež, žebeljev, zaponk, igel in drugih predmetov. Tako je nastala živahna trgovina na območju med goratim predelom bivšega Trenčinskega okraja in Šlezijo na severu. Slabi gospodarski in družbeni pogoji na surovih goratih območjih Slovaške so ljudi silili v iskanje novih priložnosti za delo. Združili so se predvsem potujoči rokodelci s teh območij, med njimi tudi žičarji. Žičarstvo je bilo med najbolj razširjenimi obrtmi na severozahodu Slovaške, v vaseh bivšega Trenčinskega okraja, v pokrajini Kysuce in v vaseh v Spiški pokrajini na vzhodu Slovaške. Zlasti v pokrajini Kysuce je bilo več vasi, iz katerih so skoraj vsi moški delali v žičarstvu.

Pisni viri o slovaških žičarjih so s konca 17. stoletja. Žičarji so bili takrat tudi popraviljalci posode, ki so hodili oh hiše do hiše. V glavnem je šlo za ovijanje posod z žico. Razširjena uporaba keramične kuhinjske posode je bila osnova za povpraševanje po mojstrih, ki so znali popraviti in ojačiti lončeno posodo. Po prevladi pločevinastih kuhinjskih posod so ljudje hoteli, da jim poškodovane popravijo s koščkom pločevine, z varjenjem ali platenjem. Pozneje, od srede 19. stoletja naprej, so žičarji razširili svoje storitve s prodajo lastnih žičnatih izdelkov in pločevinastih krožnikov. Iz žice so izdelovali razne manjše kavlje, kljuge za obešalnike, ptičje kletke, košare, pladnje, sita, žlice, cvetlične lonce itd. Pločevinaste plošče so uporabljali za izdelovanje lopat, ribežnov, kozic, posod za vodo, škatel itd. Vendar niso izdelovali samo uporabnih predmetov, pač pa tudi dekorativne, in to zelo različnih oblik. Nekateri med njimi so se prav specializirali za umetnostno izdelavo. S široko izbiro izdelkov so se žičarji podajali v tujino. Njihovi delovni pogoji in položaj so se razlikovali od države do države. Potovali so posamezno ali v skupinah po

● **The desire** to learn new things makes us study more closely various phenomena, events, work and people. It is people who are the bearers of extraordinary values applied in personal and social lives. Knowing peoples' work, lives and culture enables us to understand individuals and the whole society better. In relation to economic history we also stress the importance of crafts. They are the activities that have influenced all aspects of our everyday life. In the past, itinerant crafts were included in trade and manufacture. One of the best-known crafts in Slovakia and abroad was the tinker's craft, i.e. processing wire and tin.

In the 17th century, iron production and trade in iron goods flourished in Hungary. Along with foundries in Moravia, Silesia and East Slovakia, several workshops for manufacturing wire were built. Wire manufacturing increased considerably in the 18th century. People used wire in the making of sieves, nets, nails, buckles, needles and other objects. A busy trade developed on the territory between the mountainous area of the former Trenčianska district and northwards lying Silesia. Bad economic and social situations in rough mountainous areas of Slovakia made the population search and exploit new job opportunities. Itinerant craftsmen, tinkers among them, started to group together. The tinker's craft ranked among the most widespread in northwest Slovakia, in villages of the former Trenčianska district, the Kysuce region and in the Spiš region villages of east Slovakia. Particularly in the Kysuce region there were villages where nearly the whole male population worked in the tinker's trade.

Written documents about Slovak tinkers date back to the end of the 17th century. The tinker's craft was combined with home-to-home repairs of kitchenware. It mostly included entwining pots with wire. The widespread use of ceramic kitchenware created demand for those able to repair or strengthen the pottery. When tinker kitchenware became common in households, people asked for it to be mended with a piece of tin, brazing or plating. Later, from the middle of the 19th century, tinkers broadened their services by selling of their own products of wires and tin plates. They produced various hooks, clothes-hooks, birdcages, baskets, trays, sieves, spoons, flowerpots, etc., from wire. They used tin plates to make spades, graters, pans, water tanks, boxes, etc. They made not only applied but also very decorative and varied objects. Some of the craftsmen became very specific in their artistic performance. A wide range of products made tinkers travel abroad. Their work conditions and position differed from country to country. They wandered individually or in groups around many European, Asian and American countries. They migrated or settled down and opened small workshops.

v jednotlivých krajinách diferencované. Za prácou vandrovali jednotlivo alebo v skupinkách po mnohých krajinách Európy, Malej Ázie i Ameriky. Migrovali alebo sa natrvalo usadili, zakladali malé drotárske dielne, z ktorých niektoré prerástli do veľkých priemyselných firiem. Zvlášť úspešní boli v cárskom Rusku, kde zakladali manufaktúry a továrne so strojovou veľkovýrobou, ale taktiež prinášali na slovanský východ poznatky a schopnosti nadobudnuté doma i v západnej Európe. Ich výhodou bola neobmedzená sloboda pohybu, absencia konkurencie i jazyková príbuznosť. V Rusku drotárstvo celkovou úrovňou remesla kulminovalo.

Z ďalších krajín to bolo územie dnešného Poľska, Maďarska, Čiech a Moravy, Rakúska, Nemecka, Švajčiarska, Belgicka, Holandska, Francúzska a Anglicka.

Do krajín balkánskeho polostrova prišli prví drotári začiatkom 19. stor. Usadili sa v dnešnom Bulharsku, Rumunsku, Slovinsku (Lubľana a Maribor vyrábali hlavne výrobky z drôtu a plechový riad pre domácnosť, poľnohospodárske náradie), ďalší v Chorvátsku a Srbsku. Niektorí z nich pokračovali do Afganistanu a ďalej do Malej Ázie, prípadne na opačnú stranu sveta do Ameriky. Mnohí sa usadili a stali sa vyhľadávanými odborníkmi v kovopracujúcich remeslách. Po návrate z ciest zúročili svoje vedomosti v domácom prostredí.

Po 1. svetovej vojne zmenou politických a hospodárskych pomerov toto remeslo postupne upadalo.

V drotárskych oblastiach Slovenska sa vyvinuli špecifické formy ľudovej kultúry. V náročných dekoratívno-úžitkových predmetoch dosiahli drotári osobitosť výtvarného prejavu. Mosadzným, pozláteným a postriebreným drôtom inovovali výrobný sortiment, zoomorfne a rastlinné motívy preberali hlavne z krajkárskeho a pletiarkeho umenia, nielen domáceho. Príkladom sú výrobky drotárskych majstrov Jozefa Holánika - Bakeľa, Štefana Hunčíka, Alexandra Hozáka, Jakuba Šeríka, Jozefa Keráka a ďalších, ktorí získali rôzne medzinárodné ocenenia a uznania.

Drotárski majstri nachádzajú aj svojich pokračovateľov, ktorí dávajú tomuto starému remeslu nové dimenzie, formy i kvalitu. Svojskými cestami a spôsobmi využívajú drotárske techniky v rôznych podobách voľnej tvorby mladší výtvarníci ale aj neprofesionálni umelci, ako napr. Ladislav Jurovatý, Ladislav Mikulík, Štefan Mlich, Remígia Biskupská, Ladislav Fapšo a i.

Drotárstvo je príbeh o nevyčerateľnej schopnosti človeka pretvárať a vytvárať nové a krásne v nepretržitej kontinuite.

mnohých evropských, ázijských in amerických štátoch. Eni se vedno selili, drugi so se kje naselili in odprli majhne delavnice. Nekateri izmed teh delavnic so prerasle v velika industrijska podjetja. Bili so uspesni zlasti v carski Rusiji, kjer so ustanovili svoje predelovalnice in tovarne z velikoserijsko proizvodnjo. Poleg tega so v Zahodno Evropo prinesli slovansko znanje in veščine, ki so jih pridobili doma. Njihove glavne prednosti so bile neomejena svoboda gibanja, odsotnost konkurence in podobnost med slovanskimi jeziki. Žičarstvo je vrhunec razvoja doseglo v Rusiji.

Pogosto so potovali tudi na ozemlje današnje Poljske, Maďarske, Češke in Moravske, Avstrije, Nemčije, Švice, Belgije, Nizozemske, Francije in Anglije.

Na balkanski polotok so prvi žičarji prišli na začátku 19. stoletja. Naselili so se na ozemlju današnje Bolgarije, Rumunije, Slovenije (Ljubljana in Maribor izdelovali so v glavnem žičnate izdelke za gospodinjstva in nekaj poljedeljskega orodja), Hrvaške in Srbije. Nekateri med njimi so potovali naprej v Afganistan in Malo Azijo ali, v drugi smeri, v Ameriko. Mnogi so se naselili in postali zelo iskani strokovnjaki za kovinskopredelovalne obrti. Kadar so se vrnili domov, so s sabo prinesli znanja in veščine iz tujine.

Po prvi svetovni vojni in spremembah političnega in gospodarskega položaja je obrt postopno izumirala.

Na območjih Slovaške, kjer je bilo doma žičarstvo, so se razvile posebne oblike ljudske kulture. Žičarji so dosegli izredno obrtno znanje v umetnostnem krašenju dekorativnih in uporabnih predmetov. Svoje izdelke so inovativno krasili z medenino, zlatimi in srebrnimi nitkami. Živalske in rastlinske motive so v glavnem prevzemali iz drugih obrti, predvsem iz čipkarstva in tkalstva; in niso bili samo domačega izvora. V ponazoritev omenimo izdelke žičarjev Jozefa Holánika Bakea, Štefana Hunčíka, Alexandra Hozáka, Jakuba Šeríka, Jozefa Keráka in mnogih drugih, ki so prejeli številne nagrade in priznanja.

Žičarji imajo naslednike, ki prispevajo k razvoju te stare obrti z novimi dimenzijami, oblikami in kakovostmi. Mladi umetniki, med njimi so tudi nepoklicni ustvarjalci, na primer Ladislav Jurovatý, Ladislav Mikulík, Štefan Mlich, Remígia Biskupská, Ladislav Fapšo in drugi, uporabljajo tehnike žičarjev na svojstvene načine in za razne oblike ustvarjalnih dejavnosti.

Žičarstvo je pravzaprav zgodba o neizčrpnih sposobnostih človeka, da nenehno preoblikuje in ustvarja nove, lepe stvari.

Some of them turned into large industrial companies. They were particularly successful in Tsarist Russia, where tinkers established manufactures and plants with machine large-scale production. They also brought Slavic knowledge and skills achieved at home and in Western Europe with them. One of their advantages was the unlimited freedom of movement, the absence of competition and linguistic similarity of the languages. The tinker's craft reached the peak of its development in Russia.

There were also other countries where tinkers used to go - the territory of present Poland, Hungary, Bohemia and Moravia, Austria, Germany, Switzerland, Belgium, the Netherlands, France and England. As for the Balkan Peninsula, the first tinkers came here at the beginning of the 19th century. They settled down on the territory of present Bulgaria, Romania, Slovenia (Ljubljana and Maribor, where they produced mainly goods of wire and tinker ware for households, some agricultural tools), Croatia and Serbia. Some of them continued their journey further - to Afghanistan and Asia Minor, or to America. Many settled down and became sought-after specialists in metal-processing crafts. After returning home they brought their widened knowledge and skills home. After World War 1 and the change of political and economic situation this craft gradually deteriorated.

Specific forms of folk culture developed in tinker areas of Slovakia. Tinkers achieved an extraordinary craftsmanship in decorative and applied objects. They improved their products with brass, gold and silver wires. Motifs of animals and plants were copied mainly from other crafts, namely lace craft and weaving, not necessarily of home origin. To illustrate this, we could mention the products of the tinkers Jozef Holánik-Bakeľ, Štefan Hunčík, Alexander Hozák, Jakub Šerík, Jozef Kerák and many others who were granted many prizes and awards.

Tinkers have their successors who contribute to the development of this old craft with new dimensions, shapes and quality. Young, non-professional artists, such as Ladislav Jurovatý, Ladislav Mikulík, Štefan Mlich, Remígia Biskupská, Ladislav Fapšo and others, use tinker techniques in their own ways and in various forms of creative activities.

The tinker's craft is about the inexhaustible human ability to transform and create the new and the beautiful in an uninterrupted continuity.

Jozef Holánik jeden z najlepších slovenských drotárskych majstrov / **Jozef Holánik** eden najboljših slovaških žičarjev / **Jozef Holánik** one of the finest Slovak tinkers

Katalóg výrobkov Jozefa Holánika / **Katalog** izdelkov Jozefa Holánika / **Catalogue** of Ján Holánik's products

Repro/ Repro/ Repro: Ján Dérer, 1954

sodelujoči muzeji / participating museums

Das Österreichisches Museum für Volkskunde

The Austrian Museum of
Folk Life and Folk Art

Laudongasse 15-19
1080 Wien, Austria
office@volkskundemuseum.at
www.volkskundemuseum.at

Suomen käsityön museo

The Craft Museum of
Finland

Kilpisenkatu 12
40100 Jyväskylä, Finland
craftmuseum.info@jkl.fi
www.craftmuseum.fi

Ard-Mhúsaem na hÉireann - Saol na Tuaithe

National Museum of Ireland
- Country Life

Turlough Park
Castlebar, Co. Mayo, Ireland
tpark@museum.ie
www.museum.ie

Muzej na Makedonija

Museum of Macedonia

Ćurčiska b.b.
1000 Skopje, Macedonia
musmk@mf.net.mk

Slovenské národné múzeum Etnografické múzeum v Martine

The Slovak National
Museum the Museum of
Ethnology in Martin

Mala hora 2
03680 Martin, Slovak Republic
snm-em@stonline.sk

Регионален Бургаски Музей

Regional Burgas Museum

Slavyanska str. 69
8000 Burgas, Bulgaria
main@burgasmuseums.bg

Etnografski muzej Istre

Ethnographic Museum of
Istria

Trg Istarskog razvoda 1
52000 Pazin, Croatia
emi@emi.hr
www.emi.hr

Museo degli usi e costumi della gente Trentina

Museum of Folklife of
Trentino

Via Mach 2
38010 S. Michele all'Adige,
Italy
mucgt@museosanmichele.it
www.museosanmichele.it

Bayerisches Nationalmuseum

Bavarian National Museum

Prinzregentenstrasse 3
80538 München, Germany
bay.nationalmuseum@extern.lrz-muenchen.de

Etnografický ústav Moravského zemského muzea Brno

Ethnographic Institute of
Moravian Museum Brno

Zelný trh 6
60200 Brno, Czech Republic
etnografie@mzm.cz
www.mzm.cz

Etnografski muzej

Ethnographic Museum

Trg Mažuranića 14
10000 Zagreb, Croatia
emz@etnografski-muzej.hr
www.etnografski-muzej.hr

Néprajzi Múzeum

Museum of Ethnography

Kossuth Lajos Tér 12
1055 Budapest, Hungary
infos@neprajz.hu
www.neprajz.hu

Panstwowe Muzeum Etnograficzne

State Ethnographical
Museum

Kredytowa 1
00056 Warsaw, Poland
pme@pme.art.pl

Slovenski etnografski muzej

Slovene Ethnographic
Museum

Metelkova 2
1000 Ljubljana, Slovenia
etnomuz@etno-muzej.si
www.etno-muzej.si